

Η Εποχή του Κλασικισμού μέσα από Μουσικές Δραστηριότητες

Α' Ενιαίου Λυκείου

cresc.

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ. ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η Έποχή των Κλασικισμού
μέσα από
Μουσικές Δραστηριότητες
Α' Ενιαίου Λυκείου

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων
Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης

Η Εποχή των Κλασικισμού μέσα από Μουσικές Δραστηριότητες

Α' Ενιαίου Λυκείου

Α' έκδοση 2002

Συγγραφή:

Μάριος Ιωάννου
Χαρά Χαραλαμπίδου

Καθοδήγηση και Εποπτεία:

Μάρω Σκορδή
Επιθεωρήτρια Μουσικής

Γλωσσική Επιμέλεια:

Βαρνάβας Λοϊζίδης

Ηλεκτρονική Μουσική

Σημειογραφία:

Άδωνις Αλετράς

Σχεδιασμός βιβλίου

και εξωφύλλου:

Χριστίνα Πέτρου

Ηλεκτρονική επεξεργασία

εξωφύλλου:

Χρύσης Σιαμμάς

Σάρωση και ηλεκτρονική

επεξεργασία εικόνων:

Χριστίνα Πέτρου

Πληκτρολόγηση

και ηλεκτρονική σελίδωση:

Σοφία Γ. Χαραλάμπους

Ανατύπωση 2011

ISBN: 9963-0-4379-8

Εκτύπωση: Lithostar Ltd

Στο εξώφυλλο χρησιμοποιήθηκε ανακυκλωμένο χαρτί σε ποσοστό τουλάχιστον 50%, προερχόμενο από διαχείριση απορριμμάτων χαρτού. Το υπόλοιπο ποσοστό προέρχεται από υπεύθυνη διαχείριση δάσων.

Πρόλογος

Με ικανοποίηση και χαρά προλογίζω την πρώτη έκδοση βιβλίου Μουσικής για τους μαθητές των Λυκείων, με τίτλο «Η εποχή του Κλασικισμού μέσα από Μουσικές Δραστηριότητες».

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μέρος της δεύτερης ενότητας του Αναλυτικού Προγράμματος της Α' Ενιαίου Λυκείου και έρχεται να συμπληρώσει ένα πολύ μεγάλο κενό, αφού είναι η πρώτη φορά που γράφεται βιβλίο Μουσικής για το μαθητή. Είναι γραμμένο με πρωτοτυπία, και προσφέρει τις απαιτούμενες γνώσεις, μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες που αναπτύσσουν τη φαντασία και την κριτική σκέψη, αναλύσεις έργων, ασκήσεις αξιολόγησης και έγχρωμες εικόνες. Παράλληλα, η πολυθεματική αντιμετώπιση της ύλης και οι εισηγήσεις για ολοκληρωμένα μαθήματα το καθιστούν σημαντικό βοήθημα για τον καθηγητή της Μουσικής.

Επιθυμώ να ευχαριστήσω και να συγχαρώ για την εργασία τους τον κ. Μάριο Ιωάννου για τη συλλογή και συγγραφή του υλικού, την κα Χαρά Χαραλαμπίδου–Αναστασίου για την επιλογή και επιμέλεια του υλικού, την κα Σοφία Χαραλάμπους για την πληκτρολόγηση και την ηλεκτρονική σελίδωση, τον κ. Άδωνι Αλετρά για την ηλεκτρονική μουσική σημειογραφία, την κα Χριστίνα Πέτρου για το σχεδιασμό του βιβλίου και τον σχεδιασμό και την ηλεκτρονική επεξεργασία του εξωφύλλου, την κα Μάρω Σκορδή, Επιθεωρήτρια Μουσικής στη Μέση Εκπαίδευση για την καθοδήγηση και την εποπτεία της συγγραφής αυτού του βιβλίου, καθώς και την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων για την εκτύπωσή του.

A. Σκοτεινός

Διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η Μουσική στη Μέση Εκπαίδευση σκοπό έχει την ανάπτυξη της αισθητικής, της νοητικής καθώς και της πολιτιστικής συνείδησης του μαθητή. Ως μάθημα, η Μουσική στο Ενιαίο Λύκειο προσφέρεται υποχρεωτικά στην Α' Λυκείου και ως δίωρο μάθημα ειδικού ενδιαφέροντος στη Β' και Γ' Λυκείου ή ως τετράωρο μάθημα κατεύθυνσης στη Β' και Γ' Λυκείου.

Ένα μέρος του Αναλυτικού Προγράμματος και των τριών τάξεων του Λυκείου αναφέρεται στην εποχή του Κλασικισμού που είναι και το θέμα του βιβλίου. Το βιβλίο έχει γραφτεί με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα της Α' Λυκείου και καλύπτει τη δεύτερη ενότητα του τρίτου μέρους. Όμως, το υλικό που περιέχει, προσφέρεται και για την ύλη της Β' και Γ' τάξης του Ενιαίου Λυκείου.

Η φιλοσοφία του βιβλίου πηγάζει από τους τρεις βασικούς τομείς της μάθησης: τον γνωσιολογικό, τον ψυχοκινητικό και τον συναισθηματικό.

Βασικοί στόχοι:

1. Η προσφορά μιας σφαιρικής γνώσης για τη μουσική περίοδο του κλασικισμού μέσα από πολυθεματικές προσεγγίσεις.
2. Η συναισθηματική εμπλοκή και η αποδοχή της Μουσικής του Κλασικισμού από το μαθητή.
3. Η κατανόηση από το μαθητή των πιο κάτω βασικών μουσικών εννοιών:
 - a) εκφραστικών εννοιών που αφορούν τα χαρακτηριστικά του ήχου (χροιά, ένταση, μελωδία, αρμονία),
 - b) εννοιών που προκύπτουν από τα βασικά στοιχεία της μουσικής (ρυθμός, μελωδία, αρμονία),
 - c) μορφολογικών εννοιών που πηγάζουν από τη δομή (π.χ. Μορφή Σονάτας, Θέμα με Παραλλαγές) ή το είδος ενός έργου (π.χ. συμφωνία, κοντσέρτο, σονάτα, μουσική δωματίου, όπερα, κλπ.),
 - d) εννοιών που αφορούν το μουσικό ύφος και στυλ με αναφορές στο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο και στις άλλες τέχνες.
4. Η ανάπτυξη μουσικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων στους μαθητές.
5. Η παροχή ευκαιριών για εκτέλεση μουσικής είτε ατομικά (εξατομίκευση) είτε σε ομάδες.
6. Η ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης μέσα από εμπειρίες αυτοσχεδιασμού, ανάλυσης, σύνθεσης και δημιουργικών εργασιών.

Οι πιο πάνω στόχοι επιτυγχάνονται μέσα από κατάλληλα οργανωμένα μαθήματα και δραστηριότητες εκτέλεσης (τραγούδι, μουσικά όργανα, ενορχήστρωση, κίνηση), ακρόασης (ακουστικές ασκήσεις, ακρόαση και ανάλυση έργων), δημιουργικών εργασιών (σύνθεση, αυτοσχεδιασμός, μελοποίηση, κίνηση), μουσικής ανάγνωσης και γραφής.

Η αξιολόγηση γίνεται μέσα από δραστηριότητες ακρόασης, ανάλυσης, εκτέλεσης, δημιουργικών εργασιών, παρουσίασης, καθώς και σύντομων διαγνωστικών και άλλων εργασιών.

Τα βιβλία Μουσική I και II, Ορχηστρικά I (εκδόσεις της ΥΑΠ), καθώς και τα ελληνικά βιβλία Μουσικής, μπορούν και πρέπει να χρησιμοποιούνται ως συμπληρώματα από τον καθηγητή.

Περιεχόμενα

	Σελ.
● Εισαγωγικό Κεφάλαιο	7–10
● Κεφάλαιο I <i>Το Μοτίβο και η χρήση του σε έργα του Κλασικισμού</i>	11–17
● Κεφάλαιο II <i>Η Μορφή της Σονάτας στον Κλασικισμό</i>	19–23
● Κεφάλαιο III <i>Η Σονάτα ως έργο στον Κλασικισμό</i>	25–34
● Κεφάλαιο IV <i>Η Συμφωνία στον Κλασικισμό</i>	35–46
● Κεφάλαιο V <i>Το Κοντσέρτο στον Κλασικισμό</i>	47–55
● Κεφάλαιο VI <i>Η Μουσική Διηματίου στον Κλασικισμό</i>	57–63
● Κεφάλαιο VII <i>Η Όπερα στον Κλασικισμό</i>	65–80
● Κεφάλαιο VIII <i>Θέμα και Παραλλαγές</i>	81–88
● Κεφάλαιο IX <i>Οργανολογία: Ορχήστρα</i>	89–93
● Κεφάλαιο X <i>Οι βασικοί συνθέτες του Κλασικισμού:</i> <i>Φράντς Γιόζεφ Χάντερ</i> <i>Βόλφγκανγκ Αμαντέος Μότσαρτ</i> <i>Λούντβιχ βαν Μπετόβεν</i>	95–108
● Παράρτημα	109
● Βιβλιογραφία	110

**Εισαγωγικό
Κεφάλαιο
(1750–1810)**

Αποψη του εσωτερικού από το Πάνθεον (Αγ. Γενεβιέβη) του αρχιτέκτονα Ζ. Σουφλό, Παρίσι, 1764.

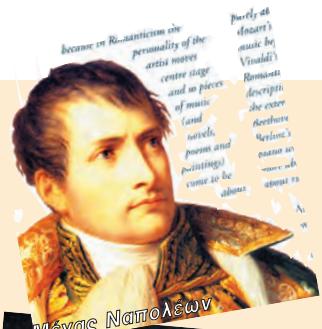
Ο Κλασικισμός στις Επιστήμες, Γράμματα και Τέχνες

Κοινωνικό Πλαίσιο

Από την Αναγέννηση και μετά οι ευρωπαϊκές κοινωνίες αρχίζουν να εξελίσσονται με γρήγορους ρυθμούς. Υπάρχει μια τάση για πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις που παίρνουν σάρκα και οστά με τη μεγάλη ανάπτυξη των επιστημών, των γραμμάτων, των τεχνών και γενικά με τη μεγάλη κίνηση του Διαφωτισμού. Η διάδοση της γνώσης (χάρη στην τυπογραφία και τα βιβλία) κάνει τις νέες πολιτικές και κοινωνικές ιδέες οικείες σε πλατύτερους κύκλους. Οι νέες επιστημονικές ανακαλύψεις και εφευρέσεις διαδέχονται η μια την άλλη και έχουν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της βιοτεχνίας και του εμπορίου, άρα και τη βελτίωση της καθημερινής ζωής των ανθρώπων.

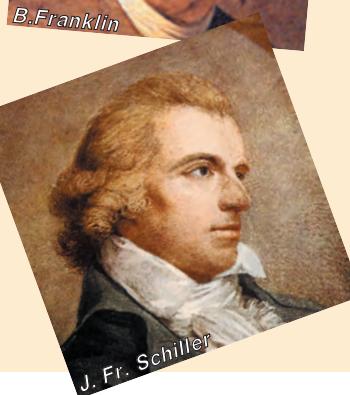
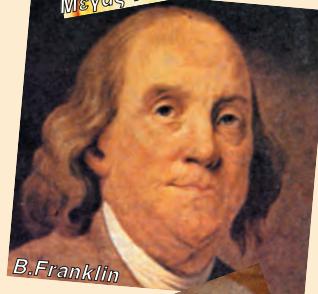
Σημαντικά ιστορικά γεγονότα:

- 1775–1783: Αμερικανική Επανάσταση
1787: Ιδρυση των ΗΠΑ
1789–1815: Γαλλική Επανάσταση
1791: Διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Σημαντικοί επιστήμονες:

- Benjamin Franklin: 1706–1790
James Watt: 1736–1819
Antoine Laurent Lavoisier: 1743–1794
Edward Jenner: 1749–1823

Σημαντικοί φιλόσοφοι, λογοτέχνες, ποιητές:

- François Voltaire: 1694–1778
Jean Jacques Rousseau: 1712–1778
Emmanuel Kant: 1724–1804
Johann Wolfgang von Goethe: 1749–1832
William Blake: 1757–1827
Johann Friedrich Schiller: 1759–1805
Robert Burns: 1759–1796

William Blake: Στην Άροιζη

(Μετάφραση: Ανδρέας Αγγελάκης)

Ω, εσύ, που με μπούκλες δροσοστάλαχτες κοιτάς από τα ύψη σου
μέσ' απ' τα καθάρια παραθύρια του πρωινού, γύρνα
τ' αγγελικά σου μάτια πάνω στο δυτικό νησί μας
που όλο με μια φωνή τον ερχομό σου χαιρετά, ω άνοιξη.

O thou, with dewy locks, who lookest down
Thro the clear windows of the morning; turn
Thine angel eyes upon our western isle,
Which in full choir hails thy approach, O Spring!

(σημ. βλέπε σ. 109)

Σημαντικοί ζωγράφοι:

Thomas Gainsborough: 1717–1788

Joshua Reynolds: 1723–1792

Francisco de Goya: 1746–1828

Jacques Louis David: 1748–1825

Ζακ Λουΐ Νταδίν: Ο όρκος των Οράτιων. Λάδι σε καμβά, περ. 427 x 335 εκ., Λούβρο, Παρίσι, 1785. Οι τρεις Οράτιοι ορκίζονται στον πατέρα τους ότι θα θυσιάσουν τη ζωή τους για την πατρίδα. Το θάρρος και η αποφασιστικότητα των ανδρών αντιπαρατίθεται στη γυναικεία τρυφερότητα και συγκατάβαση. Οι τεντωμένοι μυς των τριών αδελφών εξισορροπούνται από τις χαλαρωμένες στάσεις και εκφράσεις της μητέρας τους και της αδελφής τους, που υποφέρουν και θρηνούν προκαταβολικά.

Αρχιτεκτονική

Αρχιτέκτονας Σίνκελ. Θέατρο Γκενταρμενμάρκτ. Βερολίνο 1818–21. Το θέατρο Γκενταρμενμάρκτ αποτελεί ένα επιτυχή συνδυασμό από ορθογώνιες φόρμες, που εξασφαλίζουν άρτιο οπτικό αποτέλεσμα από οποιοδήποτε σημείο και αν το παρατηρεί κανείς. Ένα ιωνικό πρόστυλο δεσπόζει με αρκετό θεατρικό τρόπο στην είσοδο, ενώ τα υπόλοιπα στοιχεία, που κατάγονται από την αρχιτεκτονική της Κλασικής Αρχαιότητας, ακολουθούν μια απλή γεωμετρική διάταξη.

Χαρακτηριστικά της Μουσικής κατά τον Κλασικισμό

Μελωδία:

Εκλεπτυσμένες, ευκολοτραγούδιστες μελωδίες, οι οποίες βασίζονται συνήθως σε συμμετρικές φράσεις των τεσσάρων μέτρων. Σχηματίζονται με βήματα ή μικρά άλματα μέσα σε μια περιορισμένη φθογγική έκταση. Παρατηρείται συχνά το στοιχείο της επανάληψης. Χρησιμοποιούνται, επίσης, παραδοσιακά και λαϊκά στοιχεία.

Ρυθμός:

Πολλαπλές ρυθμικές επιλογές και δυνατότητες. Επαναλαμβανόμενοι τονισμοί και χορευτικοί ρυθμοί.

Αρμονία:

Υπερισχύει η διατονική αρμονία που στηρίζεται στις επιπά νότες της μείζονας ή ελάσσονας κλίμακας. Οι συγχορδίες διανέμονται η μία την άλλη με τον κατάλληλο ρυθμό ενώ, πάνω από αυτές, ξετυλίγεται η μελωδία.

Υφή:

Ομοφωνική. Οριζόντια υποστήριξη της μελωδίας με συγχορδίες.

Μορφή:

Επικρατεί η συμμετρία. Αναπτύσσεται η μορφή σονάτας και γίνεται συστηματική χρήση και άλλων μορφών, όπως της τριμερούς, του ροντό και του θέματος και παραλλαγών.

Δοναμική / Έκφραση:

Αδιάκοπες μεταβολές δυναμικής με τη χρήση κρεσιέντο και ντιμινουέντο. Ισορροπημένη χρήση συναισθημάτων.

Είδη Εργαρινής Μουσικής: Συμφωνία, Κοντσέρτο, Σονάτα, Κουαρτέτο εγχόρδων.

Είδη Φωνητικής Μουσικής: Όπερα, Λειτουργία.

Μουσικά Όργανα: Ορχήστρα εγχόρδων με ξύλινα πνευστά και ορισμένα χάλκινα. Ορχήστρα με 30 έως 40 μέλη. Ραγδαία εξέλιξη του πιάνου. Βελτιώσεις σε πολλά όργανα (κλαρίνο, τρομπέτα κ.ά.).

Σημαντικοί μουσικοί:

Carl Phillip Emanuel Bach: 1714–1788

Christoph Willibard von Gluck: 1714–1787

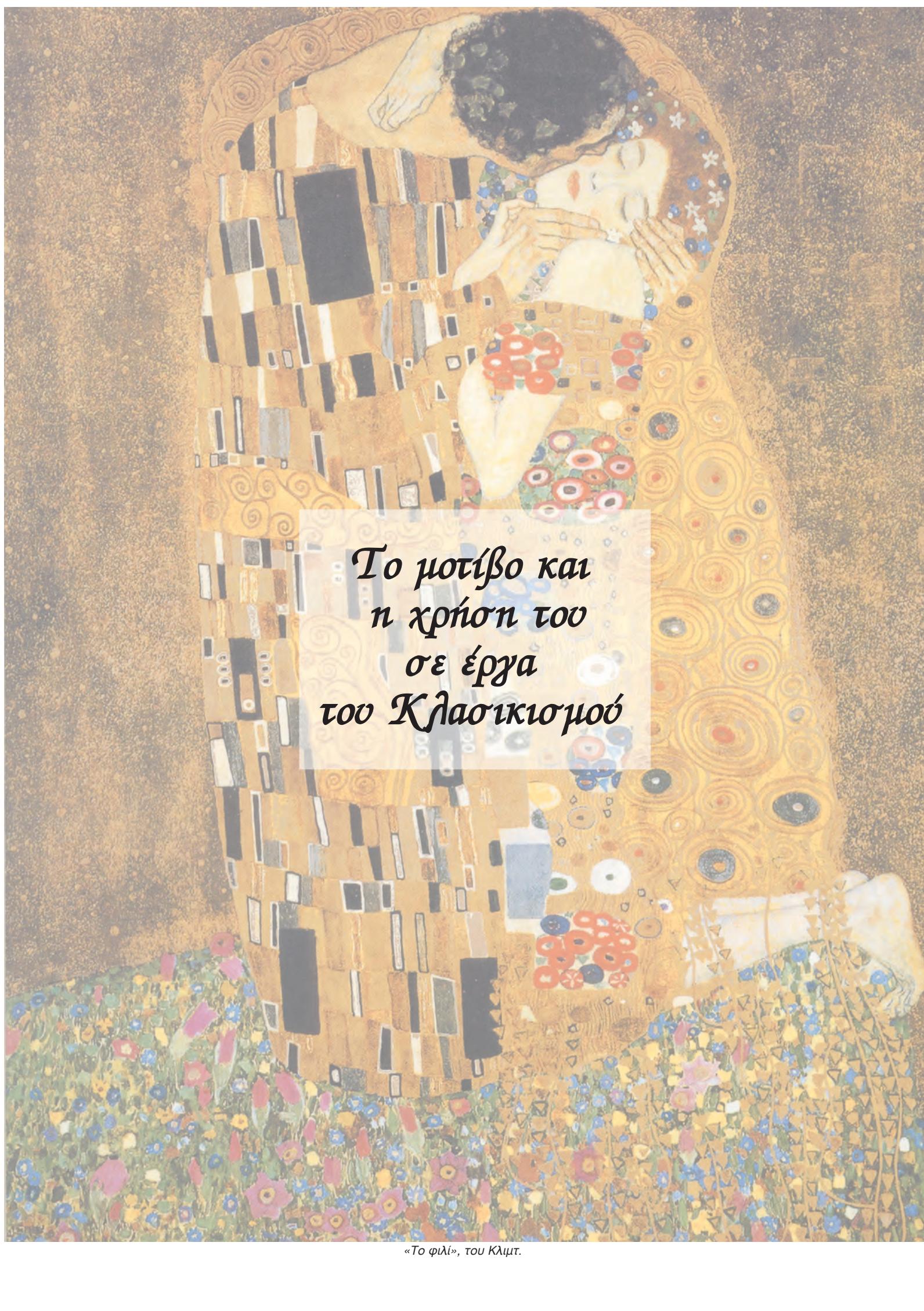
Johann Stamitz (Stamic): 1717–1757

Franz Joseph Haydn: 1732 –1809

Wolfgang Amadeus Mozart: 1756–1791

Ludwig van Beethoven: 1770–1827

A reproduction of Gustav Klimt's painting "The Kiss". The scene depicts a man and a woman in an intimate embrace, set against a background of golden, swirling patterns. The man's shirt is composed of a grid of black and gold rectangles, while the woman's dress features a pattern of red and blue circles. A vase of red flowers sits on a ledge between them. The overall style is characterized by its use of gold leaf and decorative, organic forms.

*Το μοτίβο και
η χρόνη του
σε έργα
του Κλασικισμού*

To Motívo kai n Xrónon tou

Motívo

Είναι μια μικρή μελωδική ή ρυθμική μουσική ιδέα που αποτελείται από δύο ή περισσότερους φθόγγους.

Το μοτίβο αναπαράγεται, επαναλαμβάνεται ή παραλλάσσεται ελαφρώς μέσα σε σύνθεση ή τμήμα συνθέσεως, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό την ενότητα του έργου.

Μπορεί, δηλαδή, να:

(1) επαγγίψει:

(2) επαγγίψει χαμηλότερα ή ψηλότερα:

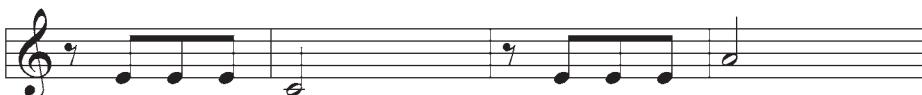
(3) επαγγίψει ψηλότερα με συκρούση του τελευταίου διαστήματος:

(4) επαγγίψει με μεγέθυνση του τελευταίου διαστήματος:

(5) επαγγίψει με αναστροφή και μεγέθυνση του τελευταίου διαστήματος:

(6) επαγγίψει με διαφοροποίηση της τρίτης ρότας:

(7) αντιστραφεί με διαφοροποίηση της τρίτης ρότας:

Α. Τραγουδήστε το τραγούδι Χασάπικο 40 του Μάρου Χαζιδάκη.

B. Αναγνωρίστε το μοτίβο του τραγουδιού βάζοτάς το σε κόκλο και προβληματιστείτε για τη δομή της μελωδίας.

Τ. Παρουσιάστε το εγρηκοτραμένο, όπως είναι γραμμένο στο βιβλίο Ορχοτρικά I (ΥΑΠ, 2000).

1. Ακούστε τώρα πώς κτίζει ο Μότσαρτ την πρώτη κίρκον από τη Συμφωνία αρ. 40 με βάση το μοτίβο αυτό.

Συνθέτης: Wolfgang Amadeus Mozart (Αυστριακός, 1756–1791)

Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ

Έργο: Συμφωνία αρ. 40 σε Σολ ελάσσονα

In κίρκον: Allegro molto (Πολύ γρήγορα)

Τοπικότητα: Σολ ελάσσονα

Μορφή: Σονάτα

Έκθεση

1. Θέμα Α – Αναπτύσσεται από ένα μοτίβο τριών φθόγγων που παρουσιάζουν τα βιολιά.

2. Τέψηρα – Κλιμακώνεται με crescendo τελειώνοντας με δυνατές συχροδίες και μια μικρή παύση. Μετατροπία σε Σι ύφεση μείζονα (σχετική μείζονα).

3. Θέμα Β – Λυρικό στη Σι ύφεση μείζονα. Αρχίζει με τα έγχορδα και διακόπτεται από τα ξύλινα πνευστά. Όταν θα επαναληφθεί, οι δύο αυτές ομάδες οργάνων αλλάζουν θέσεις.

4. Codetta – Ρυθμική ιδέα που τελειώνει με μια κατιούσα κλίμακα.

Ο συνθέτης μάς υπενθυμίζει στη συνέχεια κάποια στοιχεία από το θέμα A.

Αράπτοξη

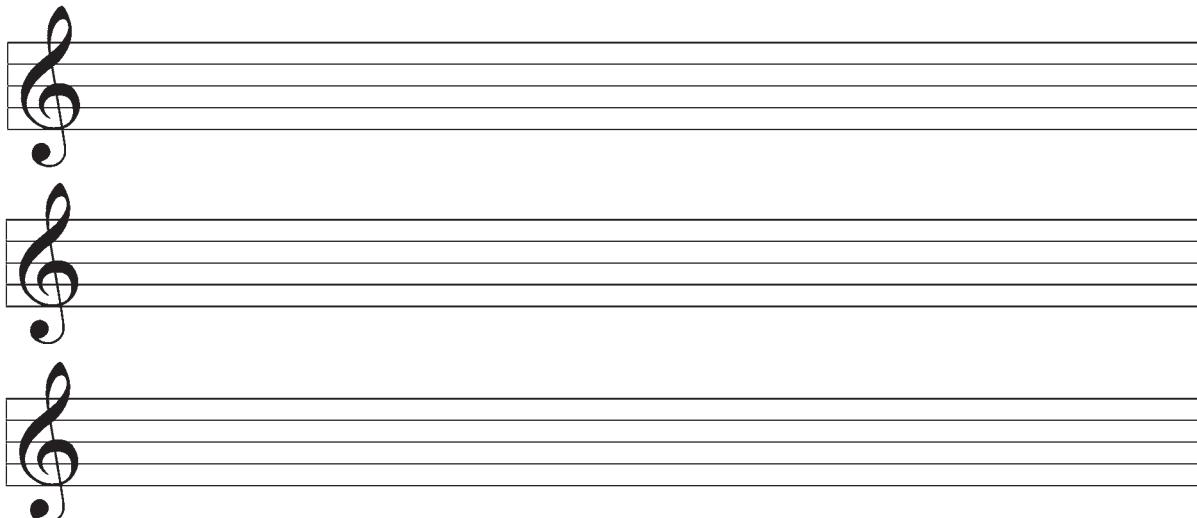
5. Ο Mozart επεξεργάζεται το θέμα Α παρουσιάζοντάς το σε καινούργιες τονικότητες (Φα δίεση ελάσσονα), πριν να επανέλθει στην κύρια τονικότητα. Το μοτίβο των τριών φθόγγων παίζει σημαντικό ρόλο και παρουσιάζεται σε διάφορα όργανα.

Αρακεφαλαιώσων

6. Θέμα Α – Στην κύρια τονικότητα (Σολ ελάσσονα).
7. Τέφνρα – Ακούγεται στην κύρια τονικότητα αντιστικτικά.
8. Θέμα Β – Στην κύρια τονικότητα.
9. Coda – Βασισμένη στην codetta της Έκθεσης.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

1. Χωριστείτε σε ομάδες και δημιουργήστε το δικό σας μοτίβο. Μετά αραπτόζετε το με βάση τους διάφορους τρόπους. Παρουσιάστε την εργασία σας στην υπόλοιπη τάξη και ζητείστε από τους συμμαθητές σας να αργυρώσουν τους τρόπους που χρησιμοποιήσατε.

2. Δίνεται η πιο κάτω μελωδία:

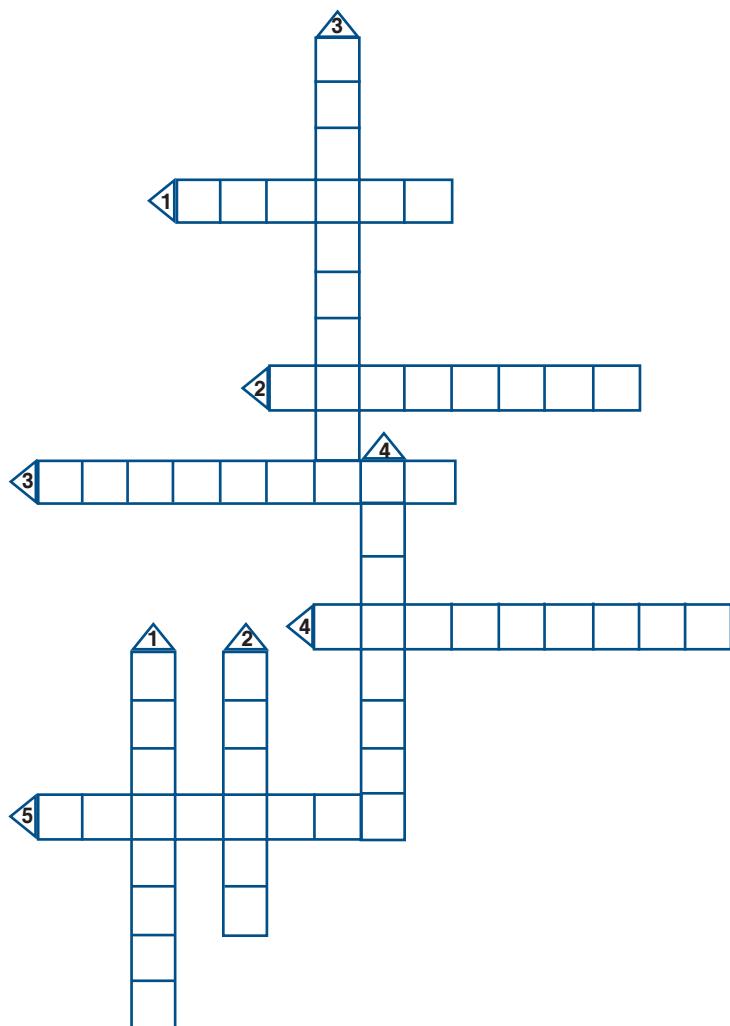
- (a) Να κοκλώσετε το μοτίβο της μελωδίας.
 (β) Να περιγράψετε τους τρόπους αράπτοξης του μοτίβου στο πιο πάρω θέμα:
 (i)

 (ii)

 (iii)

 (iv)

3. Να λύσετε το πιο κάτω σταυρόλεξο:

Oριζόντια:

1. Το «κύπταρο» μιας μουσικής σύνθεσης.
2. Το μικρό όνομα του Μπετόβεν.
3. Τρόπος ανάπτυξης ενός μοτίβου.
4. Έγραψε πολλά ο Μπετόβεν.
5. αρ. 5: έργο του Μπετόβεν.

Κάθετα:

1. Πατρίδα του Μπετόβεν.
2. Πάθηση από την οποία υπέφερε ο Μπετόβεν.
3. Τρόπος ανάπτυξης ενός μοτίβου.
4. Ένα μοτίβο μπορεί να επαναληφθεί

O Kartísko kai n Mousikí

Ο Καντίνκου, δόκιμος μουσικός ο ίδιος, είπε κάποτε “Το χρώμα είναι το πληκτρολόγιο, τα μάτια είναι οι αρμονίες, η ψυχή είναι το πιάνο με πολλές χορδές. Ο καλλιτέχνης είναι το χέρι που παίζει, αγγίζοντας το ένα πλήκτρο ή το άλλο, για να προκαλέσει δονήσεις στην ψυχή”. Η αντίληψη ότι το χρώμα και η μουσική αρμονία συνδέονται έχει μακροχρόνια ιστορία, κινώντας το ενδιαφέρον επιστημόνων, όπως του Ισαάκ Νεύτωνα. Ο Καντίσκου χρησιμοποίησε το χρώμα κατά έναν ψηλά θεωρητικό τρόπο. Ισχυρίζόταν επίσης ότι όταν έβλεπε χρώμα άκουγε μουσική.

Βασσίλι Καντίσκου, Τόνος σε ροζ, 1926, 101 x 81 εκ.

Κλιμτ, Υφασματογραφία.

Motívo se uφaсmatoγrafiа τoo Klimt.

Στις εικαστικές τέχνες μοτίβο είναι το θέμα που κυριαρχεί ή επαναλαμβάνεται σε διακόσμηση αντικειμένου.

Adagio sostenuto

pp

con ped.

*Η Μορφή της Σονάτας
στον Κλασικισμό*

Η Μορφή της Σοράτας στον Κλασικισμό

A. Τραγουδήστε τον παραδοσιακό Ουγγρικό Καρότα «Άνοιξη».

Σημείωση: Αποκορύφωμα κανόνα για 18 φωνές.

A *con brio* $\text{♩} = \text{ca.} 80$

B Απόδοση στα Ελληνικά: Μαρία Κουτσουπίδου – Μάρω Σκορδή.

Άνοιξη! Παντού χαρά, γέλιο και ελπίδες. Η ζωή ξεπνά στο φώς, στου ήλιου τις αχτίδες. Όλη πλάση τώρα πια είν' γεμάτη ομορφιά.
Λόφοι και λιβάδια, με της φύσης σάλπισμα, ντυθήκαν στα χρυσάφια.

B. Δημιουργικές εργασίες:

- (1) Προσπαθήστε να γράψετε με την ομάδα σας ένα μικρό ποίημα που να περιγράφει το Χειμώνα και την Άνοιξη. Ανάμεσα στις δύο αυτές ενότητες γράψετε ένα συνδετικό κείμενο. Στο τέλος γράψετε ένα επίλογο. Το ποίημα σας να έχει, επομένως, το σχήμα: Χειμώνας – Συνδετικό κείμενο – Άνοιξη – Επίλογος.
- (2) Γράψετε μια μουσική επένδυση για το ποίημα σας. Η ενότητα Χειμώνας να είναι γραμμένη στη Ντο μείζονα και η ενότητα Άνοιξη στη Σολ μείζονα. (Μην ξεχάσετε τη Φα δίεση). Προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε αντιθέσεις στην ένταση, ρυθμική αγωγή (tempo), ύψος, ενορχήστρωση κλπ. Χρησιμοποιήστε το στοιχείο της παύσης και της κορύφωσης. Η μουσική που θα συνοδεύει το συνδετικό κείμενο θα πρέπει να σας οδηγήσει σταδιακά από την τονικότητα της Ντο μείζονας σ' αυτήν της Σολ. Ο επίλογος, τέλος, να είναι γραμμένος και αυτός στη Σολ μείζονα κλίμακα.
- (3) Αυτό που μόλις φτιάχατε αποτελεί το πρώτο τμήμα της εργασίας σας. Προσπαθήστε, τώρα, να αναπτύξετε τις μουσικές ιδέες που χρησιμοποιήσατε στο τμήμα αυτό με κάποιους τρόπους, όπως αλλαγή ρυθμού, μελωδικών διαστημάτων, αλλαγή τονικότητας κτλ.
- (4) Παίξετε ξανά το πρώτο τμήμα που φτιάχατε. Τώρα, όμως, παίξετε την ενότητα Άνοιξη και τον επίλογο στη Ντο μείζονα και όχι στη Σολ.
- (5) Παίξετε όλη την εργασία σας συνεχόμενη.

Η μουσική που μόλις φτιάξατε είναι γραμμένη στη **Μορφή Σονάτας**. Η μορφή σονάτας αποτελείται από τρία τμήματα:

1. Έκθεση

2. Ανάπτυξη

3. Ανακεφαλαίωση ή Επαγέκθεση.

Στην **Έκθεση**, παρουσιάζεται πρώτα το κύριο θέμα A στην τονική και στη συνέχεια ένα δεύτερο συνήθως στη δεσπόζουσα, αν η κύρια τονικότητα είναι μείζων, ή στη σχετική μείζονα, αν το κύριο θέμα είναι σε ελάσσονα τονικότητα. Τα δύο θέματα, που για λόγους αντίθεσης έχουν διαφορετικό χαρακτήρα, συνδέονται μεταξύ τους με μια γέφυρα, ένα μεταβατικό μέρος που βοηθά να γίνει η μετατροπία προς την τονικότητα του δεύτερου θέματος. Μετά το δεύτερο θέμα υπάρχει μια μικρή Codetta (κοντέτα) που οδηγεί στο τέλος της έκθεσης. Η έκθεση επαναλαμβάνεται.

Στην **ανάπτυξη**, ο συνθέτης επεξεργάζεται και αναπτύσσει το θεματικό υλικό του πρώτου τμήματος (της έκθεσης) ώστε να δημιουργηθεί ενδιαφέρον, δραματικότητα, αποκορύφωμα. Μπορεί να αναπτύξει και τα δύο θέματα ή μόνο το ένα ή ακόμα και τμήμα των θεμάτων. Χρησιμοποιούνται καινούργιες τονικότητες, μιμήσεις, σμίκρυνση και μεγέθυνση μοτίβων και θεμάτων, αλυσίδες, αλλαγές ρυθμού, χαρακτήρα, χρώματος, έκφρασης κ.ά. Πρόκειται γενικά για ένα μέρος που δίνει μεγάλη ελευθερία στο συνθέτη, για να μπορέσει να αναπτύξει τις ιδέες του ανάλογα με την ικανότητα και τη φαντασία του.

Στην **ανακεφαλαίωση ή επαγέκθεση**, τα δύο θέματα της έκθεσης παρουσιάζονται και πάλι, όμως, τώρα και τα δύο είναι στην τονική, ώστε η κατάληξη του έργου να μη δημιουργεί ασάφεια ως προς την τονικότητα. Για το σκοπό αυτό υπάρχει η ανάλογη γέφυρα. Στο τέλος της ανακεφαλαίωσης, υπάρχει ένα καταπληκτικό μέρος, η codetta (κόντα = ουρά), στο οποίο μπορεί να υπάρχουν στοιχεία των δύο θεμάτων, ίσως, όμως, και κάποιο νέο υλικό.

ΕΚΘΕΣΗ	ΑΝΑΠΤΥΞΗ	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ή ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗ	CODA
Θέμα B (στη δεσπόζουσα κλίμακα)	1. Επεξεργασία και ανάπτυξη θεματικού υλικού της Έκθεσης (δημιουργία ενδιαφέροντος, δραματικότητα, αποκορύφωμα).	Θέμα A <u>γέφυρα</u> Θέμα B (στην τονική κλίμακα) (στην τονική κλίμακα)	
Θέμα A (στην τονική κλίμακα) 	2. Ανάπτυξη του A και B θέματος ή μόνο του A ή B ή και τμήματος των θεμάτων. 3. Χρήση καινούργιων τονικότητων. 4. Χρήση μίμησης, σμίκρυνσης, μεγέθυνσης, αλυσίδων. 5. Άλλαγές ρυθμού, χαρακτήρα, χρώματος, έκφρασης κλπ.		

Άκροση: “Μια Μικρή Νυχτερινή Μουσική” (πρώτη κίνηση) του Wolfgang Amadeus Mozart, που είναι γραμμένη σε μορφή Σονάτας. (8λ. το 8ιθλίο Μουσική II σελ. 9–11, για την ανάλυση.)

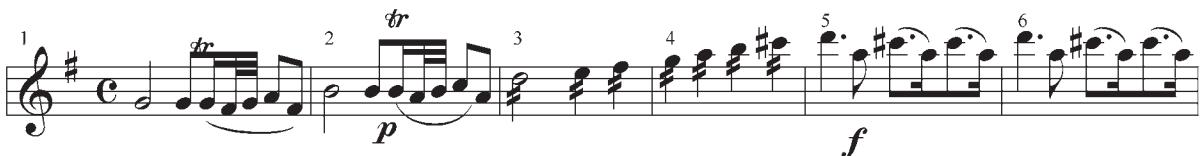
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- 1.** Ακούστε το έργο Μια Μικρή Νυχτερινή Μουσική (πρώτη κίρκων) του W. A. Mozart για ακόμα μια φορά και απαρτήστε τις πιο κάτω ερωτήσεις:

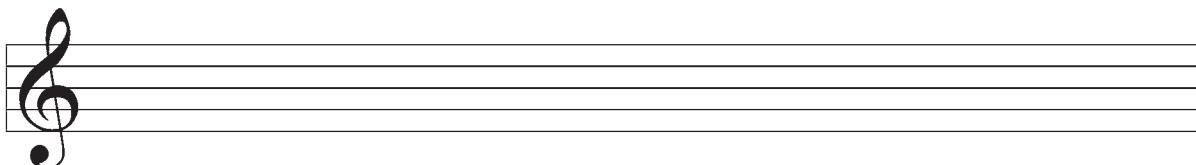
(a) Για ποια όργανα είναι γραμμένο το έργο αυτό:

.....
.....
.....
.....

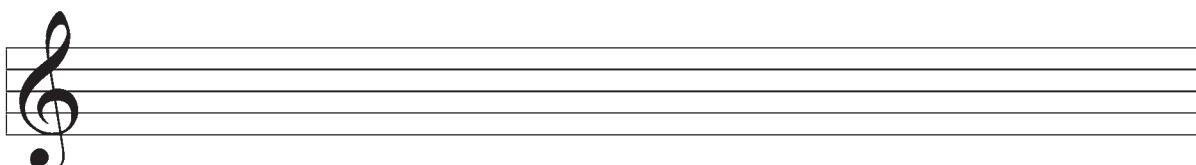
(β) Τοποθετήστε με τη σειρά τις πιο κάτω μελωδίες όπως τις ακούτε στο έργο Μια Μικρή Νυχτερινή Μουσική του W. A. Mozart.

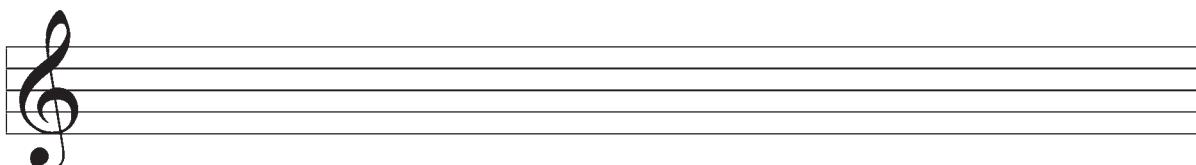
Θέμα Α:

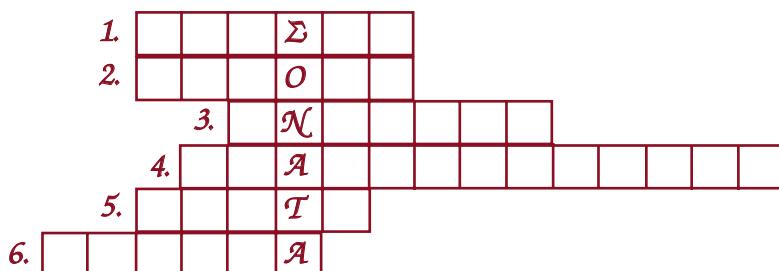
Τέψηρα:

Θέμα Β:

2. Να λύσετε το πιο κάτω σταυρόλεξο:

1. Ο συνθέτης του έργου Μια Μικρή Νυχτερινή Μουσική.
 2. Οικογένεια οργάνων που παίζουν στο έργο αυτό.
 3. Το δεύτερο τμήμα στη μορφή Σονάτας.
 4. Το τρίτο τμήμα στη μορφή Σονάτας.
 5. Ο ιταλικός όρος που σημαίνει «επίλογος, ουρά».
 6. Οδηγεί από το θέμα Α στο θέμα Β.
3. Φανταστείτε ότι αυτό είναι το Θέμα Β από μια κίνηση γραμμένη στη μορφή Σονάτας. Είναι γραμμένο στη Ρε μείζονα (δεσπόζουσα), όπως θα παρουσιαζόταν στο τμήμα Έκθεσης. Να το μεταφέρετε τώρα στη Σολ μείζονα (τονική), όπως θα παρουσιαζόταν στο τμήμα Ανακεφαλαίωσης.

1 2 3 4

Θυμηθείτε:

1. Να βάλετε τον οπλισμό της καιρούριας κλίμακας.
2. Να μεταφέρετε όλους τους φθόγγους της μελωδίας έτα διάστημα 5ης καθαρής προς τα κάτω ή 4ης καθαρής προς τα πάνω γιατί τόσο απέχει η νέα κλίμακα από την παλιά.

Πορτραίτο του Βόλφγκανγκ Αμαντέους
Μότσαρτ από τον Γιόζεφ Λάνγκ

Allegretto

The image shows a page of musical notation for a piano, featuring two staves. The top staff is for the treble clef (G-clef) and the bottom staff is for the bass clef (F-clef). The key signature is A major (two sharps). The time signature is common time (indicated by '4'). The tempo is Allegretto. The dynamics include 'p' (piano), 'mf' (mezzo-forte), and 'tr' (trill). In the center of the page is a portrait of Wolfgang Amadeus Mozart, a man with powdered hair wearing a red coat over a white cravat. The background of the portrait features a landscape with a bridge and buildings.

Η Σονάτα ws έργο
στον Κλασικισμό

«Ρόντο αλά Τούρκα» από τη σονάτα σε λα μείζονα του B. A. Μότσαρτ.

Η Σονάτα ως έργο στον Κλασικισμό

Η Μορφή Σονάτας συναντάται ως η πρώτη κίνηση και σε άλλα μεγάλης έκτασης έργα όπως η συμφωνία, το κοντσέρτο και σε έργα μουσικής δωματίου (τρίο/κουαρτέτο/κουιντέτο εγχόρδων κτλ.)

Μουσική Φράση: Είναι συνδυασμός δύο ή περισσότερων μέτρων. Στον Κλασικισμό συναντούνται ισομερείς φράσεις των τεσσάρων μέτρων.

Α. (1) Παιξετε στα μελωδικά σας όργανα την πιο κάτω μουσική φράση ερμηνεύοντάς τη με τους χρωματισμούς και την ανάλογη έκφραση (staccato – legato).

Musical notation for exercise 1. It consists of four measures in common time (C). Measure 1 starts with a forte dynamic (f) and has two groups of eighth notes with 'Σολ+' and 'Ρε+' above them. Measures 2 and 3 show eighth-note pairs with 'Σολ+' and 'Ρε+' above them. Measure 4 shows eighth-note pairs with 'Ντο+' and 'Σολ+' above them. Articulation marks (staccato dots) are placed under the first note of each measure and over the second note of each measure.

(2) Ξαναπαίξετε τη φράση αυτή προσθέτοντας την πιο κάτω ενορχήστρωση:

Musical score for exercise 2. It includes six staves:

- Aυλ.**: Flute part, playing eighth-note pairs.
- Ξυλ.**: Clarinet part, playing eighth-note pairs.
- Μετ.**: Bassoon part, playing eighth-note pairs.
- Glocken**: Glockenspiel part, playing sustained notes.
- Ξυλ.**: Double Bass part, playing eighth-note pairs.
- Τρογ.**: Cello/Bass part, playing eighth-note pairs.

 The score is in common time (C) and includes dynamics like forte (f) and piano (p).

(3) Προσπαθήστε να προσθέσετε στίχους στην πιο πάγω φράση.

A blank musical staff consisting of five lines and four spaces, intended for the student to add endings to the phrase.

(4) Τραγουδήστε τη φράση με τους στίχους που προσθέσατε.

B. (1) Φτιάξετε μια απάρτηση των τεσσάρων μέτρων στην πιο πάνω φράση στον ίδιο χρόνο και στην ίδια τονικότητα. Μπορείτε να αρχίσετε με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που αρχίζει η πρώτη, αλλά να τελειώσετε διαφορετικά, ώστε να μας δίνει την αίσθηση της ολοκλήρωσης. Μη διστάσετε να επαναλάβετε φθόγγους, να κινηθείτε βηματικά ή να χρησιμοποιήσετε μεγαλύτερες αποστάσεις από μια νότα στην άλλη.

(2) Παίξετε και τις δύο φράσεις συνεχόμενες. Έχουμε, έτσι, μια ερώτηση και μια απάντηση. Έχουμε μια μελωδική πρόταση.

Ο συνδυασμός δύο τουλάχιστον φράσεων ονομάζεται πρόταση.

T. Ακούστε πώς παρουσιάζει τη δική του μελωδική πρόταση ο Χάυτεν στη σονάτα του για πιάνο σε Φε μείζονα, Ήσοβ. XVI: 37.

The musical score shows the beginning of a sonata movement in F major (two sharps). The key signature changes to C major at the start of the second section. The score consists of two staves: treble and bass. The treble staff has a dynamic marking 'f' (fortissimo). The bass staff provides harmonic support with sustained notes. The music is divided into measures numbered 1 through 4.

Εδώ θα πρέπει να διαχωρίσουμε τον όρο μορφή σονάτας από τον ευρύτερο όρο της σονάτας. Ο όρος σονάτα (από το ιταλικό ρήμα sonate = ηχώ) επικράτησε ως ο τίτλος ενός έργου σε τρεις ή τέσσερις κινήσεις για ένα ή δύο όργανα. Οφείλει, όμως, το όνομά της στο γεγονός ότι η πρώτη κινήση είναι γραμμένη, με ελάχιστες εξαιρέσεις, στη μορφή σονάτας. Όλες οι κινήσεις έχουν τη δική τους ιδιαίτερη μορφολογική διαμόρφωση με ειδικό χαρακτήρα και ξεχωριστή ρυθμική αγωγή και τονικότητα.

Στη σονάτα οι τέσσερις κινήσεις είναι:

1n κίμων: Γρήγορη κίνηση, γραμμένη στη βασική τονικότητα του έργου και σε μορφή σονάτας.

2n κίμων: Αργή κίνηση, στην ίδια ή σχετική τονικότητα σε μορφή που ποικίλλει: μπορεί να είναι διμερής, τριμερής, θέμα και παραλλαγές, ή ακόμα πιο σπάνια, ρόντο ή μορφή σονάτας.

3n κίμων: Συνήθως ένα μινουέτο και τρίο σε έργα του Χάυτεν και Μότσαρτ γραμμένο στην ίδια ή σχετική τονικότητα. Στα έργα του Μπετόβεν το μινουέτο αντικαθίσταται από το scherzo (σκέρτσο = παιχνίδισμα) που γράφεται και αυτό σε μέτρο 3/4 αλλά σε ρυθμική αγωγή πιο γρήγορη ώστε να μην έχει χαρακτήρα μουσικής σαλονιού.

Δεν υπάρχει, ωστόσο, απόλυτος κανόνας για τον αριθμό των κινήσεων. Οι περισσότερες σονάτες των Χάυτεν και Μότσαρτ έχουν τρεις κινήσεις παραλείποντας μια από τις εσωτερικές κινήσεις που αναφέραμε πιο πάνω. Από τις κινήσεις για πιάνο του Μπετόβεν που ανήκουν χρονολογικά στον Κλασικισμό, κάποιες έχουν τρεις και άλλες τέσσερις κινήσεις.

Η εποχή του Κλασικισμού αποτέλεσε τη σπουδαιότερη περίοδο στην εξέλιξη της σονάτας. Η σονάτα, την εποχή αυτή, επεκράτησε κυρίως να αναφέρεται ως έργο για πιάνο ή για άλλο όργανο με συνοδεία πιάνου (π.χ. σονάτα για βιολί και πιάνο). Κι αυτό γιατί το πιάνο ήταν το πιο δημοφιλές όργανο της εποχής εξαιτίας και των ραγδαίων εξελίξεων στην κατασκευή του. (βλ. κεφάλαιο Οργανολογία: Ορχήστρα και Μουσικά Σύνολα του Κλασικισμού).

Δ. Ακούστε, τώρα, όλο το έργο ακολουθώντας τον οδηγό ακρόασης και συμπληρώνοντας τα κερά:

Συνθέτης: Franz Joseph Haydn (Αυστριακός, 1732–1809)
Φραντς Γιόζεφ Χάυτεν

Έργο: Σονάτα για πιάνο σε Ρε μείζονα, Hob. XVI: 37

In kírnos: Allegro con brio (Γρήγορα με σθένος)

Τονικότητα:

Μορφή:

Έκθεση

1. Θέμα Α: Αποτελείται από δυο φράσεις των τεσσάρων μέτρων. Η πρώτη τελειώνει με ατελή πτώση (I – V), η δεύτερη με τέλεια (V – I). Χαρακτηριστική είναι η χρήση των στολιδιών και οι στακκάτο νότες στο μέτρο 3.

2. Τέψηρα: Ο σκοπός της γέφυρας στη μορφή σονάτας είναι να ενώσει το πρώτο θέμα με το δεύτερο και να μας οδηγήσει ομαλά προς την τονικότητα του δευτέρου θέματος (δεσπόζουσα ή σχετική μείζονα, αν το κύριο θέμα είναι στην ελάσσονα). Τα οκτώ επόμενα μέτρα που αποτελούν τη γέφυρα αυτή, όμως, δεν οδηγούν στη Λα μείζονα, αλλά παραμένουν στην τονική τελειώνοντας με τη δεσπόζουσα συγχορδία:

3. Θέμα Β: Ο Χάυτεν επαναλαμβάνει αμέσως τη συγχορδία αυτή αλλά, τώρα, τη μεταχειρίζεται ως την τονική συγχορδία της νέας τονικότητας (Λα μείζων).

4. Codetta: Οδηγεί στο τέλος της Έκθεσης η οποία επαναλαμβάνεται.

Ανάπτυξη

Ε. Συγκρίνετε τα ακόλουθα μέτρα και γράψετε τις παραπρόσεις σας.

Μέτρο 41 (από την ανάπτυξη)

Μέτρο 2 (από την έκθεση)

.....
.....
.....
.....

Άρακεφαλαίωση

7. **Θέμα Α:** Η δεύτερη φράση επεκτείνεται.
 8. **Τέψηρα:** Οδηγεί τη μουσική στο δεύτερο θέμα.

9. **Θέμα Β:** Το δεύτερο θέμα είναι στη Ρε μείζονα αντί στη Λα μείζονα που χρησιμοποιήθηκε για το Α' θέμα της Έμπας.
 10. **Coda:** Ολοκληρώνει την πρώτη κίνηση.

2η κίνηση: Largo e sostenuto (Αργά και συγκρατημένα)

Τονικότητα:

Μορφή:

Θέμα Α': Χαρακτηρίζεται από παρεστιγμένες νότες, τρίηχα από τριακοστά δεύτερα και απλωμένες συγχορδίες. Το μέρος αυτό επαναλαμβάνεται.

Θέμα Β': Χαρακτηριστική και η αλλαγή από το pianissimo (πολύ σιγά) στα μέτρα 14–15 στη δυνατή, απρόσμενη συγχορδία στο μέτρο 16. Η μουσική μοιάζει να βυθίζεται όλο και πιο κάτω χαμηλά. Τέσσερις συγχορδίες οδηγούν στην τελευταία κίνηση.

Ξη κίνηση: Finale – Presto, ma non troppo
(Πολύ γρήγορα αλλά όχι πάρα πολύ)

Η τελευταία κίνηση κτίζεται σε ορισμένα ξεκάθαρα τμήματα. Ο Χάυτεν σχεδιάζει κάθε τμήμα ως μια μικρή, ολοκληρωμένη μουσική σε διμερή ή τριμερή μορφή. Μετά αντιπαραθέτει και οργανώνει αυτά τα τμήματα δημιουργώντας έτσι μια κίνηση σε μορφή ροντό: **A B A Γ A**

A Το κύριο τμήμα στην τονική κλίμακα, Ρε μείζονα και σε
μορφή:

B Το πρώτο επεισόδιο, αρχίζοντας δραματικά στη Ρε ελάσσονα, είναι γραμμένο και αυτό σε μορφή. Προσέξτε τη χιουμοριστική εντύπωση που δημιουργούν οι ψηλές νότες στα μέτρα 17–18. Ακολουθούνται από παύση και ένα απότομο, ήσυχο τέλος.

A Επιστροφή του κυρίου τμήματος.

Γ Ένα δεύτερο επεισόδιο στη Σολ μείζονα σε μορφή:

||: A :|| B A :||
(8 μέτρα) (4 μέτρα) (8 μέτρα)

Μέσα από αλλαγές τονικότητας και με τη συνεχή επανάληψη της νότας Λα (εναλλάξ από δύο χέρια) που δίνει ένα χιουμοριστικό αποτέλεσμα, η μουσική οδηγείται στην τελευταία εμφάνιση του Α.

A Ο Χάυτεν αλλάζει τη συνοδεία του αριστερού χεριού. Η σονάτα τελειώνει με δύο δυνατές συγχορδίες.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

1. Να γράψετε Σωστό ή Λάθος δίπλα από κάθε πρόταση:

(α) Η σονάτα είναι γραμμένη για ολόκληρη την ορχήστρα.

.....

(β) Η σονάτα έχει σχεδόν πάντοτε την πρώτη της κίνηση γραμμένη σε μορφή σονάτας.

2. Με βάση τα κλειδιά, να ανακαλύψετε τις σωστές λέξεις που βρίσκονται οριζόντια, κάθετα και διαγώνια στο τετράγωνο.

K	I	Φ	A	Δ	Λ	M	B	O	Z	I	Θ
A	Π	Ρ	Ο	Τ	Α	Σ	Η	Ν	Ξ	Π	Γ
E	Z	Α	Η	Φ	Ψ	Ο	Α	Β	Π	Ρ	Τ
Y	Β	Σ	Α	Λ	Μ	N	T	I	Ν	Γ	Ω
Θ	Κ	Η	Μ	Ο	Π	Α	Θ	Ρ	Ι	Λ	Δ
A	Δ	Z	X	Α	Υ	T	E	N	Ε	Τ	Σ
B	Ο	E	M	Y	P	A	K	Z	H	I	Θ
M	I	A	R	Ω	K	I	N	O	Ν	Y	S

1. Ο συνδυασμός τεσσάρων κυρίως μέτρων.
2. Ο συνδυασμός δύο τουλάχιστον φράσεων.
3. Είδος έργου που ακούσαμε σήμερα.
4. Ο συνθέτης του έργου αυτού.
5. Τόσες κινήσεις έχει το έργο αυτό.

Το εξώφυλλο της παρτιτούρας των έξι σονάτων για πιάνο και βιολί του Μότσαρτ.

Άλλες εισηγήσεις για ακροάσεις

(a) Σονάτες για πιάνο

Χαύτερ: Σονάτα για πιάνο έργο 50 σε Ντο μείζονα.

Μότσαρτ: Σονάτα για πιάνο σε Λα μείζονα, K. 331.

Μπετόβερ: Σονάτα για πιάνο σε Ντο ελάσσονα έργο 27 αριθμό 2 (Moonlight).

Μπετόβερ: Σονάτα για πιάνο σε Σι ύφεση μείζονα έργο 106 (Hammerklavier).

(β) Σονάτες για δύο όργανα

Μότσαρτ: Σονάτα σε Μι ελάσσονα για βιολί και πιάνο K. 304.

Μότσαρτ: Σονάτα σε Μι ύφεση μείζονα για βιολί και πιάνο K. 380.

Μπετόβερ: Σονάτα σε Λα μείζονα για βιολί και πιάνο έργο 47 (Kreutzer).

*Η Συμφωνία στον
Κλασικισμό*

«Ωδή στη χαρά», απόσπασμα από την τέταρτη κίνηση της ενάτης συμφωνίας του Λ.Φ. Μπετόβεν.

Η Συμφωνία στον Κλασικισμό

Tι είναι Συμφωνία;

Η συμφωνία της κλασικής περιόδου είναι έργο μεγάλης διάρκειας για πλήρη ορχήστρα (έγχορδα, πνευστά, κρουστά), συνήθως σε τέσσερις κινήσεις των οποίων η δομή συμπίπτει με εκείνη των κινήσεων της σονάτας.

Oι κινήσεις αυτές είναι:

1η κίρκων: Η κυριότερη κίνηση, αυτή που δίνει το χαρακτήρα σ' ολόκληρη τη συμφωνία. Είναι γρήγορη, γραμμένη στη βασική τονικότητα του έργου και σε μορφή σονάτας. Μπορεί να προηγείται μια αργή εισαγωγή.

2η κίρκων: Αργή κίνηση, γεμάτη εκφραστικότητα και λυρισμό, στην ίδια ή σχετική τονικότητα. Η μορφή της ποικίλλει: μπορεί να είναι τριμερής, θέμα και παραλλαγές ή ακόμα και σε μορφή σονάτας.

3η κίρκων: Συχνά έχει χαρακτήρα χορού. Άρχισε σαν ένα μινουέτο και τρίο γραμμένο στην ίδια ή σχετική τονικότητα. Ο Μπετόβεν το αντικατέστησε με το Σκέρτσο (αστείο, παιχνίδισμα) και τρίο.

4η κίρκων: Γρήγορη κίνηση όπως και η πρώτη αλλά με πιο ελαφρύ χαρακτήρα. Γραμμένη στη βασική τονικότητα και σε μορφή που ποικίλλει, όπως ρόντο, μορφή σονάτας ή θέμα και παραλλαγές.

Ολόκληρη η συμφωνία πρέπει να έχει ενότητα. Το σχέδιο αυτό δίνει την ευκαιρία στο συνθέτη να εκφράσει τα διάφορά του συναισθήματα με ποικίλους τρόπους και στον ακροατή την ευκαιρία να απολαύσει αυτό το συνδυασμό συναισθήματος και λογικής.

Iστορική Έξελιξη

Στη διαμόρφωση της συμφωνίας αποφασιστικό ρόλο έπαιξε το 18ο αιώνα η φημισμένη σχολή συνθετών του Μανχάιμ με κύριο εκπρόσωπο τον Johann Stamitz (1717–1757). Οι συνθέτες αυτοί είναι οι πρώτοι που καλλιέργησαν την έννοια της θεματικής ή μοτιβικής ανάπτυξης καθώς και τις αντιθέσεις δυναμικής για τα επί μέρους στοιχεία των συμφωνιών τους.

Η σημαντική ανάπτυξη της συμφωνίας έγινε στην Αυστρία όπου οι Χάυτεν και Μότσαρτ, με βάση τα πρότυπα της σχολής Μανχάιμ, έδωσαν με τα έργα τους την οριστική δομή στη συμφωνία της κλασικής περιόδου. Οι 104 συμφωνίες του Χάυτεν, που κάποιες απ' αυτές έχουν μια εκφραστική δύναμη και μια τελειότητα όσον αφορά την ενορχήστρωση και τη μορφή, καθιέρωσαν το δημιουργό τους ως τον «πατέρα της Συμφωνίας». Ο Μότσαρτ έγραψε 41 συμφωνίες. Οι εννέα συμφωνίες του είναι μια γέφυρα απ' αυτό που ονομάζεται ρομαντική συμφωνία. Ο Μπετόβεν μπόρεσε να δώσει μια εντελώς νέα διάσταση στην έκφραση του μουσικού αυτού είδους. Στην Τρίτη Συμφωνία (Ηρωική), που ξεχωρίζει ανάμεσα στις συμφωνίες που ανήκουν στον κλασικισμό, τα εξωτερικά ερεθίσματα (δημοκρατία – επανάσταση – ηθική) έγιναν αναπόσπαστα συστατικά της τέχνης του.

Σημαντικότερες συμφωνίες των Κλασικισμού

Leopold Mozart (Αυστρία, 1719–1787): Η Συμφωνία των Παιχνιδιών

Franz Joseph Haydn

(Αυστρία, 1732 – 1809):

Συμφωνία αρ. 92, «Της Οξφόρδης»

Συμφωνία αρ. 94, «Της Εκπλήξεως»

Συμφωνία αρ. 100, «Στρατιωτική»

Συμφωνία αρ. 101, «Του ρολογιού»

Συμφωνία αρ. 103, «Των τυμπάνων»

Συμφωνία αρ. 104, «Του Λονδίνου»

W. A. Mozart (Αυστρία, 1756 – 1791): Συμφωνία αρ. 31, «Του Παρισιού»

Συμφωνία αρ. 36, «Του Λιντς»

Συμφωνία αρ. 38, «Της Πράγας»

Συμφωνία αρ. 39

Συμφωνία αρ. 40

Συμφωνία αρ. 41, «Του Διός»

L. V. Beethoven

(Γερμανός, 1770 – 1827):

Συμφωνία αρ. 3, «Ηρωική»

Συμφωνία αρ. 5, «Του Πεπρωμένου».

Δίνεται το κύριο θέμα της δεύτερης κίνησης της Συμφωνίας αρ. 3 σε Μι ύφεση μείζονα, έργο 55, «Ηρωική» του Λούντβιχ φαν Μπετόβεν.

(1) Παίξετε το στα μελωδικά σας όργανα ερμηνεύοντάς το με τους χρωματισμούς.

(2) Προσθέστε στίχους στο πιο πάρω θέμα.

(3) Τραγουδήστε το με τους στίχους που προσθέσατε.

(4) Παίξετε το ακόμη μια φορά προσθέτοντας την πιο κάτω εγορχήστρωση.

Σολ-

1 2 3 4 Ρε+

Ανλ.

Ενλ.

Μετ.

Γλόκ.

Τυμπ.

W/block

5 6 Σολ-Λα ελατ. Σολ- Ρε+ 8 Σολ-

Ακούστε, τώρα, την Συμφωνία αρ. 3, «Ηρωική», του Μπετόβεν και συμπληρώστε τα κερά στον οδηγό ακρόασης.

Συνθέτης: Ludwig van Beethoven (Γερμανός, 1770 – 1827)
Λούιντβιχ φαν Μπετόβεν

Έργο: Συμφωνία αρ.3, σε Μι ύφεση μείζονα, Έργο 55, «Ηρωική»

Το 1789 ήταν η χρονιά που ξέσπασε η Γαλλική Επανάσταση, η οποία ανέτρεψε τη μοναρχία στη Γαλλία και εγκαθίδρυσε τη Δημοκρατία. Η Γαλλική Επανάσταση βασίστηκε στις έννοιες της ελευθερίας του ατόμου αλλά και της ελευθερίας της έκφρασης. Αυτό, όμως, ήταν κάτι που περιλάμβανε και αφορούσε και την καλλιτεχνική έκφραση.

Ο Μπετόβεν δεν έμεινε ασυγκίνητος σ' αυτό το κοσμοϊστορικό γεγονός. Το 1804 γράφει τη συμφωνία του αρ. 3 και την αφιερώνει αρχικά στον Μέγα Ναπολέοντα που τα χρόνια εκείνα του έδινε την εντύπωση ενός αρχαίου ήρωα, ενός φιλόσοφου βασιλιά. Η αφιέρωση στον Ναπολέοντα αποσύρθηκε με οργή, όταν έμαθε ο συνθέτης ότι ο ήρωάς του είχε ανακηρύξει τον εαυτό του αυτοκράτορα των Γάλλων. «Ως κι αυτός, λοιπόν, δεν είναι τίποτε περισσότερο από ένας κοινός θνητός; Τώρα θα καταπατήσει τα δικαιώματα του ανθρώπου που θα γίνει τύραννος!» Πίστευε πως η συμφωνία του αυτή εκφράζει ορισμένα υψηλά ιδεώδη για τον άνθρωπο και τη Δημοκρατία που ο Ναπολέων τα πρόδωσε. Ήτσι ξανάγραψε την πρώτη σελίδα και αφιέρωσε το έργο στον άνθρωπο που αγωνίζεται για την ελευθερία. Οι δύο πρώτες κινήσεις περιγράφουν τον ηρωισμό δημιουργό. Χαρακτηριστική είναι η χρήση στην τελευταία κίνηση μελωδιών που είχε χρησιμοποιήσει δύο χρόνια νωρίτερα στο μπαλέτο του «Προμηθέας».

Η συμφωνία αυτή έχει τέσσερις κίνησεις: Πρώτη κίμων (Allegro con brio), Δεύτερη κίμων (Marcia Funebre), Τρίτη κίμων (Scherzo), Τέταρτη Κίμων, (Finale).

In κίμων: Allegro con brio (Γρήγορα με σθένος)

Τοικότητα: Μι ύφεση μείζονα

Μορφή: Μορφή σονάτας

Έκθεση

1. Δύο δυνατές συγχορδίες.

2. Θέμα A από τα Έχει ηρωικό χαρακτήρα:

3. Επανάληψη του θέματος A από την , τώρα πιο

4. Θέμα (B) (a), πιο λυρικό, στη δεσπόζουσα (Σι ύφεση μείζονα). Παιζουν τα

5. Θέμα B (β) με χαρακτήρα θρήνου:

6. Ένα χαρακτηριστικό ζωηρό μοτίβο στα (οικογένεια οργάνων):

7. Θέμα B (γ):

8. Η Έκθεση τελειώνει με το μοτίβο:

Μετά την επανάληψη της Έκθεσης αρχίζει η Ανάπτυξη.

Ανάπτυξη

9. Στην αρχή είναι σαν νανούρισμα. Ακούγεται το λυρικό θέμα B (α) και τμήματα από το ηρωικό θέμα A.

10. Το θέμα A, τώρα στην ελάσσονα, ακούγεται ταυτόχρονα με το χαρακτηριστικό μοτίβο (βλ. αρ. 6).

11. Η καταστροφή πλησιάζει. Αποκορύφωμα.

12. Νέο θέμα Γ, απαλό και λυπητερό, στα (οικογένεια οργάνων):

13. Ανάπτυξη του θέματος A.

14. Απαλές συγχορδίες. Η μουσική σχεδόν σβήνει. Όλα προμηνύουν το θάνατο του ήρωα.

15. Τη σιωπή σπάζει ο ήχος του κόρνου.

Άρακεφαλαίωση

16. Ακούγονται τα θέματα όπως στην Έκθεση. Τώρα τα θέματα B (α), B (β) και B (γ) είναι στην τονική.

Coda

17. Ακούγεται το θέμα Γ, το θέμα A και το χαρακτηριστικό μοτίβο.

2η κίνηση: Marcia Funebre (Πένθιμο Εμβατήριο):

Adagio Assai (Πολύ αργά)

Τοπικότητα: Ντο ελάσσονα

Μορφή: Τριμερής

Πένθιμο Εμβατήριο

Γεμάτο θλίψη. Υπάρχουν δύο μελωδίες. Η καθεμιά ακούγεται πρώτα από τα (οικογένεια οργάνων) και επαναλαμβάνεται από τα (οικογένεια οργάνων).

Staff A (Measures 1-4):
1. Four eighth notes followed by a sixteenth-note cluster.
2. An eighth note followed by a sixteenth-note cluster.
3. An eighth note followed by a sixteenth-note cluster.
4. An eighth note.

Staff B (Measures 1-4):
1. An eighth note followed by a sixteenth-note cluster.
2. An eighth note followed by a sixteenth-note cluster.
3. An eighth note followed by a sixteenth-note cluster.
4. An eighth note followed by a sixteenth note.

Trio

Στη μείζονα. Ακούγεται σαν παρηγοριά στο βαθύ πόνο.

1. An eighth note.
2. An eighth note.
3. An eighth note followed by a sixteenth-note cluster.
4. An eighth note.

Πένθιμο Εμβατήριο

Coda

3η κίνηση: Scherzo (Σκέρτσο)

Τοπικότητα: Μι ύφεση μείζονα

Μορφή: Τριμερής

Πρόκειται για την πιο μεγάλη Τρίτη κίνηση σε έργο του Μπετόβεν.

Scherzo

Αρχίζει σαν ψίθυρος και καταλήγει σ' ένα δυνατό ξέσπασμα. Ακούγονται δύο μελωδίες:

Staff A (Measures 1-7):
1. An eighth note.
2. An eighth note.
3. An eighth note.
4. An eighth note.
5. An eighth note.
6. An eighth note.
7. An eighth note.

Staff B (Measures 1-8):
1. An eighth note.
2. An eighth note.
3. An eighth note followed by a sixteenth-note cluster.
4. An eighth note.
5. An eighth note.
6. An eighth note.
7. An eighth note.
8. An eighth note.

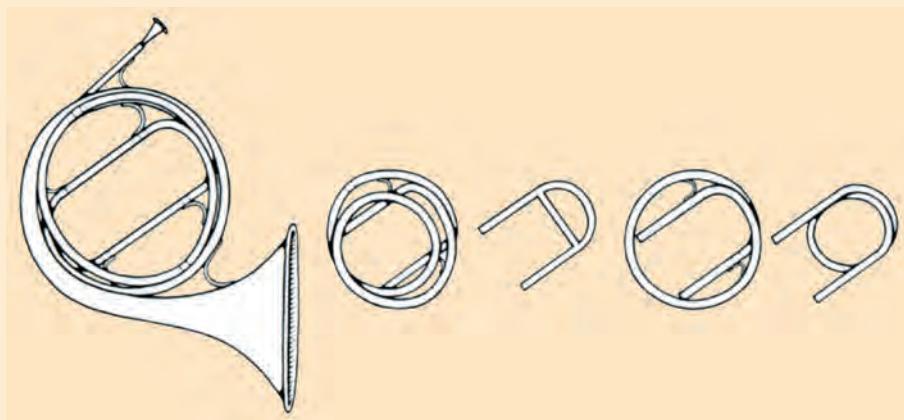
Tplo

Αρχίζει με τα

Kόρο: Ο πρόδρομος του σημερινού κόρνου, γνωστός ως «φυσικό κόρνο», ήταν χωρίς βαλβίδες. Το όργανο αυτό αποτελείτο από ένα σωλήνα που κατέληγε σε μία καμπάνα. Μπορούσε να παραγάγει μόνο τους φθόγγους της αρμονικής στήλης της πίεσης των χειλιών. Χρησιμοποιούστοι κυρίως στο κυνήγι, ενώ στην ορχήστρα πρωτοεμφανίζεται προς τα τέλη του 17ου αιώνα.

Αργότερα επιτυγχάνεται η αύξηση ή η ελάττωση του μήκους του σωλήνα και κατ' επέκταση η έκταση του οργάνου, με την προσθήκη με το χέρι τμημάτων σωλήνα.

Η σημαντικότερη βελτίωση, δηλαδή η προσθήκη βαλβίδων, καθιερώνεται από Γερμανούς κατασκευαστές το 1815.

Ο ήχος του κόρνου είναι αρκετά έντονος αλλά γλυκός. Οι εκτελεστές ελέγχουν πάντα την τονικότητα βάζοντας το χέρι τους μέσα στην καμπάνα.

*Scherzo**Coda*

4η κίρκων: Finale

Τοπικότητα: Μι ύφεση μείζονα

Μορφή: Θέμα και Παραλλαγές

Ακούγονται μελωδίες που χρησιμοποίησε ο Μπετόβεν στο μπαλέτο του «Προμηθέας»:

The musical score is divided into five staves. Staves 1 and 2 are for voice A, staff 3 is for voice B, staff 4 is for voice A, and staves 5 and 6 are for the piano. Each staff is numbered from 1 to 8 above the notes. The music is in 2/4 time, with a key signature of one flat.

Η Coda είναι η πιο μεγάλη που έγραψε ποτέ ο Μπετόβεν.

Δημιουργικές εργασίες:

Χωριστείτε σε ομάδες και προσπαθήστε να παραστήσετε μουσικά μια από τις πιο κάτω εικόνες:

- (1) Μια πολεμική μάχη. Ο αγώνας είναι σκληρός και άνισος, αλλά κατορθώνει να νικήσει ο αδύνατος μετά από επίπονη προσπάθεια. Δώστε την αρχή, το αποκορύφωμα και το τέλος της μάχης. Μην ξεχάσετε να χρησιμοποιήσετε φωνές, κρουστά, crescendo – diminuendo και accelerando.
- (2) Η ταφή των νεκρών. Μουσική γεμάτη πόνο και θρήνο. Νεκρική πομπή στους δρόμους που γεμίζουν με αναφιλητά. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ρυθμικά ostinati.
- (3) Η υποδοχή των ηρώων. Θριαμβευτική μουσική με αισθήματα θαυμασμού, εκτίμησης και χαράς. Δρόμοι γεμάτοι κόσμο που ραίνουν τους ήρωες.

Ακούστε τη Συμφωνία αρ. 88 του Χάυτεν και μετά ακούστε ξανά τη Συμφωνία αρ. 3, «Ηρωική», του Μπετόβεν. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές έχουν τα δύο αυτά έργα; Ο πιο κάτω πίνακας θα σας βοηθήσει.

	Haydn: Συμφωνία αρ. 88	Beethoven: Συμφωνία αρ. 3
Διάρκεια	25 λεπτά	55 λεπτά.
Ορχήστρα	1 φλάουτο, 2 όμποες, 2 φαγκότα, 2 κόρνα, 2 τρομπέτες, τύμπανα, έγχορδα.	2 φλάουτα, 2 όμποες, 2 κλαρίνα, 2 φαγκότα, 3 κόρνα, 2 τρομπέτες, τύμπανα, έγχορδα.
1η κίνηση	Αργή εισαγωγή (Adagio) που ακολουθείται από Allegro σε μορφή σονάτας.	Γρήγορη (Allegro con brio) σε μορφή σονάτας.
2η κίνηση	Αργή κίνηση (Largo) που θυμίζει οπερατική άρια.	Πένθιμο Εμβατήριο.
3η κίνηση	Μινουέτο – Τρίο.	Σκέρτσο – Τρίο.
4η κίνηση	Ροντό.	Θέμα και Παραλλαγές.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

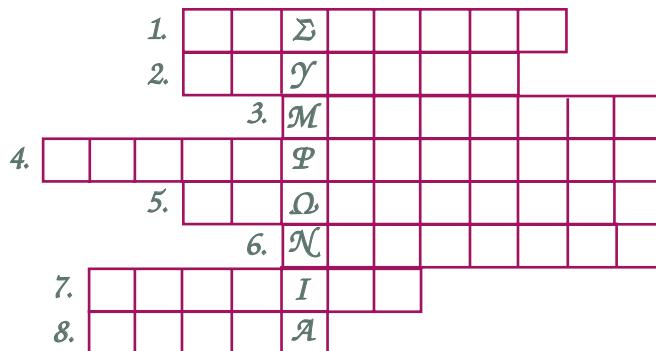
1. Ποια καινοτομία χρησιμοποίησε ο Μπετόβεν στη δομή της πρώτης κίνησης;

.....
.....

2. Ποιος είναι ο λόγος, νομίζετε, που το αργό μέρος, ένα μεγάλης δύναμης πένθιμο σκέρτσο, ακολουθείται από ένα τόσο εύθυμο σκέρτσο; Τι νοήματα αντλούμε μέσα από τη δεύτερη και την τρίτη κίνηση;

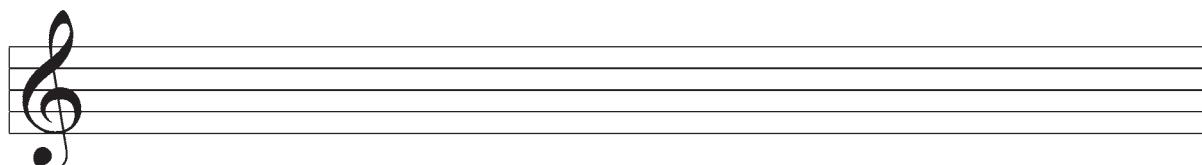
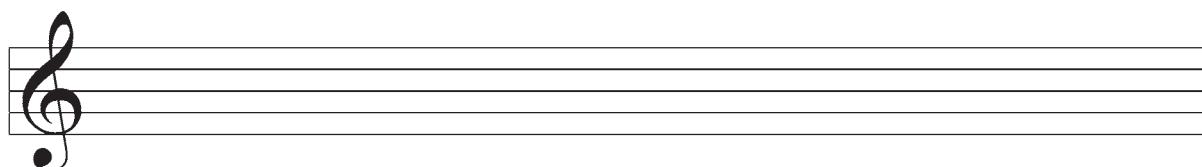
.....
.....
.....
.....
.....

3. Να λύσετε το πιο κάτω σταυρόλεξο:

1. Αριθμός κινήσεων σε μια συμφωνία.
2. Ονομάζεται και «πατέρας της Συμφωνίας».
3. Έτσι ονομαζόταν αρχικά η τρίτη κίνηση μιας συμφωνίας.
4. Είναι ένα τμήμα της μορφής Σονάτας.
5. Ονομάζεται και έτσι η Συμφωνία αρ. 3 του Μπετόβεν.
6. Σ' αυτόν αφιέρωσε αρχικά ο Μπετόβεν τη Συμφωνία του αρ. 3.
7. Ένα τέτοιο ειμβατήριο είναι η δεύτερη κίνηση της Συμφωνίας αρ. 3 του Μπετόβεν.
8. Τόσες συμφωνίες έγραψε ο Μπετόβεν.

4. Να προσθέσετε δικές σας μελωδίες στους πιο κάτω ρυθμούς:

Άλλες εισηγήσεις για ακροάσεις

- (α) **Χάστερ:** Συμφωνίες αριθμός 88, 92 (της Οξφόρδης), 94 (της Εκπλήξεως), 101 (του Ρολογιού), 103 (του Τυμπάνου) και 104 (του Λονδίνου).
- (β) **Μότσαρτ:** Συμφωνίες αριθμός 35 (Χάφνερ), 36, 38 (της Πράγας) 39, 40 και 41(του Διός).
- (γ) **Μπετόβερ:** αρ. 1 στη Ντο μείζονα έργο 21, αρ. 2 στη Ρε μείζονα έργο 36, αρ. 3 σε Μι b μείζονα έργο 55, αρ. 4 σε Σι b μείζονα έργο 60, αρ. 5 σε Ντο ελάσσονα έργο 67(της Μούρας), αρ. 6 σε Φα μείζονα έργο 68 (Ποιμενική), αρ. 7 σε Λα μείζονα έργο 92, αρ. 8 σε Φα μείζονα έργο 93, αρ. 9 σε Ρε ελάσσονα έργο 123 (Χορωδιακή).

Andante

solo

mf

tutti

p

solo

mf

tr

tutti

f

solo

p

tr

tutti

f

*To Κονσέρτο στον
Κλασικισμό*

solo

mf

tutti

f

solo

p

tr

f

solo

mf

tr

f

To Κοντσέρτο στον Κλασικισμό

Το Κοντσέρτο στον Κλασικισμό πηγάζει από το σόλο κοντσέρτο της εποχής Μπαρόκ: ένα σόλο όργανο κάνει διάλογο με ολόκληρη την ορχήστρα. Οι τρεις κινήσεις (γρήγορη – αργή – γρήγορη) αντιστοιχούν με αυτές της συμφωνίας και της σονάτας, μόνο που εδώ λείπει το μινουέτο ή σκέρτσο.

Η πρώτη κίμων ενός κοντσέρτου είναι γραμμένη στη μορφή σονάτας με τη διαφορά ότι υπάρχει διπλή έκθεση θεμάτων: Μια από την ορχήστρα, όπου παρουσιάζονται όλα τα θέματα στην τονική, και μια από τον σολίστ και την ορχήστρα, όπου ο σολίστ έχει τον κύριο ρόλο, παρουσιάζοντας το πρώτο θέμα στην τονική και το δεύτερο στη δεσπόζουσα (ή στη σχετική μείζονα, αν το πρώτο είναι σε ελάσσονα).

Ένα στοιχείο απαραίτητο στο κλασικό κοντσέρτο είναι η *cadenza* (κατέντζα). Προς το τέλος της Ανακεφαλαίωσης της ορχήστρα σταματά να παιζει, ενώ ο σολίστ μόνος του, χωρίς καμιά συνοδεία εκτελεί την κατέντζα. Στην κατέντζα ο σολίστ, έχει τη δυνατότητα να κάμει επίδειξη της δεξιοτεχνίας και της ικανότητάς του στον αυτοσχεδιασμό.

Στα περισσότερα κοντσέρτα του κλασικισμού δεν γράφονταν οι κατέντζες αλλά αφήνονταν στην πρωτοβουλία του εκτελεστή. Αργότερα, όμως, επειδή σε αρκετές περιπτώσεις, λόγω των αυθαιρεσιών και της υπερβολικής τάσης για επίδειξη των εκτελεστών, η κατένζα απομακρυνόταν από το ύφος του έργου, οι συνθέτες άρχισαν να γράφουν οι ίδιοι τις κατέντζες. Ανάμεσα στους πρώτους συνθέτες που εφάρμοσαν αυτή την τεχνική ήταν ο Μότσαρτ και ο Μπετόβεν.

Θα πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι η κατένζα βασίζεται πάνω σε θεματικό υλικό του κοντσέρτου και με το τέλος της ακολουθεί η *coda* (μουσικός επίλογος) με την οποία τελειώνει συνήθως η πρώτη κίνηση του κοντσέρτου.

Η δεύτερη κίμων είναι αργή και εκφραστική. Είναι συχνά γραμμένη σε τονικότητη γειτονική αλλά αντιθετική ως προς την κύρια τονικότητα, όπως η τονικότητα που βρίσκεται μία τέταρτη ψηλότερα. Έτσι, αν το πρώτο μέρος είναι στη Ντο μείζονα, το δεύτερο μέρος μπορεί να είναι στη Φα μείζονα.

Η τρίτη κίμων είναι πάλι γρήγορο, με μικρότερη συνήθως έκταση από το πρώτο μέρος, και, συχνά, σε μορφή ροντό. Η κίνηση αυτή μπορεί να περιέχει τη δική της κατέντζα τερματίζοντας έτσι με συναρπαστικό τρόπο το έργο.

Ακούστε τώρα τη δεύτερη και τρίτη κίμων του Κοντσέρτου για σόλο τρομπέτα και ορχήστρα του Χάντερ ακολουθώντας τον οδηγό ακρόασης και συμπληρώνοντας τα κερά.

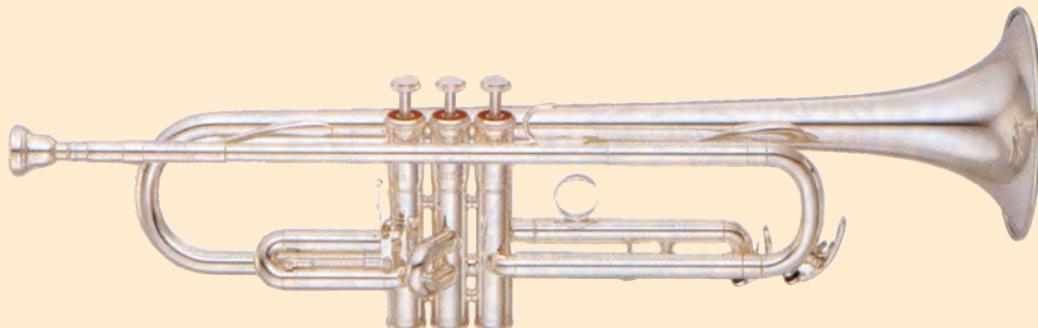
Η «φυσική» τρομπέτα, η οποία χρησιμοποιείτο μέχρι την εποχή του Κλασικισμού και μπορούσε να παίξει μόνο κάποιες συγκεκριμένες νότες, περιορίζοταν λίγο – πολύ στο ρόλο της σάλπιγγας. Για να παραγάγει τις χαμηλότερες νότες, ο εκτελεστής χαλάρωνε τα χείλη του καθώς φυσούσε στο επιστόμιο ενώ έκανε ακριβώς το αντίθετο για να παραγάγει τις ψηλότερες νότες. Αν ένας συνθέτης έγραψε μια μελωδία για τη «φυσική» τρομπέτα, έπρεπε να χρησιμοποιήσει ψηλές νότες καθώς η τρομπέτα αυτή παρήγαγε κυρίως ψηλούς ήχους.

Μουσικοί του 16ου αιώνα με τρομπέτες της εποχής χωρίς κλειδιά.

Ο Χάυτεν έγραψε το Κοντσέρτο του για τρομπέτα το 1796 για κάποιο διάσημο τρομπετίστα της εποχής, ο οποίος, επιφέροντας βελτιώσεις στη μέχρι τότε γνωστή «Φυσική» τρομπέτα, ανακάλυψε την τρομπέτα με κλειδιά (παρόμοια μ' αυτά του σαξόφωνου). Ο Χάυτεν εκμεταλλεύτηκε τις καινούργιες δυνατότητες του οργάνου χρησιμοποιώντας τις στο έπακρον, πράγμα που καθιστά το ρόλο του τρομπετίστα απαιτητικό.

Στα 1830 ανακαλύφθηκε η «σύγχρονη» τρομπέτα με τις τρεις βαλβίδες οι οποίες αυξομειώνουν το μήκος του σωλήνα. Πατώντας τις βαλβίδες με διάφορους συνδυασμούς και σφίγγοντας ή χαλαρώνοντας τα χείλη του στο επιστόμιο, ο εκτελεστής μπορεί να παίξει ένα ευρύ φάσμα από νότες.

Η τρομπέτα όπως είναι σήμερα.

Ση κίρνον: (με ρυθμό περπατήματος)

Τορικότητα: Λα ύφεση μείζονα

Морфі:

- 1.** Αυτή η κίνηση είναι αρκετά σύντομη. Η σόλο τρομπέτα συνοδεύεται στην κίνηση αυτή από ένα φλάουτο, δύο όμποες, ένα φαγκότο και τα έγχορδα. Το λυρικό κύριο Θέμα Α παρουσιάζεται πρώτα από την ορχήστρα και επαναλαμβάνεται αμέσως από την τρομπέτα (*cantabile* = τρανούμιστά).

A musical score for piano, page 10, featuring a treble clef staff with a key signature of four flats. The score consists of four measures (5, 6, 7, 8) with a common time signature. Measure 5: The first measure begins with a half note followed by a sixteenth-note pattern of B, A, G, F, E, D. Measure 6: The second measure begins with a sixteenth note followed by a sixteenth-note pattern of B, A, G, F, E, D. Measures 7 and 8: Measures 7 and 8 show a continuation of the melodic line with eighth-note patterns and sixteenth-note patterns.

2. Το μεσαίο Θέμα Β ακολουθεί με αλλαγή τονικότητας. Από την κλίμακα Λα ύφεση μείζονα περνούμε στην ασυνήθιστη κλίμακα της Ντο ύφεση μείζονας, μια αλλαγή που θα ήταν αδύνατη αν δεν είχε ανακαλυφθεί η τρομπέτα με κλειδιά.

3. Όταν το κύριο Θέμα Α επιστρέφει, παρουσιάζεται μόνο από την τρομπέτα. Υπάρχει και μια μικρή coda (μουσικός επίλογος) που μας θυμίζει το Θέμα Β.

Στη κίνηση: Allegro (Γρήγορα)

Τονικότητα: Μι ύφεση μείζονα

Μορφή:

Θέμα Α: πρώτα ακούγεται το κύριο θέμα Α από τα έγχορδα και επαναλαμβάνεται από ολόκληρη την ορχήστρα. Το θέμα Α (σε μορφή ροντό) και το πρώτο επεισόδιο, αφού παρουσιαστούν από την ορχήστρα, ύστερα ακούγονται από τη σόλο τρομπέτα.

To Θέμα Β (επεισόδιο) ακολουθεί αμέσως:

Ακούστε ακόμα μια φορά τη Συμφωνία αρ.3, «Ηρωική», του Μπετόβεν (βλ. ενότητα Η Συμφωνία στον Κλασικισμό) και συγκρίνετε τα δύο είδη συμπληρώνοντας τον πίνακα.

	Συμφωνία	Κοντσέρτο
Αριθμός κινήσεων. Μορφή, ταχύτητα, τονικότητά τους.		
'Οργανα.		
Δομή πρώτης κίνησης.		

(1) Παίξτε, όπως υποδεικνύεται πιο κάτω, το Θέμα Α από την πρώτη κίνηση του Κοντσέρτου για τρομπέτα και ορχήστρα του Χάυτεν.

(Σε κλίμακα μελέτης)

1 Pe+ Λα+ 2 Pe+ 3 Σολ+ 4 Pe+

The score shows a single staff with a treble clef, a key signature of one sharp (D major), and common time. It consists of four measures. Measure 1 has a quarter note on C followed by a quarter note on D. Measure 2 has a quarter note on E followed by a eighth note on F# and a sixteenth note on G. Measure 3 has a quarter note on A followed by a eighth note on B and a sixteenth note on C. Measure 4 has a quarter note on D followed by a eighth note on E and a sixteenth note on F#.

(2) Παίξτε το Θέμα Α ξανά προσθέτοντας την πιο κάτω ενορχήστρωση.

Aυλ. 1 Pe+ Λα+ 2 Pe+ 3 Σολ+ 4 Pe+

Ξυλ. 1 Pe+ Λα+ 2 Pe+ 3 Σολ+ 4 Pe+

Μετ. 1 Pe+ Λα+ 2 Pe+ 3 Σολ+ 4 Pe+

Glock 1 Pe+ Λα+ 2 Pe+ 3 Σολ+ 4 Pe+

Ντέφι 1 Pe+ Λα+ 2 Pe+ 3 Σολ+ 4 Pe+

Τρίγωνο 1 Pe+ Λα+ 2 Pe+ 3 Σολ+ 4 Pe+

The score consists of five staves. The first four staves (Aul, Xylophone, Metronome, Glockenspiel) play the same notes as the trumpet in the previous score. The fifth staff (Ntifi) has vertical stems pointing upwards, with 'x' marks at the top of each stem. The sixth staff (Triangle) has vertical stems pointing downwards, with 'x' marks at the bottom of each stem.

(3) Προσπαθήστε να βάλετε στίχους στο πιο πάνω θέμα και μετά να τους τραγουδήσετε.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

1. Προσπαθήστε να συμπληρώσετε τα κερά:

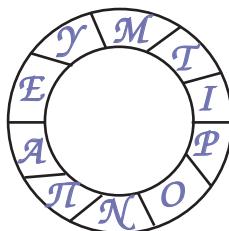
Θέμα Α της 1ης κίνησης του Κοντσέρτου για τρομπέτα και ορχήστρα του Χάυτεν:

(Σε κλίμακα μελέτης)

Θέμα Α της 3ης κίνησης του Κοντσέρτου για τρομπέτα και ορχήστρα του Χάυτεν:

(Σε κλίμακα μελέτης)

2. Το Κοντσέρτο που ακούσαμε είναι γραμμένο για σόλο τρομπέτα και ορχήστρα. Η τρομπέτα ανήκει στα χάλκινα πνευστά. Προσπαθήστε να βρείτε τα ονόματα κάποιων άλλων χάλκινων πνευστών χρησιμοποιώντας τα γράμματα που βρίσκονται στον πιο κάτω κύκλο. Χρησιμοποιήστε το κάθε γράμμα όσες φορές θέλετε.

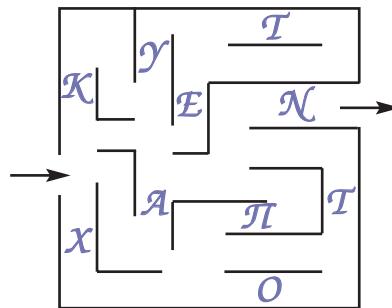

.....

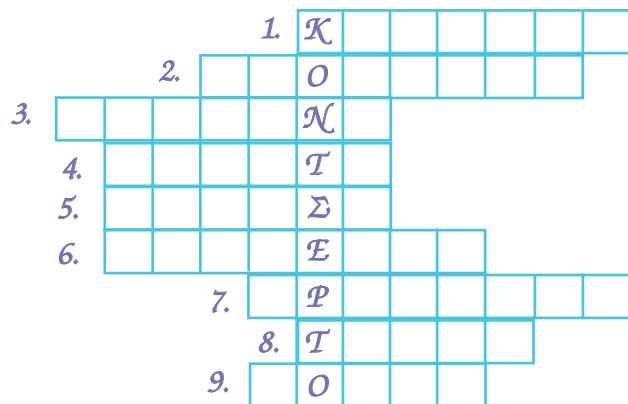
.....

Ποιο χάλκινο πνευστό δεν περιλαμβάνεται;

3. Στον πιο κάτω λαβύρινθο βρίσκεται κρυμμένο το όνομα του συνθέτη του οποίου έργο ακούσαμε σήμερα. Βρείτε την πορεία που χρειάζεται να ακολουθήσετε για να το σχηματίσετε.

4. Να λύσετε την πιο κάτω ακροστικόδα:

1. Οικογένεια οργάνων.
2. Το κοντσέρτο που ακούσαμε σήμερα είναι γραμμένο για σόλο και ορχήστρα.
3. Σ' αυτήν την υποδιαιρέση των πνευστών ανήκει η τρομπέτα.
4. Σ' αυτήν τη μορφή είναι γραμμένη η πρώτη κίνηση ενός κοντσέρτου.
5. Η πρώτη κίνηση ενός κοντσέρτου έχει διπλή
6. Τμήμα του κοντσέρτου όπου ο σολίστ παίζει μόνος του δείχνοντας τη δεξιοτεχνία του.
7. Συνοδεύει τον σολίστ σ' ένα κοντσέρτο.
8. Τόσες κινήσεις έχει ένα κοντσέρτο.
9. Σ' αυτή τη μορφή μπορεί να είναι γραμμένη η τελευταία κίνηση ενός κοντσέρτου.

5. Μουσική Σαλάτα: Πιο κάτω βρίσκονται αναγραμματισμένες κάποιες λέξεις. Προσπαθήστε να βάλετε τα γράμματα με τη σωστή σειρά ώστε να δημιουργηθούν οι λέξεις αυτές.

FTORE (= δυνατά)

OIAPN (= σιγά)

LELAROG (= γρήγορα)

DANATEN (= περπατητό)

6. Να απαντήσετε στα ακόλουθα, σωστό ή λάθος:

(a) Σ' ένα κοντσέρτο ακούγεται:

Ένας βιολιστής και ένας πιανίστας

Ένας σολίστ μόνος του
.....

Ένας σολίστ και μια ορχήστρα
.....

Μια ορχήστρα χωρίς σολίστ
.....

(β) Η σειρά των κινήσεων σ' ένα κοντσέρτο είναι:

Γρήγορη, αργή, γρήγορη, γρήγορη

Αργή, γρήγορη, αργή, γρήγορη

Γρήγορη, γρήγορη, αργή
.....

Γρήγορη, αργή, γρήγορη

7. Φανταστείτε ότι είστε ένας μουσικός κριτικός σε μια εφημερίδα της εποχής του Χάυτεν και παρευρίσκεστε στην πρώτη εκτέλεση του Κοντσέρτου του για τρομπέτα. Γράψετε τα σχόλια και τις εντυπώσεις σας για την παράσταση και το νέο κλαρίνο της εποχής.

8. Πολλά νέα όργανα, όπως το πιάνο, το κλαρίνο, η τρομπέτα χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά το 18ο αιώνα. Σχεδιάστε κι εσείς ένα δικό σας φανταστικό όργανο και γράψετε ένα μικρό διαφημιστικό φυλλάδιο.

Πώς θα φαίνεται;

Πώς θα είναι ο ήχος του;

Πώς θα παιζεται:

.....

1985-1986 CIVIL SERVICE COMMISSION, TORONTO,

.....

Άλλες εισηγήσεις για ακροάσεις

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για πιάνο σε Λα μείζονα, K. 414.

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για πιάνο σε Ρε ελάσσονα, K. 466.

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για πιάνο σε Ρε μείζονα, K. 537 (της Στέψεως).

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για πιάνο σε Ντο μείζονα, K. 467.

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για κλαρίνο σε Λα μείζονα, K. 622.

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για βιολί σε Λα μείζονα, K. 219.

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για κόρνο σε Μι ύφεση μείζονα, K. 447.

Μότσαρτ: Κοντσέρτο για φλάουτο και άρπα, K. 299.

Χάοτερ: Κοντσέρτο για πιάνο σε Ρε μείζονα.

Χάοτερ: Κοντσέρτο για βιολοντσέλο σε Ρε μείζονα.

Χάοτερ: Κοντσέρτο για τρομπέτα.

Χάοτερ: Κοντσέρτο για κοντραμπάσο.

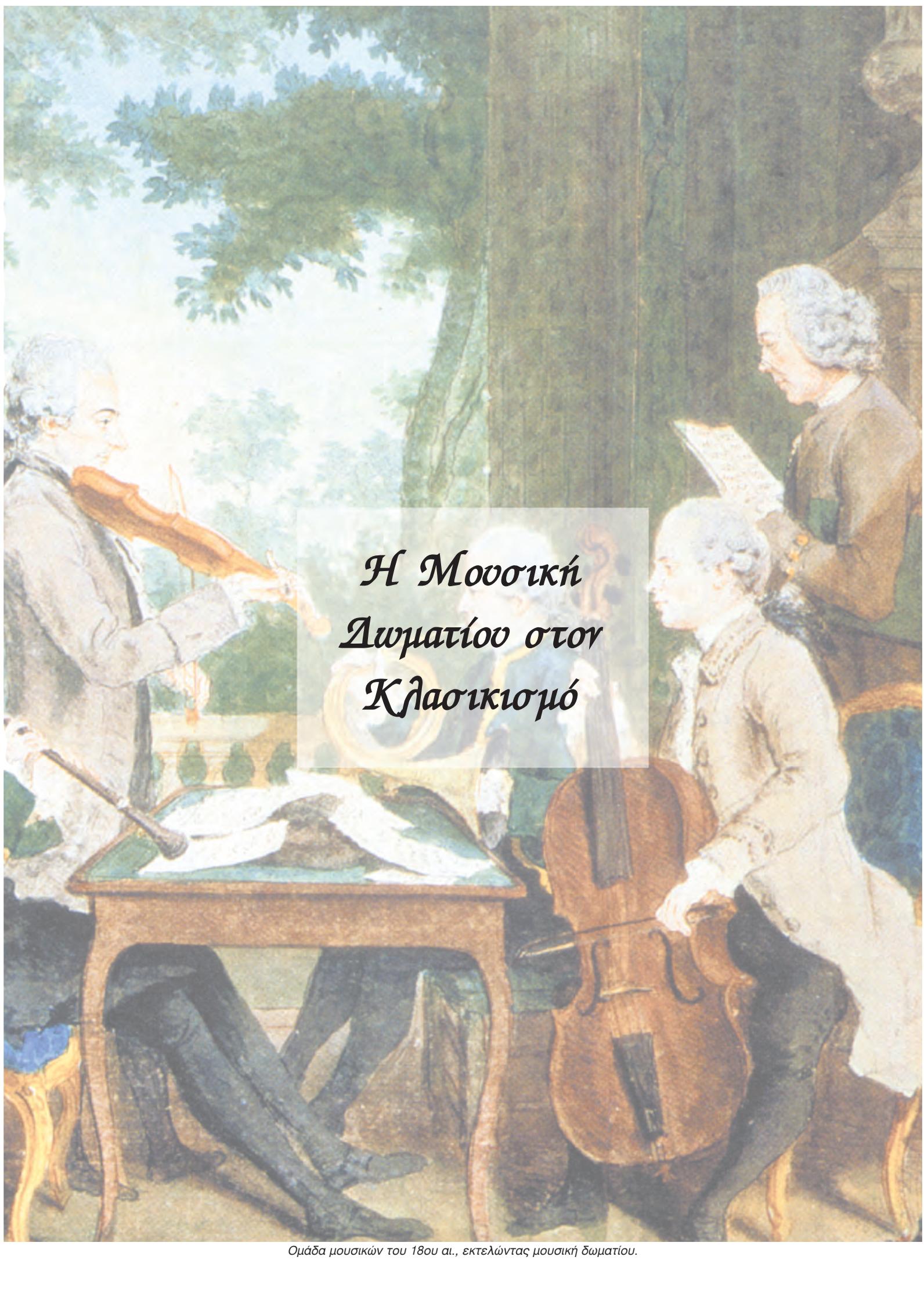
Χάοτερ: Κοντσέρτο για κόρνο.

Χάοτερ: Κοντσέρτο για δύο λίρες da braccio.

Μπετόβεν: Κοντσέρτο για πιάνο αρ. 1 σε Ντο μείζονα.

Μπετόβεν: Κοντσέρτο για βιολί.

Μπετόβεν: Τριπλό Κοντσέρτο για βιολί, βιολοντσέλο και πιάνο.

A painting depicting a group of musicians from the 18th century performing in an outdoor setting. In the foreground, a man in a white coat and blue breeches plays a large double bass. Behind him, another man in a white coat and blue breeches plays a cello. To the left, a man in a grey coat and white cravat plays a violin. In the background, a man in a brown coat and white cravat plays a flute. A woman in a white dress and a green shawl stands behind the musicians, holding a white fan. The scene is set against a backdrop of trees and a building.

Η Μουσική Δωματίου στον Κλασικισμό

Ομάδα μουσικών του 18ου αι., εκτελώντας μουσική δωματίου.

Η Μουσική δωματίου στον κλασικισμό

Περιλαμβάνει ενόργανες συνθέσεις για δύο μέχρι εννέα όργανα που εκτελούν ο καθένας το δικό του «μέρος» σαν ίσος προς ίσο.

Αποκλείει αφενός τη σόλο φωνητική μουσική ή τη μουσική για ένα μόνο όργανο και αφετέρου την ορχηστρική και χορωδιακή μουσική.

Ο όρος προέρχεται από το γεγονός ότι τα έργα αυτά δεν προορίζονταν για εκτέλεση σε εκκλησίες, θέατρα ή αίθουσες συναυλιών αλλά για εκτέλεση σε μικρούς χώρους, όπως η αίθουσα μιας οικίας. Σήμερα, ο όρος έχει χάσει κάθε σημασία όσον αφορά τον τόπο εκτέλεσης.

Ανάλογα με τον αριθμό των εκτελεστών χρησιμοποιούνται ιδιαίτερες ονομασίες: Duo (ντούο – για δύο όργανα), Trio (τρίο – για τρία), Quartetto (κουαρτέτο – για τέσσερα), Quintetto (κουιντέτο – για πέντε), Sextetto (σεξτέτο – για έξι), Septetto (σεπτέτο – για εφτά), Octetto (οκτέτο – για οκτώ), Nonetto (νονέτο – για εννέα). Οι συνηθισμένοι συνδυασμοί των οργάνων είναι:

Κινόο για βιολί και πιάνο.

Τρίο για έγχορδα (βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο).

Τρίο για πιάνο, βιολί, βιολοντσέλο.

Κουαρτέτο για έγχορδα (δύο βιολιά, βιόλα, βιολοντσέλο)

Κουαρτέτο για πιάνο, δύο βιολιά, βιόλα, βιολοντσέλο.

Κουιντέτο για έγχορδα (κουαρτέτο εγχόρδων με επιπρόσθετη βιόλα ή βιολοντσέλο).

Κουιντέτο για πιάνο, δύο βιολιά, βιόλα, βιολοντσέλο.

Οποιοσδήποτε και αν είναι ο συνδυασμός των οργάνων, όλα τα έργα μουσικής δωματίου ακολουθούν μορφολογικά τον τύπο της συμφωνίας και αποτελούνται από τέσσερις κινήσεις.

Παρόλο που ο Γιόζεφ Χάυτεν θεωρείται από τους περισσότερους μελετητές του έργου του ως ο πατέρας της Συμφωνίας, άλλοι θα προτιμούσαν να του αποδώσουν μάλλον και την πατρότητα του κουαρτέτου για έγχορδα. Στα πρώτα από τα 68 κουαρτέτα εγχόρδων που έγραψε, ο Χάυτεν επιτρέπει στο πρώτο βιολί να έχει την πρωτοκαθεδρία, ενώ τα υπόλοιπα έγχορδα εκτελούν απλώς χρέη συνοδείας.

Από το 1781, όμως, όταν συνθέτει τα έξι κουαρτέτα που αποτελούν το Έργο 33, μεταχειρίζεται και τα τέσσερα όργανα ως ισότιμα. Είναι ο πρώτος που χάρισε και στα τέσσερα όργανα την ξεχωριστή οντότητά τους, έτσι ώστε το καθένα να προσφέρει ένα σημαντικό ρόλο στο έργο. Όταν ο Μότσαρτ έλαβε μέρος στις εκτελέσεις των έργων αυτών παίζοντας το μέρος της βιόλας (ο Χάυτεν έπαιζε το μέρος του πρώτου βιολιού), επηρεάστηκε τόσο πολύ, ώστε έγραψε τα έξι καλύτερα του κουαρτέτα εγχόρδων (αρ. 14–19), τα οποία αφιέρωσε στον Χάυτεν και έμειναν γνωστά ως «Κουαρτέτα Χάυτεν». Αυτά τα έργα επηρέασαν με τη σειρά τους τον Χάυτεν στη σύνθεση των τελευταίων του κουαρτέτων, όπου παρατηρούνται παραδοξίες συγγένειες τονικοτήτων και αυξημένες απαιτήσεις δεξιοτεχνίας.

Ακούστε τώρα το Κουαρτέτο για Έγχορδα σε Ντο μείζονα, Έργο 76 αρ. 3, «Αυτοκρατορικό» του Χάυτεν, όπου στη δεύτερη κίνηση υπάρχει μια σειρά από παραλλαγές πάνω στον ύμνο «Gott erhalte Franz unsara Kaiser» (Ο Θεός σώζει τον Αυτοκράτορα Φράντς) τον οποίο έγραψε ο Χάυτεν και έγινε τελικά ο εθνικός ύμνος της Αυστρίας.

Έργο: Κουαρτέτο για έγχορδα σε Ντο μείζονα, Έργο 76 αρ. 3, «Αυτοκρατορικό».

Συνθέτης: Joseph Haydn (Αυστριακός, 1732–1809)

I κίνηση: Allegro

Θέμα Α

Θέμα Β

II κίνηση: Θέμα και Παραλλαγές

Εδώ το θέμα παραμένει ανέπαφο κατά τη μετάβαση από τη μια παραλλαγή στην άλλη (τέσσερις συνολικά). Μεταφέρεται, απλώς, από το ένα έγχορδο στο άλλο, ενώ αποτυπώνεται σ' ένα ολοένα και πλουσιότερο αρμονικό και πολυυφωνικό περίγραμμα.

Θέμα:

Η μεγαλοπρεπής μελωδία αποτελείται από τρεις συμμετρικές φράσεις των τεσσάρων μέτρων. Η πρώτη και η τρίτη φράση επαναλαμβάνεται:

A A B Γ Γ

Το θέμα παρουσιάζεται από το πρώτο βιολί.

Musical notation for the theme and variations section, showing measures 1-14 of the first violin part. The notation includes two staves with various note heads and rests, with measure numbers 1 through 14 indicated above the staves. The first staff is labeled "dolce". The second staff starts with "fz" and "p". Measures 1-4 are grouped under "A", measures 5-7 under "B", and measures 8-14 under "Γ".

1η Παραλλαγή:

Η μελωδία περνά στο δεύτερο βιολί συνδυασμένη με τη γρήγορη συνοδεία του πρώτου βιολιού. Η βιόλα και το βιολοντσέλο παραμένουν σιωπηλά.

2η Παραλλαγή:

Η μελωδία περνά στο βιολοντσέλο. Το δεύτερο βιολί και η βιόλα συνοδεύουν ήσυχα, ενώ το πρώτο βιολί παίζει μια υψηλή αντιμελωδία γεμάτη με συγκοπές.

3η Παραλλαγή:

Η βιόλα παρουσιάζει τώρα το θέμα ενώ το πρώτο βιολί συνοδεύει. Σύντομα προστίθεται στη συνοδεία και το δεύτερο βιολί, ενώ το βιολοντσέλο εισέρχεται αργότερα.

4η Παραλλαγή:

Το θέμα επιστρέφει στο πρώτο βιολί σε υψηλότερη περιοχή και με διαφορετικές αρμονίες.

Η κίνηση κλείνει ήσυχα με μια σύντομη coda (μουσικός επίλογος) που φέρει την ένδειξη poco adagio cantabile (κάπως αργά, τραγουδιστά). Στα πέντε αυτά μέτρα γίνεται χρήση διάφορων συγχορδιών πάνω από ένα ισοκράτημα.

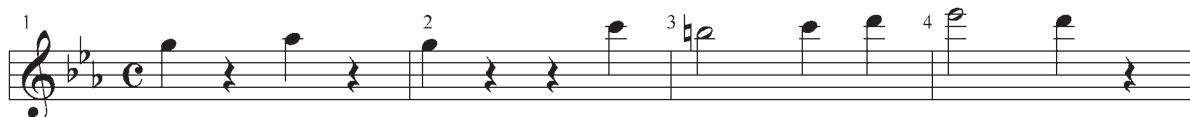
III κίμων: Μινουέτο και Τρίο**A Μινουέτο** (Σε διμερή μορφή)

B Τρίο (Σε αντίθεση προς το Μινουέτο, το Τρίο είναι σε τριμερή μορφή)

A Μινουέτο (Χωρίς επαναλήψεις)

IV κίρκον: Presto (Πολύ γρήγορα) σε μορφή σονάτας.

Εδώ ο Χάυτεν αντιπαραθέτει δραματικές συγχορδίες στα σύντομα ρυθμικά μοτίβα που είναι παρέμνα από την πρώτη και τρίτη κίνηση. Η κίνηση επιφυλάσσει μιαν έκπληξη στον ακροατή: Αρχίζει στη Ντο ελάσσονα αλλά επιστρέφει στην κύρια τονικότητα του έργου (Ντο μείζονα), όταν φτάνει στην coda τερματίζοντας έτσι ικανοποιητικά για τον ακροατή το έργο.

B. Δημιουργική εργασία

- (1) Προσπαθήστε να δημιουργήσετε το δικό σας ύμνο για την αγαπημένη σας πόλη – χωριό, ποδοσφαιρική ομάδα κτλ.! Αρχίστε πρώτα γράφοντας τους στίχους. Μετά συνθέστε τη μουσική!
- (2) Τραγουδήστε τώρα τον ύμνο σας.
- (3) Γλιτέτε τον ύμνο στα μελωδικά σας όργανα.
- (4) Διασκευάστε τον τώρα για δύο ή περισσότερα διαφορετικά μουσικά όργανα ώστε να γίνει μια σύνθεση Μουσικής Δωματίου!

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

1. Κοκλώστε τη σωστή απάντηση.

- (a) Ένα κουαρτέτο εγχόρδων αποτελείται από:
- Ένα βιολί, μια βιόλα, ένα βιολοντσέλο, ένα κοντραμπάσο
 - Ένα βιολί, μια βιόλα, ένα βιολοντσέλο και πιάνο
 - Δύο βιολιά, μια βιόλα, ένα βιολοντσέλο
 - Δύο βιολιά, μια βιόλα, ένα κοντραμπάσο.
- (β) Το βιολοντσέλο είναι:
- Πιο μικρό από το βιολί
 - Πιο μικρό από τη βιόλα
 - Πιο μικρό από το κοντραμπάσο
 - Πιο μεγάλο από το κοντραμπάσο.

Ένα σύγχρονο τρίο εγχόρδων.

2. Σ' αυτή την ακροστιχίδα δύνοται, για αδηλαγή, οι λύσεις. Βρείτε εσείς τις οδηγίες!

1.	T	E	S	S	E	P	A
2.	T	I	O	Z	E	P	
3.	X	A	Y	T	E	N	
4.	B	I	O	A	I		
5.	A	O	Z	A	P	I	
6.	A	Ω	Μ	Α	Τ	I	O
7.	A	Υ	Τ	Ο	Κ	Ρ	Α
	T	O	R	A	T	O	K
	O	R	A	T	O	R	I
	R	A	T	O	R	I	K
	A	T	O	R	I	K	O

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

3. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές έχουν έτσι κουαρτέτο εγχόρδων και μια συμφωνία;

.....

Ένα κουαρτέτο εγχόρδων τον 18ο αιώνα. Ο Χάυτεν, πρωτοπόρος στο είδος, επέτρεψε συνήθως στο πρώτο βιολί να έχει την πρωτοκαθεδρία έναντι των άλλων εγχόρδων.

Άλλες εισηγήσεις για ακροάσεις

(α) Τρίο

Μότσαρτ: Τρίο για βιολί, βιολοντσέλο και πιάνο στη Μι μείζονα, K. 542.

Μπετόβεν: Τρίο για βιολί βιολοντσέλο και πιάνο στη Σι ύφεση μείζονα, έργο 97 (Archduke).

Μότσαρτ: Τρίο για κλαρίνο, βιόλα και πιάνο στη Μι ύφεση μείζονα K. 498.

(β) Κουαρτέτο

Χάϋτεν: Κουαρτέτο σε Φα μείζονα έργο 77, αριθμός 2.

Μότσαρτ: Κουαρτέτο σε Σολ μείζονα K. 80.

Μπετόβεν: Κουαρτέτο αρ. 13 σε Σι ύφεση μείζονα έργο 130.

(γ) Κουϊντέτο

Μότσαρτ: Κουϊντέτο εγχόρδων (Κουαρτέτο με δεύτερη βιόλα) σε Σολ ελάσσονα K. 516.

(δ) Σεπτέτο

Μπετόβεν: Σεπτέτο (κλαρίνο, μπασσόν κόρνο, τρίο εγχόρδων και κοντραμπάσο) σε Μι b μείζονα, έργο 20.

Andante

Musical score for Papageno's whistle from Mozart's Magic Flute. The score consists of four staves of music in G major, common time, with dynamic markings *p* (piano) and *f* (forte). The vocal line features a series of eighth and sixteenth notes, with a prominent sixteenth-note figure labeled "(Papageno's whistle)" in parentheses.

Η Όπερα στον Κλασικισμό

Andante

Musical score for Papageno's whistle from Mozart's Magic Flute. The score consists of four staves of music in G major, common time, with dynamic markings *p* (piano) and *f* (forte). A central illustration of Papageno, the bird catcher, is shown playing a flute. The vocal line features a series of eighth and sixteenth notes, with a prominent sixteenth-note figure labeled "(Papageno's whistle)" in parentheses.

Το τραγούδι του Παπαγένου από την όπερα «Ο μαγικός αυλός» του B. A. Μότσαρτ.

Η Όπερα στον Κλασικισμό

Όπερα: Μελόδραμα, όπου μια ιστορία παρουσιάζεται μέσα από τη μουσική και τη σκηνική δράση. Συνδυάζει τα μέσα της φωνητικής και ενόργανης μουσικής – σολίστ, φωνητικά σύνολα, χορωδίες, ορχήστρα – με το λόγο και το θέατρο, το χορό και την παντομίμα, τη σκηνογραφία και τα κοστούμια.

Είδη φωνών:

Soprano (σοπράνο / υψίφωνος) = Γυναικεία ψηλή φωνή

Mezzo – soprano (μέτσο – σοπράνο / μεσόφωνος) = Γυναικεία μεσαία φωνή

Contralto (κοντράλτο / βαρύφωνος) = Γυναικεία χαμηλή φωνή

Tenor (τενόρος / οξύφωνος) = Αντρική ψηλή φωνή

Baritone (βαρύτονος) = Αντρική μεσαία φωνή

Bass (μπάσος / βαθύφωνος) = Αντρική χαμηλή φωνή

Ο χώρος της όπερας είναι το κέντρο πειραματισμού της κλασικής εποχής. Η όπερα γίνεται ο σπουδαιότερος κλάδος της μουσικής ψυχαγωγίας και ο μόνος που αγγίζει πλέον το ευρύτερο κοινό και όχι μόνο την αριστοκρατία. Η νέα εποχή ζητά την απλότητα και τη φυσικότητα, την όπερα που θα εναρμονίζεται ρεαλιστικά με τα ανθρώπινα πάθη και τα συναισθήματα.

Ο τύπος της όπερας που αναπτύσσεται κυρίως στη Βιέννη στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα ονομάζεται κωμική όπερα (opera buffa – όπερα μπούφα) και αντικαθιστά τη σοβαρή ή τραγική όπερα (opera seria – όπερα σέρια), ένα τυποποιημένο είδος που κατάγεται από την Μπαρόκ. Κάνει την εμφάνισή του επίσης ακόμη ένας τύπος όπερας, το τραγουδόδραμα (singspiel – ζίνγκσπιλ).

A. Ακούστε ή δείτε, τώρα, αποσπάσματα από τη όπερα «Μαγικός Αυλός» του Μότσαρτ. Πρόκειται για το πρώτο δείγμα του τόπου Τραγουδόδραμα. Προσπαθήστε να συμπληρώστε τον πίνακα που βρίσκεται στο τέλος του οδηγού ακρόασης:

Συνθέτης: Wolfgang Amadeus Mozart (Αυστριακός, 1756–1791).

Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ.

Έργο: Αποσπάσματα από την πρώτη πράξη της όπερας «Μαγικός Αυλός».

Λιμπρέτο: Emanuel Schikaneder.

Διαφημιστική αφίσα της πρώτης παράστασης του «Μαγικού Αυλού» (30 Σεπτεμβρίου 1791). Το όνομα του Μότσαρτ προβάλλεται λιγότερο από εκείνο του λιμπρέτοτα του.

Emanuel Schikaneder (Εμάνουελ Σικανέρ, 1751–1812)

Αυστριακός ηθοποιός, θιασάρχης και ποιητής που έμεινε στην ιστορία για το λιμπρέτο της όπερας «**Μαγικός Αυλός**». Είναι αυτός που υποδύθηκε τον ήρωα Παπαγκένο στην πρώτη παράσταση της όπερας.

Η δίπρακτη κωμική όπερα «Μαγικός Αυλός» πρωτοανεβάστηκε στη Βιέννη το 1791. Η ιστορία πηγάζει από την αιώνια σύγκρουση του Καλού και του Κακού, που προσωποποιούνται αντίστοιχα στους χαρακτήρες του Αρχιερέα Σαράστρο και της Βασίλισσας της Νύχτας.

Η υπόθεση:

Βρισκόμαστε στους χρόνους της Αρχαίας Αιγύπτου. Ο Ταμίνο, ένας νεαρός Αιγύπτιος πρίγκιπας, χάνεται στο δάσος και καταδιώκεται από ένα πελώριο φίδι. Την τελευταία στιγμή σώζεται από τις τρεις κυρίες της τιμής της Βασίλισσας της Νύχτας που εξουδετερώνουν το θηρίο. 'Όταν ο Ταμίνο συνέρχεται, βλέπει μπροστά του τον Παπαγκένο, ένα κυνηγό, που παινεύεται πως αυτός σκότωσε το φίδι και του έσωσε τη ζωή.

Άρια του Παπαγκένου «Der Vogelfänger bin ich ja» (Είμαι αυτός που πιάνει πουλιά)

Οι κυρίες της τιμής της βασίλισσας, ακούγοντας το ψέμα του Παπαγκένου, του κλείνουν το στόμα με ένα λουκέτο και δείχνουν στον Ταμίνο τη φωτογραφία της Παμίνας, κόρης της Βασίλισσας της Νύχτας, που θα χρειαστεί τη βοήθειά του. Ο Ταμίνο την ερωτεύεται αμέσως.

Ξαφνικά, μέσα σε αστραπές και βροντές, παρουσιάζεται η Βασίλισσα της Νύχτας, που προστάζει τον Ταμίνο να σώσει την κόρη της που βρίσκεται στα χέρια του Σαράστρο, του Αρχιερέα στο Ναό της Ισίδας, τον οποίο περιγράφει ως ένα δαιμόνιο μάγο, πράγμα που στην εξέλιξη της υπόθεσης αποδεικνύεται αναληθές.

Κοιντέτο Ταμίρο, Παπαγκένο και τριών κοριών» Ήτη, Ήτη, Ήτη» (Χμ, Χμ, Χμ)

Οι τρεις κυρίες ελευθερώνουν τον Παπαγκένο από το λουκέτο και τον προστάζουν να βοηθήσει τον Ταμίνο στην αποστολή του. Παράλληλα δίνουν στον πρίγκιπα ένα μαγικό αυλό και στον Παπαγκένο μικρά κουδουνάκια για να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους που τους περιμένουν. Στο δύσκολο δρόμο τους οδηγούν τα καλά πνεύματα που μορφοποιούνται σε τρία αγόρια.

Σχέδια κοστουμιών για την Παμίνα και τον Παπαγκένο – έργο του Χάινριχ Στύρμερ για μια βερολινέζικη παράσταση του «Μαγικού Αυλού», το 1816.

Στην επόμενη σκηνή, παρουσιάζεται ο Μονόστατος, ο επικεφαλής της φρουράς του Ναού. Σέρνει σχεδόν λιπόθυμη την Παμίνα που είχε προσπαθήσει να δραπετεύσει νωρίτερα. Την ίδια στιγμή παρουσιάζεται και ο Παπαγένο που τρομάζει τον Μονόστατο τρέποντάς τον σε φυγή. Ο Παπαγένο αποκαλύπτει στην Παμίνα πως ήρθαν να τη σώσουν μαζί με τον Πρίγκιπα, και φεύγουν για να τον συναντήσουν.

Ντούέτο Παμίρας και Παπαγένο «Bei Männern, welche Liebe» (Οι άνδρες τώρα όταν αγαπά)

Εν τω μεταξύ ο Ταμίνο έχει φθάσει στο Ναό της Ισιδας και προσπαθεί να μπει μέσα αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Παίζει τον μαγικό αυλό που έχει μαζί του και από μακριά του απαντά ο Παπαγένο με τα κουδουνάκια του. Δεν καταφέρνουν, όμως, να συναντηθούν γιατί συλλαμβάνονται και πάλι από τον Μονόστατο.

Χορωδιακό των Σκλάβων από το Φινάλε της πρώτης πράξης

Σε λίγο οι σάλπιγγες αναγγέλουν την άφιξη του Αρχιερέα Σαράστρο. Η Παμίνα πέφτει στα πόδια του και του ομολογεί ότι προσπάθησε να δραπετεύσει γιατί ο Μονόστατος προσπάθησε να την κάνει δική του. Εν τω μεταξύ έρχεται στη σκηνή και ο Μονόστατος που οδηγεί τον Ταμίνο μπροστά στο Σαράστρο, όπου και συναντώνται για πρώτη φορά ο Ταμίνο και η Παμίνα. Ο Σαράστρο τιμωρεί τον Μονόστατο και οδηγεί τους δύο νέους στο Ναό.

Στη συνέχεια της όπερας, οι ιερείς εξηγούν στον Ταμίνο πως πρέπει να υποστούν διάφορες δοκιμασίες, τόσο αυτός όσο και ο Παπαγένο, για να είναι άξιοι της ευτυχίας των μυημένων και να παντρευτούν ο πρώτος την Παμίνα και ο δεύτερος τη μέλλουσα αγαπημένη του. Στη δοκιμασία της απόλυτης σιωπής που του επιβάλλεται, ο Ταμίνο αντέχει μέχρι το τέλος ενώ η Παμίνα δέχεται κι αυτή δοκιμασίες και προκλήσεις από τις δυνάμεις του κακού (Βασίλισσα της Νύχτας, Μονόστατος). Οι δύο νέοι, όμως, βγαίνουν νικητές. Ο πρίγκιπας και η Παμίνα ενώνονται τελικά από τον Σαράστρο ενώ ο Παπαγένο και η Παπαγένα, μια νέα κοπέλα που έχει ήδη γνωρίσει ο Παπαγένο και ερωτευτεί, είναι κι αυτοί ευτυχισμένοι. Οι δυνάμεις του κακού εξολοθρεύονται.

Εποχή:

Θέματα:

Τιλώσσα:

Ακροατήριο:

Βασικά Συστατικά:

B. Τραγουδήστε τα αποσπάσματα από την όπερα «Ο Μαγικός Άολος», βλ. στο τέλος του κεφαλαίου σσ. 71 – 79.

T. Ενορχήστρωση. Έκτελέστε το Χορωδιακό των Σκλάβων, βλ. σ. 78.

2. Απμιοργικές εργασίες:

- (1) • Να κάνετε δοκιμή μιας σκηνής από ένα σύντομο έργο (αυτό μπορεί να το έχετε γράψει μόνοι σας ή μπορεί να το έχετε δανειστεί από άλλο συγγραφέα). Διαβάστε το με την ομάδα σας, προβληματιστείτε στο είδος των χαρακτήρων, γιατί αντιδρούν με ένα συγκεκριμένο τρόπο, τι είδος ατμόσφαιρας χρειάζεται, τι κοστούμια, τι σκηνικά κτλ.
- Να διαλέξετε μια σκηνή με πολύ γέλιο ή σάτιρα. Να δοκιμάσετε μερικές βασικές κινήσεις και να τις επενδύσετε με μουσική. Να συνθέσετε ανάμεσα σ' άλλα, ένα τραγούδι που να εκτελείται σόλο ή να είναι χορωδιακό.
 - Να παρουσιάσετε τη σκηνή που φτιάξατε μπροστά στους συμμαθητές σας. Μην ξεχάσετε τα κοστούμια, σκηνικά και το φωτισμό.

(2) *Να σχεδιάσετε:*

- Μια αφίσα για να διαφημίσετε την οπερατική σκηνή που φτιάξατε.
 - Μια αφίσα για να διαφημίσετε την παράσταση της όπερας «Μαγικός Αυλός».
 - Το εξώφυλλο ενός νέου δίσκου των πιο πάνω έργων. Να έχετε υπόψη σας όλους τους διαφορετικούς χαρακτήρες και την ιστορία της κάθε όπερας.
- (3) • Να σχεδιάσετε ή να κατασκευάσετε ένα μοντέλο για τα σκηνικά μιας πράξης από την όπερα ο «Μαγικός Αυλός» του Μότσαρτ. Για παράδειγμα: Ο ναός της Ισιδας ή το Παλάτι της Βασίλισσας της Νύχτας.

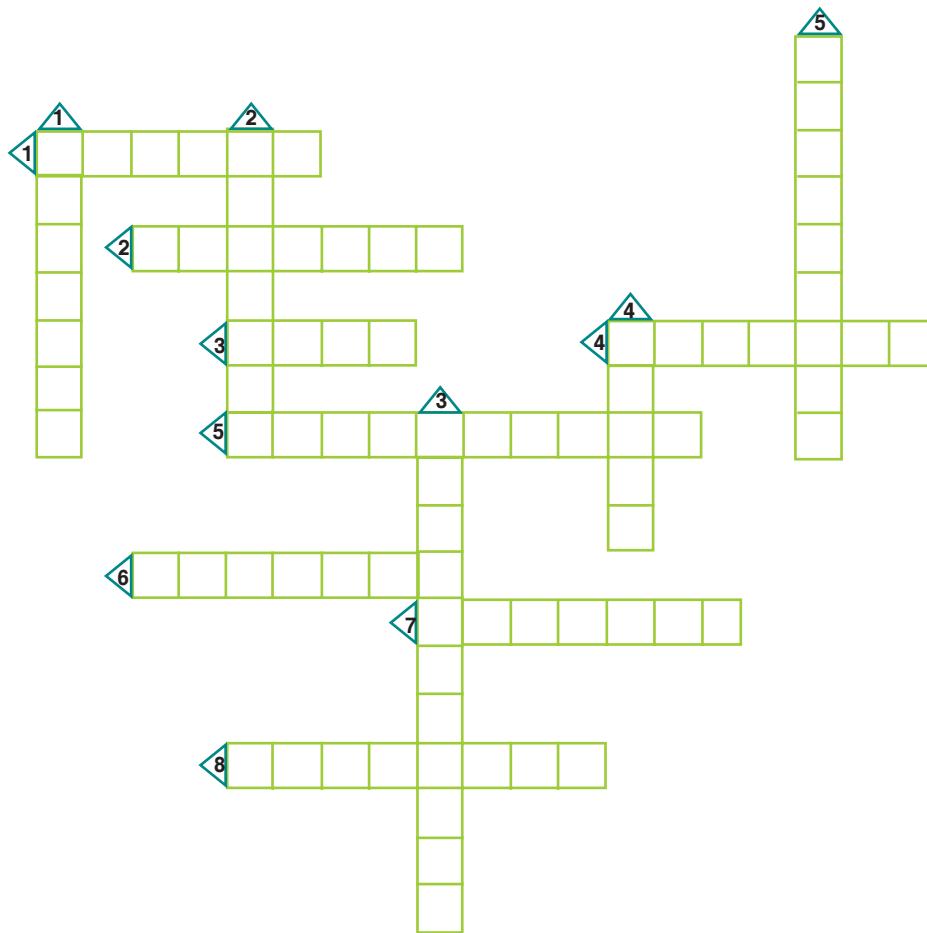
Ο Παπαγκένο.

Σχέδια κοστουμιών για τον Σαράστρο, τη Βασίλισσα της Νύχτας – έργο του Χάινριχ Στύρμερ για μια βερολινέζικη παράσταση του «Μαγικού Αυλού», το 1816.

Αξιολόγηση

1. Να λύσετε το πιο κάτω σταυρόλεξο.

Οριζόντια:

1. Είδος όπερας που επικράτησε κατά την εποχή του Κλασικισμού.
2. «..... Αυλός», όπερα του Μότσαρτ.
3. Βασικό στοιχείο μιας όπερας.
4. Γυναικεία φωνή.
5. Ορχηστρικό εισαγωγικό κομμάτι σε μια όπερα.
6. Αντρική φωνή.
7. Γλώσσα που χρησιμοποιείτο στις όπερες του Κλασικισμού.
8. Διευθύνει μια παράσταση όπερας.

Κάθετα:

1. Συνθέτης του Κλασικισμού.
2. Γνωστοί είναι οι γάμοι του!
3. Ακόμη ένα βασικό στοιχείο μια όπερας.
4. Είδος όπερας που επικράτησε κατά την εποχή Μπαρόκ.
5. Υπάρχουν και τέτοια μέρη σε μια όπερα.

Το τραγούδι του Παπαγκένο, από την όπερα "Μαγικός Άστρος"
Der Vogelfänger bin ich ja (Είμαι αυτός που πιάρει πουλιά)

Μουσική: Wolfgang Amadeus Mozart, (1756–1791)

Απόδοση στα Ελληνικά: Πέτρος Μαυρίδης (Επιθεωρητής Φιλολογικών Μαθημάτων Μέσης Εκπαίδευσης)

Πράξη I

Πες μου συ - νά - ντη - σες πο - τέ α - στεί - ον ά - ντρα σαν κι' ε - μέ που
νέ - οι, γέ - δοι και πατ - διά, τον βλέ - πουν πά - ντα με χα - ρά.
Τα χέ - ρια - πλά - νο στο νο - τιά ν' αρ - πά - ξω θέ - λω τα που - λιά
κι' α - πό την α - γκα - λιά μ' αυ - τή που - λι να φύ - γει
δεν μπο - ρεί.

2. Εγώ είμ' άξιος κυνηγός κι' όμορφο ταίρι θε να βρώ
μια πέρδικα φανταχτερή μαζί μου θέλω να σταθεί
μ' αυτή μες το κλουβί θα μπω και πάντα θα την αγαπώ
ποθώ να ζήσουμε μαζί μες της αγάπης το κλουβί.

Παρτιτούρα του τραγουδιού “Είμαι αυτός που πάγει πουλιά” με συνοδεία πιάρον.

Andante

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26

§ ΠΑΠΑΓΚΕΝΟ

28 29 30 31

Πες μου τι - νά - ντη - σες πο - τέ α - στεί - ον ά - ντρα σαν κι' ε - μέ που
Ε - γώ εμύ α - ξι - ος κυ - νη - γός κι' ό - μορ φο ται - φι θε να βρώ μια

32 33 34 35 36

νέ - οι, γέ - ροι και παιδιά, τον βλέ - πονη πά - ντα με χα - ού.
πέρ - δι - κα φα - ντα - χτε - ρή μα - ζέ μου θέ - λω να στα - θετ

37 38 39 40 41

Τα χέ - ρια - πλώ - νω στο νο - τιά νάρ - πά - ζω θέ - λω τα πον - λιά
μ' αν - τή μες το κλου - βί θα μπω και - πά - ντα θα την α - γα - πό

Ο Ηπαγκένο παιζει
τον αιγλό του.

8va - - - -
8va - - - -
πο - πό την α - για - λιάμ' ανι - τή πουν - λί να φύ - γει
θώ να ζή - σου - με μα - ζι μες της α-γά - πης

8va - - - -
8va - - - -
δεν μπο - ρεί.
το χλου - βι.

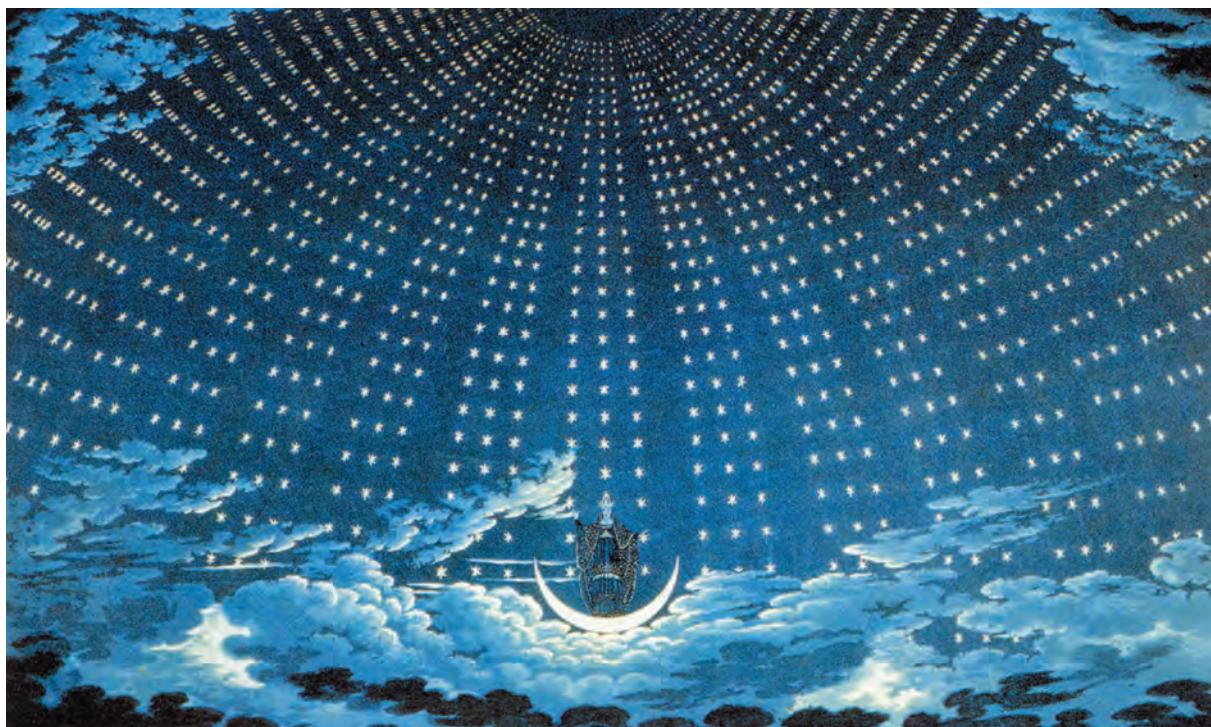
D.S.

f

D.S.

Fine

The musical score consists of two systems of music. The top system starts at measure 42 in G major, 2/4 time, featuring a soprano vocal line with eighth-note patterns and a piano accompaniment. The lyrics are in Greek. Measures 43-46 continue the vocal line with eighth-note patterns. Measures 47-51 show a transition, starting with a forte dynamic (f) in measure 49. The bottom system shows the piano accompaniment continuing through measure 51. Measure 52 concludes with a double bar line and repeat dots, followed by the word 'Fine'.

Η εμφάνιση της Βασίλισσας της Νύχτας στην πρώτη πράξη.

*O Μαγικός Άολός, (Κοντέτο Ταμίρο, Παπαγκέρο και τριών
κοριών «Χι, Χι, Χι»)*

Απόδοση στα Ελληνικά Μ. Κουτσουπίδου – Μ. Σκορδή

1 *Allegro* Σολ+ 2 Σολ+ 3 Σολ+ 4 - 5 -

(χό) ΠΑΠΑΓΚΕΝΟ Μι-

6 - 7 TAMINO 8 Ρε7 91 Σολ+ 10 Αα- Ρε7

Χεί - λη ιλει στά τι - μω - ρι μέ - να, να βλέ - πω ειν τό - οο σκλη -

Ρε7 Σολ+ Χι, Χι, Χι, Χι, Χι,

11 2 Σολ+ 12 Ρε7 Σολ+ 13 Ρε+ 14

φή - οω θα τό - θε λα, μα δεν μπο - χό. Και λεύ - τε -

Χι, Χι, Χι, Χι, Χι,

15 Σολ+ 16 Ρε7 17 Ρε+ 18 Σολ+ Ντο+ 19

χο - να σε α - φή - οω, θα τό - θε - λα μα

Χι, Χι, Χι, Χι, Χι, Χι, Χι, Χι,

20 Σολ+ Ρε+ 21 22 Ρε7 23 Μι- 24 Αα- Ρε7

δεν μπο - χό μα δεν μπο - χό, και λεύ - τε -

Χι, Χι,

25 Σολ+ Μι- Αα- Ρε7 Σολ+ 26 27 28

χο να σε α - φή - οω, δεν μπο - χό.

Χι, Χι, Χι, Χι, Χι, Χι, Χι, Χι, Χι,

Ντονέττο Παρίγας και Παπαγκέρο, από την όπερα "Μαγικός Άυλός"

Mozart: Wolfgang Amadeus Mozart, (1756–1791)

Απόδοση στα Ελληνικά Μ. Κουτσουπίδου – Μ. Σκορδή

1 Ντο+ Σολ+ 2 Σολ+ 3 Ντο+ 4 Σολ7
ΠΑΜΙΝΑ Αντή είν' η Γλυκάνα
ΠΑΠΑΓΚΕΝΟ φωνή της μάνας
// Ντο+ 5 Φα+ Ντο+ Σολ+ Ντο+ Σολ+ Ντο+ 8 Σολ+
Φύσης ξυπνά την αληθεία γέπι σε κάθε ψυχή.
δόρο βίαθιά ζει ξεμένη σε κάθε ψυχή.
// Ντο+ Ρε7 Σολ+ Λα- 9 Ντο+ Σολ+ Ρε+ Σολ+ 11 Ντο+ Σολ+
Στην τρυφή δύναμη της κανάν
ψύχει πάντα με έναν
Σ' αγάπης νόμους μοναδικά.
// Ντο+ Λα- 13 Ρε- Σολ+ 14 Ντο+ Ρε- Σολ+
νείς δεν μπορεί ν' αντισταθεί στη γή. Σ' αγάπης νόμους μοναδικά.
πόθο να βρείται στη γή. Σ' αγάπης νόμους μοναδικά.
// Ντο+ Σολ+ 15 Ντο+ Ρε- Σολ+ 16 Ντο+ Σολ+
χά όλη ζωή ας στη ζωή θεί. Όλη ζωή ας στη ζωή.
χά όλη ζωή ας στη ζωή θεί. Όλη ζωή ας στη ζωή.
// Ντο+ Σολ+ 17 Ντο+ Σολ+ 18 Ντο+ Σολ+ Ντο+ 19
θεί

**Χορωδιακό των Σκλάβων, από την όπερα "Μαγικός Άστρος" –
Finale της Πρώτης Πράξης.**

Μουσική: Wolfgang Amadeus Mozart, (1756–1791)

Απόδοση στα Ελληνικά Μ. Κουτσουπίδου – Μ. Σκορδή

Allegro

Σκλάβοι α - λυ-σο-δέ-στε τους. Βι-α - στεί - τε, εμ - πρός, ο - σο υ - πάρχει ο και -

Φα+ Σολ- Ντο+ Φα+ Φα+ Σολ-

φός. Τό - φα ε - μείς τα μα - γι - κά - νια και εμ - πρός για λευ - τε -
ας κτύ - πή - σου - με κου - δου - νια (Ο Παπαγένο κτυπά τα κοιδούνια του.
Ο Μονόστατος και οι σκλάβοι του
ωχίζονται χορεύοντας πλαξένα.)

Ντο+ Φα+ Ντο+ Ντο+ Φα+

οιά.

ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ

Σολ- Φα+ Ντο+ Φα+ Φα+ Ντο+

Α - κού-στε! τι νά - ναι ο

Φα+ Φα+ Σολ- Φα+ Ντο+ Φα+

η - χος αν - τός; Λα - φα - λά λα λι λα - φα - λά, λα λα λα - φα - λά!

(αποχωρούν χορεύοντας) Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+

Τι θαύ - μα! είν' τό - σο γλυ - κός, κα - θα - φός. Λα - φα - λά λα λι

Σιβ+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+

λα - φα - λά, λα λι λα - φα - λά! (Τα τρίγωνα σταματούν)

Ενορχήστρωση του "Χορωδιακού των Σκλάβων"

Sheet music for the "Chorodikos ton Sklavoron" (Chorodiko of the Slavs). The score consists of six staves:

- Aνλ. Βιολά**: Violin part.
- Ξυλ.**: Woodwind part.
- Μετ.**: Bassoon part.
- Glocken**: Bell part.
- Ντέρπι**: Percussion part, indicated by vertical strokes on a staff below the others.
- Τρίγωνο**: Triangle part, indicated by vertical strokes on a staff below the others.

The music is in common time, key signature of one flat. The score includes numbered sections above the staff:

- 1 Φα+
- 2 Ντο+
- 3
- 4 Φα+
- 5
- 6 Σολ-
- 7 Φα+
- Ντο+
- 8 Φα+

Το Δεύτερο Τραγούδι του Κονγουό, από την όπερα «Μαγικός Αστρός»

Μουσική: Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791)

Απόδοση στα ελληνικά: M. Κουτσουπίδου – M. Σκορδή

Ο Ηπαγκένο κτυπά τα κουδούνια

1 Φα+ Ντο+ 2 Φα+ Ντο+ 3 Φα+ Ντο+ 4 Φα+ Ντο+

5 Φα+ Ντο+ 6 Φα+ Ντο+ 7 Σολ- Ντο+ 8 Φα+ Ντο+ 9 Ντο+

H α - γά - πη μό - νο η α -

10 Φα+ Ντο+ 11 Φα+ Ντο+ 12 Φα+ Ντο+ 13 Φα+ Ντο+ 14 Φα+

γά - πη τον κό - σμο κά - νει να γυ - ρνά. Τη μο - να - ξιά να νοιώ - σε δε

15 Σολ- Ντο+ 16 Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ 17 Φα+ Ντο+ 18 Φα+ Ντο+ 19 Φα+ Ντο+

θα μπο - ρού - σα πια, μ' αυ - τήν να κυ - βερ - νά, μ' αυ - τήν να κυ - βερ -

20 Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ 22 Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Σολ+ Ντο+ Φα+

νά. Και Κα -

25 Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ 26 Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Σολ- Ντο+ 28 Ντο+ Φα+

τό - τε χα - ρά η ξω - ή μου, μα - κρνά α - πο πλού - τη κα - λή μου. Σο - φί - α κα - μιά δε ξη - νείς δεν υ - πάρ - χει κον - τά μου, για να μοι - ρά - στεί τη χα - ρά μου. Κα - νείς της ψυ - χής στε - να -

30 Σολ- Ρε- 31 Σολ- Φα+ Ντο+ 32 Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+

τώ γμό ν - πάρ - χει αρ - κε - τή να σκορ - πώ, Και τό - τε χα - ρά η Ντο - ρο - κον -

ν' α - κού - σει δε θέ - λει πι - ρό, κα - νείς δεν υ - πάρ - χει κον -

35 Φα+ Σολ- Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+

ή μου, μα - κρνά α - πο πλού - τη Νφο + λή μου σο - φί - α κα - μιά δε ξη - τώ

τά μου, για να μοι - ρά - στεί τη χα - ρά μου κα - νείς της ψυ - χής στε - να - γμό

40 Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+ Ντο+ Φα+

σο - φί - α κα - μιά δε ξη - τώ.

δε θέ - λει κα - νείς ν' α - κού - σει πι - ρό.

Ο Ταμίνο, η Παμίνα και ο Παπαγκένο, στην πρώτη παράσταση του Μαγικού Αυλού.

*Άλλες εισηγήσεις για ακροάσεις από όπερες του
Μότσαρτ:*

- (α) “Ιδομενέας”
- (β) “Οι γάμοι του Φίγκαρο”
- (γ) “Δον Τζιοβάννι”
- (δ) “Ετσι κάνουν όλες”
- (ε) “Ο Μαγικός Αυλός”

2 1 3 1 6

p

4 5 1 2 5 5 3 1 2 2 5

f

4 5 5 3 3

2 5 3 3

5 4 3 2 4 2 4

p

f

2 5 3 1 2 4 5

p *fp* *f* *f*

2 3 5 1 4 2 4

**Θέμα
και**

Παραλλαγές

Var. I

3 1 2 3

p

3 2 3 1 8 1 3 1 2 3

f

2 4 1 2 3

This section contains two staves of musical notation. The top staff is in common time (indicated by 'c') and G major (indicated by a treble clef). The bottom staff is also in common time and G major. The music consists of six measures. Measure 1 starts with a dynamic 'p' (piano). Measures 2-5 feature sixteenth-note patterns with various fingerings (e.g., 2, 5, 1, 2; 5, 5, 3, 1, 2; 2, 5). Measure 6 begins with a dynamic 'f' (fortissimo). The second staff continues with six measures, starting with a dynamic 'p' in measure 7. Measures 8-10 show sixteenth-note patterns with fingerings like 2, 3, 5, 1, 4, 2, 4. A large bracket labeled 'Θέμα και Παραλλαγές' (Theme and Variations) covers the entire section. Below this, the first variation is labeled 'Var. I'.

4 2 3 2 1 8 1 3 1 2 3

f

1 4 2 1 2 3 1 2 3

5 4 3 2 1 2 3 1 2 3

p

5 4 3 2 1 2 3 1 2 3

This section contains two staves of musical notation. The top staff is in common time and G major. The bottom staff is in common time and G major. The music consists of six measures. Measures 1-4 show sixteenth-note patterns with fingerings like 4, 2, 3, 2, 1, 8, 1, 3, 1, 2, 3. Measure 5 begins with a dynamic 'f'. Measures 6-8 show sixteenth-note patterns with fingerings like 1, 4, 2, 1, 2, 3, 1, 2, 3. Measures 9-12 show sixteenth-note patterns with fingerings like 5, 4, 3, 2, 1, 2, 3, 1, 2, 3. A dynamic 'p' (piano) is indicated in measure 13.

Το θέμα και απόσπασμα της πρώτης παραλλαγής από τη σονάτα για πιάνο σε Ρε μειζονα (K. 311) του B. A. Μότσαρτ.

Θέμα και Παραλλαγές

Α. Παίξτε όροι μαζί στα μουσικά σας όργανα το πιο κάτω θέμα:

Β. Χωριστείτε σε έξι ομάδες και διαλέξτε ένα από τα πιο κάτω (διαφορετικό ή μια ομάδα από την άλλη):

Προσπαθήστε να το μάθετε στα μουσικά σας όργανα.

Υπάρχει κάτι κοινό με το θέμα που παίξατε στην αρχή;

Τι άλλαξε;

Πώς ορομάζεται αυτό που μόλις παίξατε;

Τ. Βάλτε σε κόκλο την παραλλαγή που έχετε διαλέξει και εκτελέσει σαν ομάδα.

- (1) Παρουσίαση της μελωδίας με παρεστιγμένα (αλλαγή ρυθμού).
- (2) Παρουσίαση της μελωδίας με μεγέθυνση.
Μεγέθυνση: Παρουσίαση μιας μελωδίας με μεγαλύτερες αξίες.
- (3) Παρουσίαση της μελωδίας με μεγέθυνση και παύση.
- (4) Παρουσίαση της μελωδίας με σμίκρυνση.
Σμίκρυνση: Παρουσίαση μιας μελωδίας με μικρότερες αξίες.
- (5) Παρουσίαση της μελωδίας σε ελάσσονα τονικότητα (αλλαγμένοι φθόγγοι).
- (6) Παρουσίαση της μελωδίας με επαναλαμβανόμενες νότες.

Α. Παρουσιάστε η κάθε ομάδα τη μελωδία της μπροστά στους συμμαθητές σας.

Μετά ακολουθήστε την εξής διαδικασία:

- (1) Παίξτε όλοι μαζί το θέμα.
- (2) Παίξτε η κάθε ομάδα, η μια μετά την άλλη χωρίς να σταματάτε, τη δική της μελωδία.
- (3) Παίξτε όλοι μαζί το θέμα.

Η μορφή του έργου που μόλις φτιάχτε ονομάζεται **Θέμα και Παραλλαγές**. Πρόκειται για ένα θέμα που ο συνθέτης το αιλάζει με διάφορους τρόπους, έτσι, όμως, που να είναι πάντα αναγνωρίσιμο από τον ακροατή, ακόμα και στις πιο ακραίες του τροποποιήσεις Α Α1 Α2 Α3 Α4

Οι παραλλαγές μπορεί να είναι είτε μια ανεξάρτητη μουσική σύνθεση, είτε να αποτελούν τμήμα ενός μεγαλύτερου έργου. Το θέμα που θα χρησιμοποιηθεί για παραλλαγές παρουσιάζεται στην αρχή και είναι μάλλον απλό και σύντομο. Μπορεί να ανήκει στον ίδιο το συνθέτη, πολλές φορές, όμως, είναι δανεισμένο από κάποιο άλλο ή είναι μια παραδοσιακή μελωδία. Είναι γραμμένο συνήθως σε διμερή μορφή ||:α:||β:|| ή τριμερή μορφή ||:α:||β α':||. Στις παραλλαγές που ακολουθούν, ορισμένα στοιχεία της αρχικής ιδέας διατηρούνται ενώ άλλα μεταβάλλονται. Κάθε παραλλαγή επαναδιατυπώνει το θέμα με κάποια νέα τροποποίηση μέσα στην οποία ο ακροατής διακρίνει φευγαλέα την αυθεντική ιδέα.

Η τροποποίηση του θέματος γίνεται ρυθμικά, μελωδικά, αρμονικά ή και σε συνδυασμό των τριών αυτών τρόπων όπως και με αλλαγή από μείζονα σε ελάσσονα κλίμακα και αντίστροφα. Διαφοροποιήσεις στη μετρική και ρυθμική αγωγή, στην υφή, στη δυναμική και στο ηχόχρωμα επιφέρουν ενδιαφέρουσες αλλαγές. Στο τέλος, είναι δυνατό να έχουμε επανεμφάνιση του αρχικού θέματος ή μια coda.

Κατά τη διάρκεια της εποχής του κλασικισμού, η μορφή αυτή υπήρξε πολύ δημοφιλής. Προοριζόταν, κυρίως, για να ψυχαγωγήσει το ακροατήριο με την παρουσίαση παραδοσιακών ή άλλων μελωδιών που ήταν ήδη γνωστές και αγαπητές. Οι συνθέτες έγραψαν παραλλαγές τόσο ως ανεξάρτητα έργα όσο και ως μέρη μεγαλύτερων έργων, όπως σονάτων, συμφωνιών, κοντσέρτων και ντιβερτιμέντων. Ο Χάυτεν έγραψε παραλλαγές στον Αυστριακό Εθνικό 'Υμνο «Gott erhalte unsfern Kaiser» (που είχε συνθέσει ο ίδιος

νωρίτερα) ως μια κίνηση από το Κουαρτέτο εγχόρδων Έργο 76 αρ. 3 και χρησιμοποίησε παραλλαγές στις Συμφωνίες του αρ. 55 και 94. Ο Μότσαρτ έγραψε, ανάμεσα σ' άλλα, παραλλαγές πάνω στη γαλλική παραδοσιακή μελωδία «Ah, vous dirai-je Maman» (γνωστή στα ελληνικά ως «Φεγγαράκι μου λαμπρό», βλ. Μουσική I, σσ 103–107), παραλλαγές σε μελωδίες των Clark και Dupont και χρησιμοποίησε παραλλαγές στην τρίτη κίνηση από το Κοντσέρτο για πιάνο σε Σολ, K.453 και στην πρώτη κίνηση από τη Σονάτα για πιάνο σε Λα, K.331. Ο Μπετόβεν έγραψε παραλλαγές του για πιάνο πάνω στο κεντρικό θέμα της τρίτης Συμφωνίας (Ηρωική), που είχε γράψει ο ίδιος.

Παραλλαγές στις Καλές Τέχνες (τρεις πίνακες από μια σειρά από δεκαεφτά) του Αμερικανού σύγχρονου ζωγράφου Jasper Johns. Ενώ οι παραλλαγές διαφέρουν η μια από την άλλη, εντούτοις το θέμα (ένα δοχείο του καφέ γεμάτο με πινέλα) είναι αναγνωρίσιμο.

E. Ακούστε τώρα το αρχικό θέμα που παίζατε όπως το παρουσιάζει ο Χάντερ στη δεύτερη κίνηση της Συμφωνίας του αρ. 94, σε Σολ Μείζονα, «Της Εκπλήξεως». Η Συμφωνία της Εκπλήξεως οφείλει το όνομά της στην ξαφρική δυνατή συγχορδία που υπάρχει στην αρχή της κίνησης αυτής (μέτρο 9).

Σε ποια μορφή είναι γραμμένο το θέμα;

Προσπαθήστε τώρα να βάλετε σε σειρά τις τέσσερις παραλλαγές που ακούγονται στη συνέχεια:

Αλλαγή σε ελάσσονα τονικότητα.

Προσθήκη αντιμελωδίας.

Ολόκληρη η ορχήστρα: πολύ διανθισμένο.

Μελωδία στο όμπος με επαναλαμβανόμενες νότες –
Το φλάουτο και όμπος κάνουν ντουέτο καθώς το θέμα παρουσιάζεται στα έγχορδα.

ΣΤ. Ακούστε ξανά το έργο και ακολουθήστε την αράλωση που ακολουθεί:

Έργο: Συμφωνία, αρ. 94, σε Σολ μείζονα, «Της Εκπλήξεως», του J. Haydn (1732–1809)

2η κίνηση: Andante (Αργά)

Τονικότητα: Ντο μείζονα

Μορφή: Θέμα και Παραλλαγές

Θέμα – Μια απλή μελωδία σε διμερή μορφή. Το μέρος Α επαναλαμβάνεται πολύ σιγά με συνοδεία pizzicato και τελειώνει απότομα με μια πολύ δυνατή συγχορδία. Το μέρος Β παίζεται από τα έγχορδα (οικογένεια οργάνων). Στην επανάληψη ακούγονται και τα φλάουτα (ξύλινο πνευστό) και τα όμποες.

Παραλλαγή 1 – Τα δεύτερα βιολιά και οι βιόλες παίζουν το θέμα, καθώς τα πρώτα βιολιά και το φλάουτο παίζουν μια χαρούμενη αντιμελωδία.

Παραλλαγή 2 – Εναλλαγή μείζονας και ελάσσονας τονικότητας. Μετά την πρώτη φράση, η μελωδία κλιμακώνεται δραματικά απομακρυνόμενη από το κύριο θέμα.

Παραλλαγή 3 – Το σόλο όμποε (ξύλινο πνευστό) παίζει την πρώτη φράση του θέματος με επαναλαμβανόμενες νότες.

Τα βιολιά (έγχορδα όργανα) συνεχίζουν με το θέμα, ενώ ταυτόχρονα το φλάουτο και το όμποε κάνουν ντουέτο.

Παραλλαγή 4 – (a) Τα ξύλινα πνευστά παιζουν πολύ δυνατά το θέμα με συνοδεία εγχόρδων.

(β) Τα έγχορδα και τα φαγκότα παιζουν το θέμα διανθισμένο.

(γ) Η παραλλαγή τελειώνει όπως άρχισε.

Coda – Χρησιμοποίηση ρυθμικών και μελωδικών τμημάτων από το κύριο θέμα.

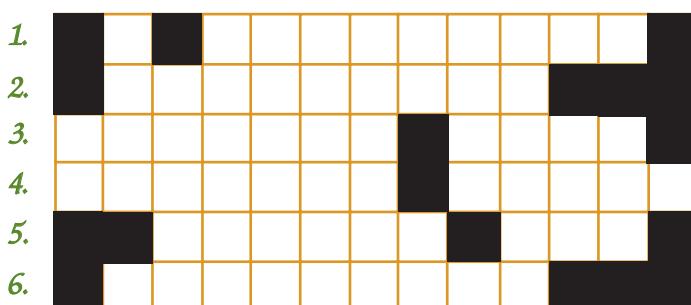
Η. Χωριστείτε σε ομάδες και προσπαθήστε να κάμετε τη δική σας παραλλαγή στην κάτω μελωδία:

A musical staff in G major, 2/4 time. It contains five notes: note 1 (quarter note) on the first line, note 2 (eighth note) on the second line, note 3 (eighth note) on the third line, note 4 (eighth note) on the fourth line, and note 5 (eighth note) on the fifth line. Below this staff are three blank staves, each starting with a treble clef, for students to write their own melodic lines.

Στη συνέχεια, όλες οι ομάδες παρουσιάστε διαδοχικά τις παραλλαγές σας.

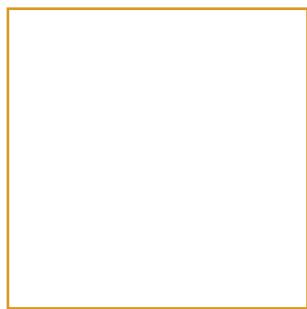
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

1. Να λύσετε το πιο κάτω σταυρόδεξο:

1. Η «Συμφωνία της», έργο που ακούσαμε σήμερα.
2. Παρουσίαση του κύριου θέματος με διαφορετικό τρόπο.
3. Οικογένεια οργάνων. – Η κύρια μελωδία σ' ένα έργο.
4. Ξύλινο πνευστό. – Έγχορδο όργανο.
5. Το μικρό όνομα του Χάυτεν. – Νότα στο τρίτο διάστημα του πενταγράμμου.
6. Παρουσίαση του θέματος με πιο μικρές αξίες.

2. Με τη δική σας προσωπική γραφή να ζωγραφίσετε δύο παραλλαγές στο πιο κάτω θέμα:

ή

3. Πιο κάτω υπάρχουν διάφοροι τρόποι γραφής της αγγλικής λέξης «*What?*» Προσπαθήστε, με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σας, να τους αποδώσετε, στα μουσικά σας όργανα ή με τη φωνή.

WWHaaatttt?

What?

whattttt?

what?

W H A A A T ?

W W W W W Whaaaaattttt?

Whaattt?

W h a a a a t ?

W H A T ?

W W W H H H H A T T ?

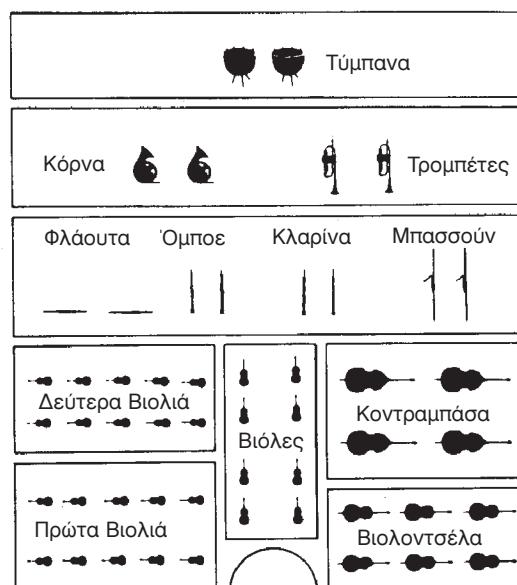

Ορχανολογία:
Ορχήστρα

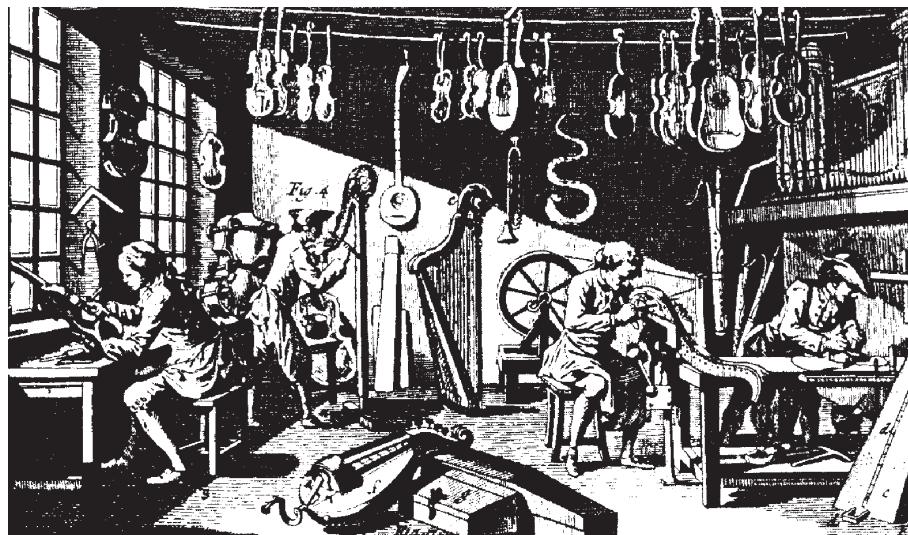
Οργανολογία: Ορχήστρα και μουσικά σύροδα του Κλασικισμού

Οι συνθέτες της εποχής αυτής (Haydn και Mozart), μέσα από τις πολλές συμφωνίες που έγραψαν, καθιερώνουν την ορχήστρα με τη μορφή που τη γνωρίζουμε σήμερα. Στη συγκρότηση της ορχήστρας αναμιγνύονται οι τέσσερις οικογένειες των μουσικών οργάνων. Καρδιά της ορχήστρας αυτής εξακολουθούν να είναι τα έγχορδα: βιολιά (χωρισμένα σε δύο ομάδες: πρώτα και δεύτερα), βιόλες, βιολοντσέλα και λίγα κοντραμπάσα (που παιζουν κυρίως την ίδια μελωδία όπως τα βιολοντσέλα αλλά μια οκτάβα χαμηλότερα). Τα ξύλινα πνευστά καθιερώνονται για τα καλά τώρα, αλλά εξακολουθούν να κρατούν το δεύτερο ρόλο. Τα φλάουτα, όμπος και φαγκότα χρησιμοποιούνται τώρα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό. Στα ζεύγη από φλάουτα, όμπος και φαγκότα, προστίθενται τώρα και τα κλαρίνα που μόλις έχουν ανακαλυφθεί. Τα φλάουτα, όμπος και κλαρίνα χρησιμοποιούνται για τις ψηλές νότες ενώ τα φαγκότα για τις χαμηλές. Τα όργανα αυτά δίνουν ένα όμορφο, χαρακτηριστικό ηχόχρωμα και συμμετέχουν ενεργά στην παρουσίαση των μελωδιών. Ενδυναμώνουν, επίσης, τα έγχορδα σε δυνατά σημεία. Τα χάλκινα πνευστά χρησιμοποιούνται και αυτά σε μεγαλύτερο βαθμό τώρα και κυρίως για τις μεσαίες νότες. Ζευγάρια από κόρνα και τρομπέτες ενισχύουν την αρμονία και διογκώνουν τον ήχο, ειδικότερα στις πτώσεις που οι αρμονίες πρέπει να είναι ξεκάθαρες. Τα τύμπανα, τέλος, που χρησιμοποιούνται κυρίως μαζί με τα χάλκινα πνευστά, ζωντανεύουν το ρυθμό. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι το τσέμπαλο, που χρησιμοποιείτο κατά το 17ο αιώνα για να γεμίζει τις αρμονίες και να διακοσμεί την υφή, περνά τώρα σε αχρηστία.

Έγχορδα	Ξύλινα Πνευστά	Χάλκινα Πνευστά	Κρουστά
Πρώτα βιολιά	2 Φλάουτα	2 Κόρνα	Τύμπανα
Δεύτερα βιολιά	2 Όμπος	2 Τρομπέτες	
Βιόλες	2 Κλαρίνα		
Βιολοντσέλα	2 Φαγκότα		
Κοντραμπάσα			

Το διάγραμμα αυτό της ορχήστρας χρησιμοποιήθηκε και από τον Μπετόβεν στα πρώτα του έργα. Στις τέσσερις πρώτες του συμφωνίες, που γράφτηκαν στις αρχές του 19ου αιώνα, χρησιμοποιεί τα όργανα όπως φαίνονται πιο πάνω εκτός από την Συμφωνία του αρ. 3 (Ηρωική), όπου χρησιμοποιεί ακόμη ένα κόρνο. Στη Συμφωνία του αρ. 5, που γράφτηκε στα 1807, περιέλαβε για πρώτη φορά ένα πίκολο, ένα κόντρα-φαγκότο και τρία τρομπόνια.

Γκραβούρα που εικονίζει εργαστήριο οργανοκατασκευαστών κατά τα μέσα του 19ου αι.: από την εικονογράφηση της *Grande Encyclopédie*.

Η ορχήστρα του δέκατου όγδοου αιώνα απαρτίζεται από τριάντα έως σαράντα εκτελεστές. Ο όγκος του ήχου υπολογίζεται ακόμη σε σχέση με το χώρο του δωματίου παρά σε σχέση με το χώρο της αίθουσας συναυλιών. Μόνο προς το τέλος της κλασικής περιόδου η μουσική ζωή αρχίζει να μεταφέρεται από το σαλόνι στην αίθουσα συναυλιών. Η ορχήστρα του Χάυτεν και του Μότσαρτ διακρίνεται για την ενεργό συμμετοχή όλων των οργάνων, για το ξεκάθαρο ηχόχρωμα του καθενός και για την εναλλαγή και μίμηση των θεμάτων ανάμεσα στις διάφορες ομάδες. Οι κλιμακωτές αυξομειώσεις της έντασης (*crescendo – diminuendo*), οι απότομες εναλλαγές δυνατού και σιγανού (*fpp*), οι απρόσμενοι τονισμοί (*sf – sforzando*), οι παύσεις, η χρήση του τρέμολο και του πιτσικάτο χαρακτηρίζουν το ορχηστρικό ύφος της εποχής αυτής.

Η κλασική περίοδος είναι επίσης η χρυσή εποχή της **μουσικής δωματίου**. Οι Χάυτεν, Μότσαρτ και Μπετόβεν καθιερώνουν το αυθεντικό ύφος της μουσικής δωματίου, η φύση του οποίου μοιάζει με μια φιλική συζήτηση μεταξύ ίσων. Κεντρική θέση στην κλασική μουσική δωματίου κατέχει το κουαρτέτο εγχόρδων, το οποίο αποτελείται από δύο βιολιά (πρώτο και δεύτερο), βιόλα και βιολοντσέλλο. Άλλοι δημοφιλείς συνδυασμοί είναι η ντούνο σονάτα (πιάνο και βιολί ή πιάνο και βιολοντσέλο), το τρίο (πιάνο, βιολί και βιολοντσέλο) και το κουιντέτο, που συνήθως είναι ένα σύνολο εγχόρδων ή ένα σύνολο πνευστών, ή η συνύπαρξη ενός κουαρτέτου εγχόρδων με κάποιο σόλο όργανο, όπως το πιάνο ή το κλαρίνο. Την εποχή αυτή γράφονται ορισμένα αξιομνημόνευτα έργα μουσικής δωματίου και για μεγαλύτερα σύνολα όπως σεξέτα (έξι εκτελεστές) και οκτέτα (οκτώ εκτελεστές).

Τέλος ανοδική είναι η υπεροχή **του πιάνου**. Οι ραγδαίες εξελίξεις στην κατασκευή του οργάνου σαγηνεύουν τους συνθέτες και τους ωθούν να ασχοληθούν με το γράψιμο έργων για το πιάνο. Οι νέες εξελίξεις στο όργανο επιτρέπουν τώρα στον εκτελεστή να παράγει απότομες αλλαγές στους δυναμισμούς, σταδιακές αυξομειώσεις στην ένταση (*crescendo – diminuendo*), αντιθέσεις στην άρθρωση (*legato = δεμένο – staccato = κοφτά*) και, τέλος, ένα ελαφρύτερο, γλυκύτερο και πιο εκφραστικό ήχο σε μια μελωδική γραμμή του δεξιού χεριού σ' αντίθεση με μια πιο ήσυχη συνοδεία

στο αριστερό χέρι. Επίσης καθιερώνεται το σύστημα δύο (και αργότερα τριών) χορδών ανά πλήκτρο, βελτιώνεται ο μηχανισμός στηρίγματος των χορδών με την υιοθέτηση μαλακού υφάσματος (τσόχα) αντί του δέρματος που ίσχυε μέχρι τότε, γίνονται πειραματισμοί στη χρησιμοποίηση του pedal και αυξάνονται οι οκτάβες σε πεντέμισυ (και αργότερα σε έξι). Τέλος, εφευρίσκεται στην Αγγλία και ο τύπος του «όρθιου πιάνου» που χωρούσε σ' όλα τα σπίτια και σύντομα εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη. Το όργανο αυτό, που ήταν πιο φθηνό από το πιάνο με ουρά, είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί ακόμα περισσότερο η ζήτηση σε έργα για πιάνο. Έτσι γράφονται ολόκληρες σειρές από σονάτες και σειρές από μικρότερα κομμάτια (μινουέτα, φαντασίες, παραλλαγές κτλ.). Τέλος γράφονται πολλά κοντσέρτα για σόλο πιάνο και ορχήστρα.

ΠΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ

Α. Ακούστε την αρχή από την πρώτη κίτη της Συμφωνίας αρ. 104 (του Λορδίου) του Χάντερ και σχολιάστε:

(1) Τα όργανα που χρησιμοποιούνται,

.....
.....
.....

(2) Τον τρόπο συμμετοχής του κάθε οργάνου,

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(3) Τις αυξομειώσεις στην ένταση,

.....
.....
.....
.....
.....

(4) Τους τονισμούς.

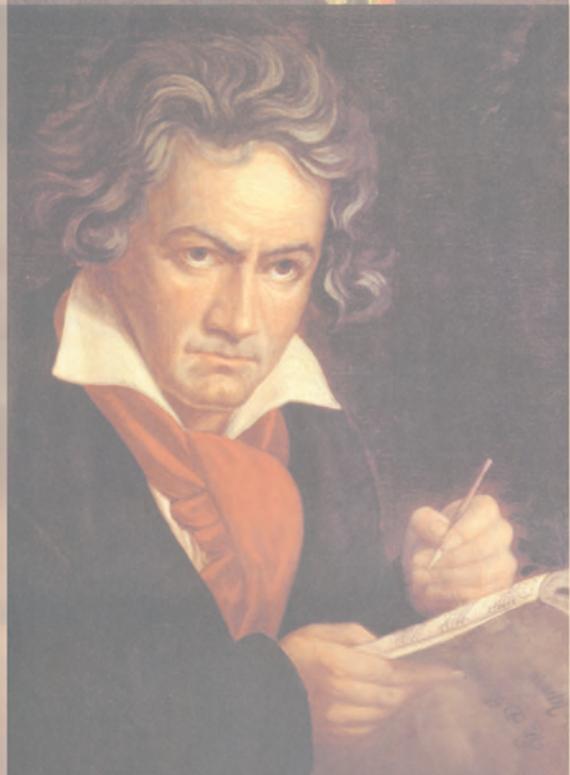
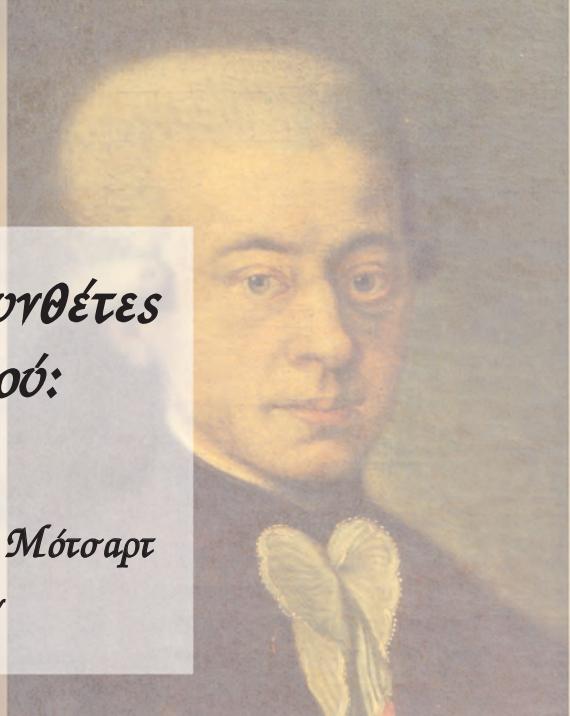
.....
.....
.....
.....
.....

B. Ακούστε την αρχή από την πρώτη κίρκον της Σοράτας σε Φα μεζόφωνο,
Κ. 332, του Μότσαρτ.

KV 332 (300 K)

Για ποιος λόγος, ρομίζετε, ότι η μουσική αυτή ταιριάζει περισσότερο
για το πάρο παρά για το τσέμπαλο;

.....
.....
.....
.....
.....

Οι βασικοί συνθέτες του Κλασικισμού:

Φράντς Τιόζεφ Χάντερ
Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ
Λουύτβιχ βαν Μπετόβεν

Franz Joseph Haydn (Αυστριακός, 1732–1809) Φραντς Γιόζεφ Χάυτεν

Γεννιέται στο Ροράου, ένα χωριό στην Κάτω Αυστρία. Είναι το δεύτερο από τα δώδεκα παιδιά που απέκτησαν ο Ματτίας Χάυτεν, αμαξουργός, και η Μαρία Κόλλερ, μαγείρισσα. Καλοί, τίμιοι και εργατικοί, οι γονείς του αγαπούσαν τη μουσική και το τραγούδι χωρίς να έχουν την παραμικρή μόρφωση. Έτσι ο μικρός Γιόζεφ έρχεται σε επαφή από πολύ μικρή ηλικία με τα δημοτικά τραγούδια και τους χορούς της πατρίδας του. Τα μουσικά χαρίσματα και η ορθότητα της φωνής του εξασφαλίζουν μια θέση στη χορωδιακή σχολή του Καθεδρικού Ναού του Αγίου Στεφάνου στη Βιέννη, όπου συνεχίζει τις γενικές του σπουδές και τελειοποιείται στην εκτέλεση οργάνων. Παραμένει εκεί μέχρι τα δεκαέξι του χρόνια, όταν δηλαδή αρχίζει να αλλάζει η φωνή του λόγω μεταφώνησης. Χωρίς χρήματα, εγκαθίσταται στη Βιέννη και αφοσιώνεται στην αποκλειστική μελέτη των νόμων της σύνθεσης. Με τη διδασκαλία και τη συνοδεία κατορθώνει να κερδίζει τα προς το ζην, ενώ συναναστρέφεται συχνά με περιπλανώμενες ορχήστρες. Με τον τρόπο αυτό το βιεννέζικο ιδίωμα γίνεται μέρος του ύφους του, όπως και τα λαϊκά στοιχεία που έχει αφομοιώσει στα παιδικά του χρόνια.

Σύντομα ο Χάυτεν θα ελκύσει την προσοχή της μουσικόφιλης αριστοκρατίας της Βιέννης. Το 1761, σε ηλικία είκοσι εννέα χρονών, εισέρχεται στην υπηρεσία των Εστερχάζου, μιας πολύ πλούσιας οικογένειας από Ούγγρους πρίγκιπες, οι οποίοι είναι προστάτες των τεχνών. Παραμένει στην υπηρεσία τους επί τριάντα χρόνια σχεδόν, δηλαδή για το μεγαλύτερο μέρος της σταδιοδρομίας του.

Το παλάτι των Εστερχάζου στο Αιζενσταντ.

Το παλάτι των Εστερχάζου είναι ένα από τα μεγαλοπρεπέστερα στην Ευρώπη και η μουσική διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στις συνεχείς εορταστικές εκδηλώσεις που παρακολουθούν εστεμένοι και σημαντικές πρωσικότητες. Η ζωή του Χάυτεν είναι το πρότυπο ιδανικής λειτουργίας του συστήματος στο οποίο οι συνθέτες εργάζονταν και στηρίζονταν οικονομικά από ευγενείς προστάτες των τεχνών. «Ο Πρίγκιπας μου ήταν πάντοτε ευχαριστημένος με τα έργα μου. Δεν είχα μόνο την ικανοποίηση της συνεχούς ενθάρρυνσης, αλλά και ως διευθυντής της ορχήστρας μπορούσα να πειραματίζομαι, να παρατηρώ τι προκαλούσε ή αποδυνάμωνε μία εντύπωση, να είμαι όσο τολμηρός μ' ευχαριστούσε». Μέχρι το θάνατο του πρίγκιπα Νικόλαου, το 1790, ο Χάυτεν δεν φεύγει από το Εστερχάζου (παρά την αυξανόμενη δημοτικότητά του) εκτός από λίγες φορές, όταν χρειάστηκε, δηλαδή, να πραγματοποιήσει μερικά ταξίδια στη Βιέννη, όπως το 1769, που ο θίασος του πρίγκιπα έδωσε παραστάσεις εκεί το χειμώνα του 1781–82, που έφυγε για να συναντήσει τον Μότσαρτ.

Ο διάδοχος του πρίγκιπα Νικόλαου απολύει τους μουσικούς του. Έτσι ο Χάυτεν, αποδεσμευμένος πια, πραγματοποιεί δύο ταξίδια στην Αγγλία (1791–92 και 1794–95), όπου διευθύνει δικά του έργα με τεράστια επιτυχία. Επιστρέφει στη γενέτειρα του γεμάτος τιμές και οικονομικά οφέλη. Το 1798 και 1801 δίνει τις πρώτες εκτελέσεις των δύο μεγάλων του έργων που εκπλήσσουν με τη νεανικότητα, τη ζωτικότητα και τη γαλήνη τους: τα ορατόρια Δημιουργία και Εποχές. Κουρασμένος και άρρωστος πια, δεν συνθέτει σχεδόν καθόλου. Δέχεται πολυάριθμες επισκέψεις, ανάμεσα στις οποίες τη χήρα του Μότσαρτ, Κωνστάντη, και το γιο της. Το 1808 κάνει την τελευταία του εμφάνιση στο κοινό σε μια εκτέλεση της Δημιουργίας που διευθύνει ο Σαλιέρι και που τελειώνει μέσα σε πραγματική αποθέωση.

Όταν ο Μπετόβεν που βρίσκεται εκεί, τρέχει να του φιλήσει τα χέρια, ο Χάυτεν, φανερά συγκινημένος, αναγκάζεται να εγκαταλείψει την αίθουσα. Πεθαίνει στις 31 Μαΐου 1809, τιμημένος από τους συμπατριώτες του και αναγνωρισμένος σε όλη την Ευρώπη ως ο μεγαλύτερος μουσικός της εποχής του.

Ο Χάυτεν είχε την αξιοπρεπέστερη, απλούστερη και πιο ήσυχη σταδιοδρομία που θα μπορούσε κάποιος να ονειρευτεί. Δέχτηκε, με ήρεμη ευγένεια, ειδηλώσεις θαυμασμού που λίγοι καλλιτέχνες έζησαν. Ένα καλοκάγαθο βλέμμα και μια έκφραση παιδικής αφέλειας, αντανακλούσαν την αφάνταστη καλοσύνη του, τη μετριοφροσύνη και την κατανόησή του προς τους άλλους. Η προσωπικότητά του, οι μεγάλες ηθικές αρετές, η αίσθηση του χιούμορ και η επιείκεια του αντανακλώνται στο πολύ σημαντικό του έργο που προαναγγέλλει τον Μπετόβεν.

Πορτρέτο του Χάυτεν σε ώριμη ηλικία, από τον
Thomas Hardy, 1791.

Όταν ο Χάυτεν μιλά ...

«Εμαθα μόλις στα γηρατειά μου πώς να χροσιμοποιώ τα πνευστά. Και τώρα που το κατάλαβα, πρέπει να αφήσω τον κόσμο τούτο.»

«Αν θέλεις να ζέρεις κατά πόσο έχεις χράγμει κάτι που να αξίζει να το κρατήσεις, τραγούδησε το χωρίς συνοδεία.»

Στη σημερινή εποχή υπάρχουν θεματικοί κατάλογοι που έχουν μέσα όλα τα έργα ενός συνθέτη κατά χρονολογική σειρά, αναφέρουν τα αρχικά θέματα του κάθε μέρους για αναγνώριση που δίνουν όλα τα στοιχεία για το πότε έγινε το κάθε έργο, τις εκδόσεις που υπάρχουν, την ιστορία του κτλ. Ο Ολλανδός μουσικολόγος **Anthony van Hoboken** (Άντονι βαν Χόμποκεν, 1887–1983) συγκρότησε ένα τέτοιο οριστικό κατάλογο για τα έργα του Χάυτεν, του οποίου ο πρώτος τόμος εμφανίστηκε το 1957. Τα έργα φέρουν τα στοιχεία Hob, συνοδευμένα από ένα ρωμαϊκό και ένα αραβικό αριθμό, π.χ. Hob. IV:6.

Κόρια έργα του Χάυτεν

Ορχηστρική μουσική 100 συμφωνίες (μεταξύ άλλων, 6 Συμφωνίες του Παρισιού, αρ. 82–87, 12 Συμφωνίες του Λονδίνου, αρ. 93–104), ντιβερτιμέντα κ.ά.

Κοντσέρτα για βιολί, βιολοντσέλο, πληκτροφόρο και τρομπέτα.

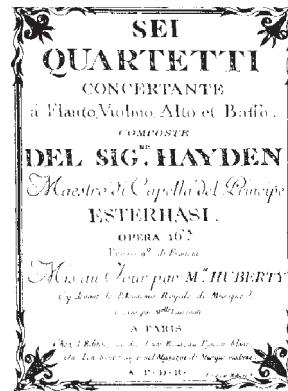
Μουσική Δωματίου 68 κουαρτέτα εγχόρδων, τρίο με πιάνο κ.ά.

Θρησκευτική μουσική 14 λειτουργίες (Λειτουργία σε Καιρό Πολέμου, Λειτουργία του Λόρδου Νέλσον), ορατόρια (όπως Οι Επτά Τελευταίοι Λόγοι του Χριστού, Η Δημιουργία και οι Εποχές).

Θέατρο Μια γερμανική οπερέτα, 17 ιταλικές όπερες, όπερες για μαριονέττες κλπ.

Μουσική για πιάτο 40 σονάτες περίπου.

Φωνητική Μουσική διασκευές λαϊκών τραγουδιών, τραγούδια, χορικά, καντάδες κλπ.

Ενα πρωτοσέλιδο από έργο του Χάυτεν, «Sei quartetti concertante», (Έξι κουαρτέτα για φλάουτο και έγχορδα).

Wolfgang Amadeus Mozart (Αυστριακός, 1756–1791) Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ

Ο Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ γεννιέται στο Σάλτσμπουργκ της Αυστρίας το 1756 και είναι γιος του Λεοπόλδου Μότσαρτ – παιδαγωγού, συνθέτη και βιολινίστα στην αυλή του πρίγκηπα – αρχιεπισκόπου του Σάλτσμπουργκ. Ο πατέρας του ανακαλύπτει έγκαιρα το μουσικό ταλέντο, την τεράστια μνήμη και την απόλυτη ορθότητα του αυτιού του γιού του και αφιερώνει τη ζωή του στην εκπαίδευσή του.

Στα πέντε του χρόνια, ο Βόλφγκανγκ αρχίζει να συνθέτει ενώ στην ηλικία των έξι ετών ξεκινά τη σταδιοδρομία του ως το πιο προκισμένο παιδί – θαύμα στην ιστορία της μουσικής. Ο Λεοπόλδος τον παρουσιάζει μαζί με τη μεγαλύτερη αδελφή Άννα-Μαρία (Νάνερλ) σε πολλές πόλεις της Ευρώπης. Εμφανίζονται στο Μόναχο και στη Βιέννη, όπου ο Βόλφγκανγκ αναγνωρίζει τις νότες που τον βάζουν ν' ακούσει, παίζει κάτω απ' ένα ύφασμα που σκεπάζει τα πλήκτρα, πηδά στο λαιμό της αυτοκράτειρας και ξετρελαίνει τις κυρίες της Αυλής. Την επόμενη χρονιά ο φιλόδοξος πατέρας του οργανώνει μια μεγάλη περιοδεία με σταθμούς, μεταξύ άλλων, το Παρίσι, το Λονδίνο και το Μόναχο. Σε ηλικία δεκατριών ετών ο Μότσαρτ έχει ήδη συνθέσει σονάτες, κοντσέρτα, συμφωνίες, θρησκευτικά έργα και αρκετές όπερες.

Ενηλικιώνεται έχοντας πλέον κατακτήσει όλα τα είδη της τέχνης του. Η ταχύτητα και η σιγουριά της δημιουργικής του ικανότητας, περιγράφεται καλύτερα από τον ίδιο: «Το έργο είναι οιλόκληρο και τελειωμένο στο μυαλό μου, όσο μεγάλο κι αν είναι. Βγάζω από το κουτί της μνήμης μου ότι έχει μαζευτεί εκεί από πριν. Γι' αυτό το λόγο η καταγραφή στο χαρτί γίνεται γρήγορα.»

Το 1777 ο Μότσαρτ ταξιδεύει στο Παρίσι με τη μητέρα του. Καθ' οδόν, στο Μάνχαιμ, γνωρίζει και ερωτεύεται τη δεκαεξάχρονη τραγουδίστρια Αλοΐσια Βέμπερ. Ο πατέρας του, όμως, τον αναγκάζει να συνεχίσει την πορεία του. Στο Παρίσι, το 1778, η μητέρα του αφωστά και πεθαίνει. Πίσω στο Σάλτσμπουργκ, ο Μότσαρτ διορίζεται οργανίστας στην Αυλή του Αρχιεπισκόπου. Οι σχέσεις τους, ωστόσο, θα αποδειχθούν πολύ ατυχείς. Ο συνθέτης επαναστατεί ενάντια στους κοινωνικούς περιορισμούς που του επιβάλλει το σύστημα, λογομαχεί με τον αρχιεπίσκοπο και απολύεται. Σε ηλικία είκοσι πέντε ετών θα εγκατασταθεί στη Βιέννη όπου το 1782 παντρεύεται την Κονστάνς Βέμπερ, αδελφή της Αλοΐσια, με την οποία θα αποκτήσει έξι παιδιά. Τέσσερα από αυτά θα πεθάνουν αργότερα. Στη Βιέννη, ο Μότσαρτ αγωνίζεται να εξασφαλιστεί οικονομικά και αναζητά τη χαμένη γαλήνη των παιδικών του χρόνων. Η κοσμική επιτυχία εξαρτάται από την αυλική προστασία. Άλλα ο αυτοκράτορας Ιωσήφ Β' τον παραβλέπει προς όφελος άλλων, όπως ο Αντόνιο Σαλιέρι και, όταν τελικά τον προσλαμβάνει στην υπηρεσία του, του αναθέτει έργα κατώτερα της ιδιοφυίας του. Για την αμοιβή που λαμβάνει παραδίνοντας έργα του ο Μότσαρτ θα πει με πικρία: «Υπερβολικά πολλά για ότι κάνω, πολύ λίγα για ότι θα μπορούσα να κάνω.»

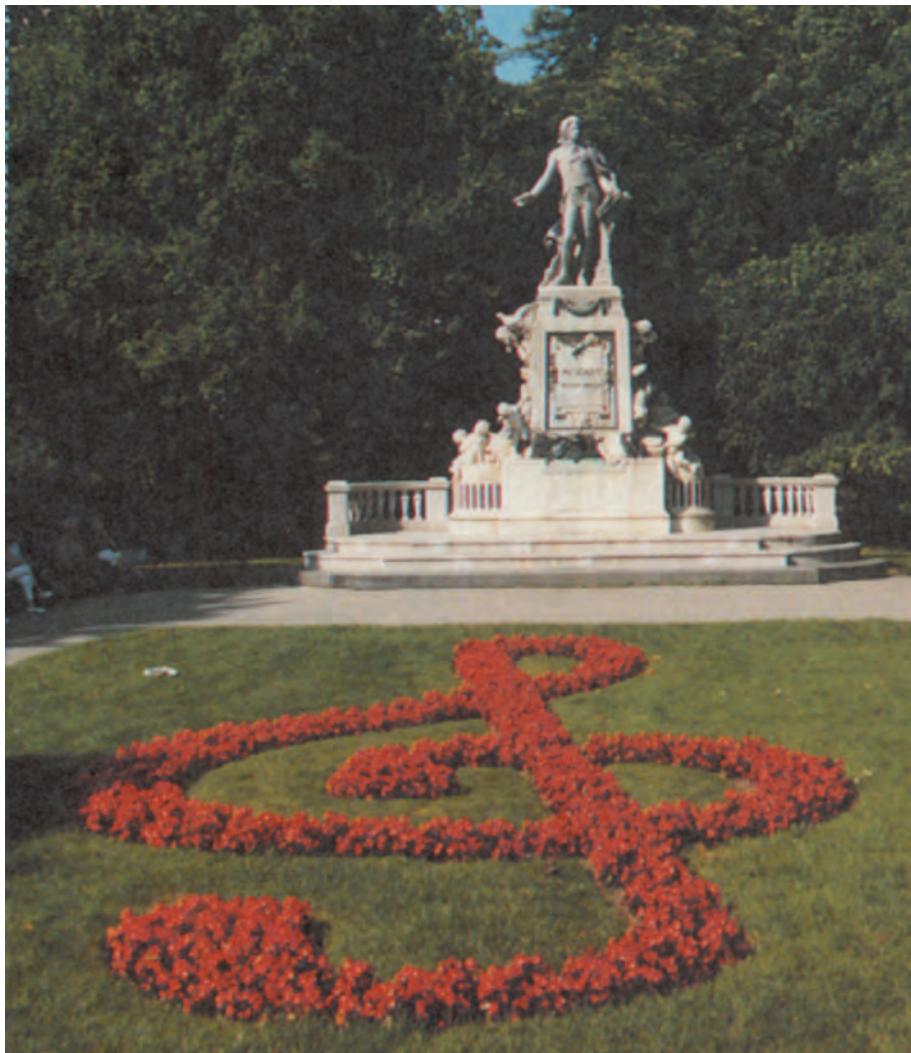

Στο χάρτη σημειώνονται οι κυριότερες πόλεις τις οποίες επισκέφθηκαν οι Μότσαρτ στις σημαντικότερες περιοδείες τους. Η Μεγάλη Περιοδεία και η πρώτη ιταλική τους περιοδεία είχαν ως αφετηρία το Σάλτσμπουργκ, η γερμανική, τη Βιέννη.

Το 1785, γνωρίζει τον Χάυτεν, το 1787 επισκέπτεται την Πράγα, όπου τον συναντά ο δεκαεφτάχρονος τότε Μπετόβεν. Την ίδια χρονιά πεθαίνει ο πατέρας του σε ηλικία 67 χρονών. Το 1789 ταξιδεύει στο Βερολίνο και ανακαλύπτει το έργο του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ.

Στο μεταξύ η φτώχεια του ολοένα μεγαλώνει ενώ κλονίζεται και η υγεία η δική του και της οικογένειάς του. Οι συχνές εκκλήσεις στους φίλους του για βοήθεια δείχνουν την απελπισία του και το αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται. Περιγράφει τον εαυτό του ως ευρισκόμενο «*ανάμεσα στην ελπίδα και την αγωνία*». Και, ενώ τον τελευταίο χρόνο της ζωής του συγκεντρώνει τις δυνάμεις του στην όπερα του «*Μαγικός Αυλός*», δέχεται την επίσκεψη κάποιου άγνωστου ανθρώπου που, ντυμένος στα μαύρα, του παραγγέλλει μια νεκρώσιμη ακολουθία, ένα *Φέκιβιεμ*. Ο Μότσαρτ, εξαντλημένος, διακατέχεται από την έμμονη ιδέα πως αυτό το έργο προορίζεται για τον ίδιο και πως δεν θα καταφέρει να το τελειώσει πριν πεθάνει. «*Έχω κιόλας τη γεύση του θανάτου στη γήλασσα μου*». Το προαίσθημα του βγαίνει αληθινό. Φθίνει γρήγορα κατά τη διάρκεια της σύνθεσης. Ο μαθητής του Συσσμαγιέρ ολοκληρώνει το έργο ακολουθώντας τα σχέδια του δασκάλου του με κάποιες δικές του προσθήκες.

Ο Μότσαρτ πεθαίνει στις 5 Δεκεμβρίου 1791 στη Βιέννη, λίγο πριν συμπληρώσει τα τριάντα έξι του χρόνια. Λίγοι άνθρωποι παρευρίσκονται στην κηδεία του, μέσα σε μια παγωμένη και σκοτεινή εκκλησία. Τον έθαψαν σε κοινό τάφο χωρίς λουλούδια ή όνομα.

Μνημείο του Μότσαρτ στο Σάλτσμπουργκ της Αυστρίας.

Ο **Ludwig von Koechel** (Λούντβιχ φον Καίχελ) (1800–1877) εξέδωσε το 1862 ένα γενικό χρονολογικό και θεματικό κατάλογο των έργων του Μότσαρτ. Έκτοτε κάθε έργο του Μότσαρτ φέρει τα στοιχεία **KV** (Koechel – Verzeichnis) και ένα αριθμό. Αργότερα, ο κατάλογος αυτός του Καίχελ αναθεωρήθηκε από τον **Άινστάιν**, το 1937.

Κύρια έργα του Μότσαρτ

Ορχηστρική μουσική 41 συμφωνίες (τελευταίες συμφωνίες: αρ. 35, Χάφνερ, αρ. 36, του Λίντς, αρ. 38, της Πράγας, αρ. 39, αρ. 40 και αρ. 41, του Διός) ντιβερτιμέντα, σερενάτες (Μικρή Νυχτερινή Μουσική) κ.ά.

Κοντσέρτα 5 για βιολί και 27 για πιάνο, κοντσέρτα για κλαρίνο, όμπος, γαλλικό κόρνο, φαγκότο, φλάουτο και φλάουτο και άρπα.

Όπερες τα έργα Ιδομενέας, Απαγωγή απ' το Σεράι, Οι Γάμοι του Φίγκαρο, Ντον Τζιοβάνι, Έτσι Κάνουν Όλες, Μαγικός Αυλός.

Χορωδιακή μουσική 18 λειτουργίες, το Ρέκβιεμ και άλλη εικκλησιαστική μουσική. Μουσική Δωματίου που περιλαμβάνει κουαρτέτα και κουιντέτα εγχόρδων, σονάτες για βιολί και πιάνο κ.ά.

Μουσική για πιάνο 20 σονάτες για πιάνο, 15 σειρές παραλλαγών, φαντασίες και διάφορα άλλα κομμάτια (μινουέτα, ροντό κ.ά.).

Το αγαπημένο πιάνο του Μότσαρτ.

Όταν ο Μότσαρτ μιλά ...

«... Εκείνος, όμως, που βρέθηκε σε πλεονεκτική θέση όχι από τωφλή τύχη αλλά από δίκαια κερδισμένη ευκαιρία, με την αξία του, εκείνος που ποτέ δεν έχασε το κουράγιο του στις δύσκολες στιγμές, που κράτησε τη θρησκεία του και την εμπιστοσύνη του στο Θεό, που έμεινε καλός χριστιανός και τίμιος άνθρωπος, που ξέρει να εκτιμά τους φίλους του, εκείνος, με δυο λόγια, που αξιζε την καλύτερη τύχη, απ' αυτόν δεν έχετε τίποτα να φοβηθείτε!»

(Επιστολή στον Αββά Φραντς Γιόζεφ, 1778)

«Ἄφού ο θάρατος είναι ο αδηθινός στόχος της ύπαρξης μας, καλλιέργησα τα τελευταία χρόνια, τόσο στενές σχέσεις με αυτόν τον καλό και ειλικρινέστατο φίλο του ανθρώπινου γένους, που η εικόνα του, όχι μόνο δεν με τρομάζει πια, αλλά στα αλήθεια είναι ανακονφιστική και παρίγορη.»

(Επιστολή στον πατέρα του, 1787)

«Τέλειωσα χωρίς να δοκιμάσω τους καρπούς του ταλέντου μου. Η ζωή όμως ήταν πολύ ωραία, η καριέρα άρχισε με πολύ καλούς οιωνούς, αλλά κανείς δεν μπορεί ν' αλλάξει το πεπρωμένο. Ούτε να μετρήσει τις μέρες του. Πρέπει να κάνει υπομονή, να ενεργεί όπως αρέσει στη Θεία Πρόνοια.»

(Επιστολή, 1791)

«Η μουσική δεν πρέπει να προσβάλλει το αυτί αλλά να είναι ευχάριστη στον ακροατή. Με αλλήλα λόγια, δεν πρέπει ποτέ να παύει να είναι μουσική.»

(Επιστολή)

... Και όταν μιλούν οι άλλοι γι' αυτόν ...

«Αυτό το παιδί θα κάνει όλους εμάς να ξεχαστούμε.»

(Γιόχαν Αντόλφ Χάσσε)

«Σας λέω ενώπιον Θεού και ως έντιμος άνθρωπος ότι ο γιος σας είναι ο μεγαλύτερος συνθέτης που γνωρίζω, είτε προσωπικά, είτε εκ φήμης.»

(Γιόζεφ Χάντεν, Επιστολή στον Λεοπόλδο Μότσαρτ, 1785)

«Ο Μπετόβεν είναι ο μεγαλύτερος συνθέτης, αλλά ο Μότσαρτ είναι ο μοραδικός.»

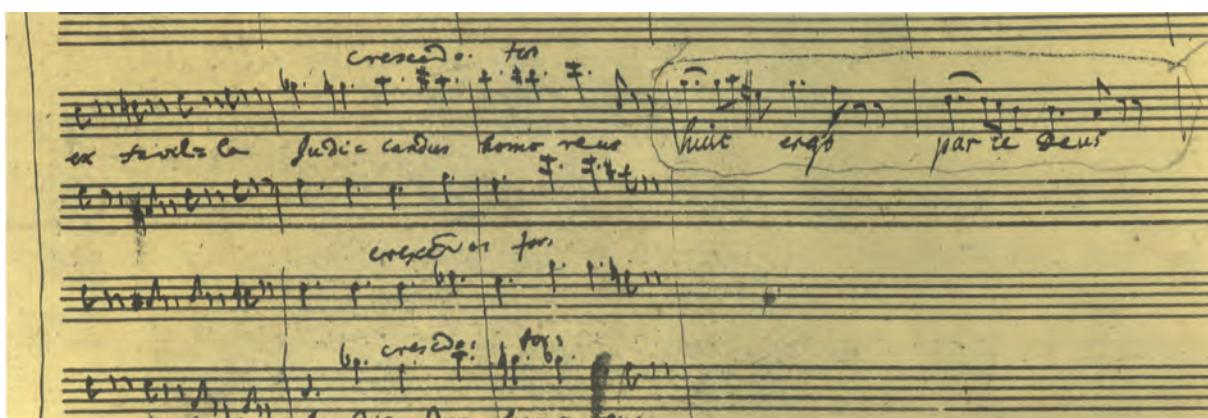
(Τσιοακκίνο Ροσσίνι)

«Ο Μότσαρτ είναι το φως του ήλιου.»

(Αντονιν Ντβόρζακ)

«Από τον Μότσαρτ έμαθα να εκφράζομαι απλά»

(Τζορτζ Μπέρναρτ Σο)

Οι τελευταίες νότες που έγραψε ο Μότσαρτ στο χαρτί: πρόκειται για ένα μέρος του «Lacrimosa» από το Ρέκβιεμ. Το έργο ολοκληρώθηκε στη συνέχεια από τον μαθητή του Μότσαρτ, Φραντς Ξαβέρ Συσσμαγιέρο.

Ludwig van Beethoven (Γερμανός, 1770–1827)

Λούντβιχ βαρ Μπετόβεν

Γεννήθηκε στη Βόννη της Γερμανίας το 1770. Ο παπούς του ήταν διευθυντής ορχήστρας στη Βόννη και ο πατέρας του τενόρος στη χορωδία του Εκλέκτορα της Κολωνίας. Ο πατέρας του, ένας χαρακτήρας επιπόλαιος και μέθυσος, δίνει τα πρώτα μαθήματα μουσικής στον Λούντβιχ και, εκμεταλλεύμενος το μεγάλο του ταλέντο, τον προβάλλει σε διάφορες συναυλίες ως παιδί – θαύμα κατά το πρότυπο του Μότσαρτ. Για το σκοπό αυτό, πολλές φορές κτυπά το γιο του και τον ξυπνά ακόμη και τα μεσάνυχτα για να μελετήσει πιάνο.

Εννιά χρονών, ο Μπετόβεν περνά στη φροντίδα του Νέεφε, οργανίστα και συνθέτη, που θα του γνωρίσει τους γερμανούς δασκάλους του 18ου αιώνα, και ιδιαίτερα τον Μπαχ, και θα του διδάξει τις μεθόδους σύνθεσης. Η πρόοδος του υπήρξε τόσο μεγάλη, ώστε το 1784, σε ηλικία 14 ετών, αναλαμβάνει τη θέση του οργανίστα στην Αυλή του Εκλέκτορα της Βόννης.

Το 1787 ο Εκλέκτορας στέλλει το νεαρό Μπετόβεν στη Βιέννη για να μελετήσει δίπλα στον Μότσαρτ. «Κάποια μέρα ο κόσμος θα μιλάει γι' αυτόν» ήταν η αντίδραση του Μότσαρτ ακούγοντας τον Μπετόβεν να αυτοσχεδιάζει στο πιάνο. Αυτός, όμως, επιστρέφει σχεδόν αμέσως στη Βόννη για να δει τη μητέρα του που πεθαίνει από φυματίωση. Όταν, πέντε χρόνια αργότερα, χάνει και τον πατέρα του, είναι μόλις είκοσι δύο χρονών και έχει την εποπτεία των δύο νεότερων αδελφών του.

Δεν ξαναγυρίζει στη Βιέννη παρά το 1789. Κάνει εγγραφή στο Πανεπιστήμιο για να σπουδάσει γερμανική φιλολογία και φιλοσοφία ενώ η μουσική του εκπαίδευση συμπληρώνεται από τον Χάυτεν, τον Αλμπρεχτσμπέργκερ και τον Ζαλιέρι. Η φήμη του ως πιανίστα αλλά κυρίως ως συνθέτη απλώνεται σ' όλη τη Βιέννη. Υπογράφει συμβόλαια με καλή αμοιβή και πουλά αξιοπρεπώς τη μουσική του. Έχει πολυάριθμους αφοσιωμένους και ισχυρούς φίλους, μεταξύ των οποίων πρίγκηπες, κόμισσες, βαρώνους κ.ά.

Η μοίρα, όμως, τον κτυπά σ' ένα ευάλωτο σημείο. Αρχίζει να χάνει την ακοή του. Όσο η κώφωση του χειροτερεύει – το πρώτο σύμπτωμα παρουσιάζεται στα τέλη της τρίτης δεκαετίας της ζωής του – αντιλαμβάνεται ότι η τέχνη θα πρέπει να του δώσει την ευτυχία που του αρνιέται η ζωή. Έχει τη θέληση να αγωνιστεί και παλεύει να ανακτήσει την υγεία του. «Είμαι αποφασισμένος να υπερηκίνω κάθε εμπόδιο. Με ποιος θα έπρεπε να φοβάμαι να αναμετρηθώ; Θα πιάσω τη Μοίρα από το λαιμό. Δεν θα με καταβάλει. Πόσο ωραίο είναι να ζει κανείς. Μακάρι να μπορούσα να ζήσω χίλιες φορές». Ο Μπετόβεν προσπαθεί να κρύψει από τους άλλους την αρρώστια που τον βασανίζει. Αισθάνεται μειωμένος, ταπεινωμένος αλλά, πάνω απ' όλα, βασανίζεται από τη συναίσθηση ότι χάνει την επαφή με τον κόσμο των ήχων. Έτσι καταφεύγει σε κάθε δυνατή θεραπεία προκειμένου να εμποδίσει την κώφωση του. Η πρωτόγονη ιατρική της εποχής δεν είχε παρά να συστήσει κομπρέσες, παγωμένα λουτρά και αργότερα χρήση όλο και πιο μεγάλων ακουστικών κόρνων.

Η ακοή του μειώνεται συνεχώς μέχρι του σημείου που δεν μπορεί να συνεννοηθεί με τους γύρω του παρά μόνο μέσω γραπτών. Γεννιούνται έτσι τα τετράδια συζήτησης προσφέροντας σε μας ένα θησαυρό γνώσεων για τον εσωτερικό κόσμο του μεγάλου αυτού συνθέτη. Γράφει στα 1802: «Ω! άνθρωποι που με νομίζετε γεμάτο μίσος, τρελό και μισάνθρωπο, τι άδικοι που γίνεστε μαζί μου! Δεν ξέρετε το μοστικό που με κάνει να φέρομαι έτσι. Η καρδιά μου από τον καιρό που ήμουντα μικρό παιδί ήταν γεμάτη με το

γλυκό αίσθημα της καλοσύνης ...» Πρόκειται για ένα ανθρώπινο κι αυθόρμητο ντοκουμέντο, για λόγια απελπισίας που φανερώνουν την πίκρα του για την αντιμετώπιση που τυγχάνει από τον κόσμο, τη μοναξιά που νιώθει αλλά και το τεράστιο δυναμικό αγάπης που τρέφει στην ψυχή του.

Μέσα σ' αυτή την τραγωδία της εξωτερικής σιωπής που τον πνίγει και τον ταπεινώνει, προβάλλει συνεχώς τη μεγαλοφυΐα του γράφοντας τα μεγαλύτερα του έργα. Γνωρίζει το θρίαμβο, που τον αφήνει, όμως, αδιάφορο.

Από το 1825 είναι διαρκώς άρρωστος (ρευματισμοί, πόνοι στο στομάχι, χρόνιος ίκτερος). Μια διαδρομή με ανοικτή άμαξα, στα τέλη του 1826, ενώ ο καιρός είναι θυελλώδης, έχει ως αποτέλεσμα να πάθει πνευμονία. Η υγεία του συνεχώς χειροτερεύει. Αφήνει την τελευταία του πνοή στις 26 Μαρτίου 1827 λέγοντας: «Χειροκροτήστε, φίλοι μου, η κωμωδία τέλειωσε.» Στην επικήδεια πομπή την οποία ακολούθησε πλήθος κόσμου, διακρίνονται πολλοί άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών. Το 1888 τα λείψανά του εκταφάζονται και μεταφέρονται στο κεντρικό νεκροταφείο της Βιέννης δίπλα σ' εκείνα του Σούμπερτ.

Ο Μπετόβεν ανήκει στη γενιά εκείνη που δέχεται όλη την επίδραση της Γαλλικής Επανάστασης. Δημιουργεί τη μουσική μιας ηρωικής εποχής και διακηρύσσει την πίστη του στην ικανότητα του ανθρώπου να διαμορφώνει τη μοίρα του. Το έργο του χωρίζεται σε τρεις περιόδους. Η πρώτη αντανακλά τα κλασικά στοιχεία που κληρονομεί από τους Χάυτεν και Μότσαρτ. Στη μεσαία περίοδο εμφανίζονται εκείνα τα χαρακτηριστικά που

συνδέονται στενότερα με τον δέκατο ένατο αιώνα: ισχυρές χρωματικές αντιθέσεις, εκρηκτικοί τονισμοί και μεγαλύτερα μέρη. Στην τρίτη περίοδο χρησιμοποιεί περισσότερο χρωματικές αρμονίες.

Κόρια έργα του Μπετόβεν

Ορχηστρική μουσική εννέα συμφωνίες (μεταξύ άλλων, αρ. 3, Ηρωική, αρ. 5 Του Πεπρωμένου, αρ. 6, Ποιμενική, αρ. 9, Χορωδιακή), εισαγωγές [μεταξύ άλλων, Λεονόρα (Αρ. 1, 2, 3) και Έγκμοντ] κ.ά.

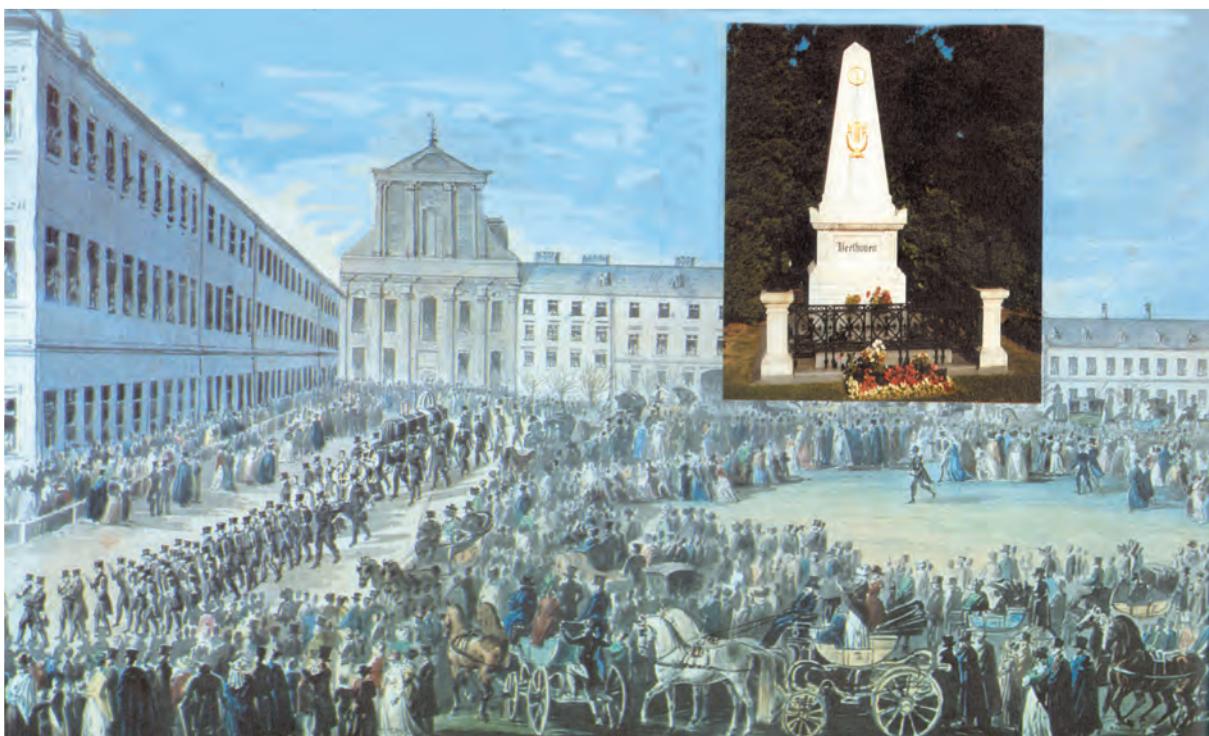
Κοντσέρτα πέντε για πιάνο, ένα για βιολί και ένα τριπλό κοντσέρτο (για πιάνο, βιολί και βιολοντσέλο).

Μουσική δωματίου κουαρτέτα εγχόρδων, τρίο με πιάνο, σονάτες για βιολί και πιάνο κ.ά.

Μουσική για πιάτο 32 σονάτες (μεταξύ άλλων, το Έργο 13, Παθητική, το Έργο 27, Αρ. 2, του Σεληνόφωτος, το Έργο 53, Βάλντσαιν, το Έργο 57, Απασιονάτα) κ.ά.

1 όπερα (Φιντέλιο).

Χορωδιακή μουσική τη Missa Solemnis. (Επίσημη Λειτουργία).

Η ημέρα της κηδείας του Μπετόβεν.

Όταν ο Μπετόβεν μιλά ...

«*Αισθάνομαι σαν να έχω γράψει λίγες μόνο νότες.*»

«*Επρεπε να απομακρυνθώ από τους ανθρώπους και να ζήσω μόνος ... Δεν μπορούσα να ομολογήσω στους άλλους: «Μη μιλάτε, να ουρλιάζετε, γιατί είμαι κουφός!»*»

«*Η μουσική είναι έκφραση υγηλότερη από κάθε φιλοσοφία ... Στη μουσική ζει μια ουσία αιώνια, άπειρη, που δεν γίνεται αντιληπτή από τον καθένα.*»

Όταν μιλούν οι άλλοι γι' αυτόν ...

«... Ο Μπετόβεν αγκάλιασε το σύμπαν με το πνεύμα του ...»

(Φρεντερίκ Σοπέν σε ένα γράμμα στην Ντελφίν Ποτότσκα)

«Ο Μπετόβεν είναι δραματικός και ρωμαλέος, δημιουργεί θύελλες και καταστέλλει καταιγίδες. Είναι ο πατέρας όλων αυτών των συνθετών που διερευνούν περίεργα την ψυχή τους και χράφουν ό,τι βλέπουν.»

(J. Huneker)

«Δεν έχω ξαναδεί ποτέ καλλιτέχνη πιο έντονα συγκεντρωμένο, πιο βαθό ... Το ταλέντο του με έχει συγκλονίσει. Δυστοχώς, όμως, έχει ατίθασο χαρακτήρα.»

(Γιόχαν Βόλφγκανγκ φον Γκαίτε, 1812)

«Όποιος έρθει μετά από αυτόν δεν θα συνεχίσει, πρέπει να αρχίσει από την αρχή, γιατί αυτός ο πρωτοπόρος τελείωσε το έργο του εκεί όπου βρίσκονται τα όρια της τέχνης».

(Γκρίλπαρτσερ στον επικήδειο λόγο για τον Μπετόβεν, 1827)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- 1.** Συντάξετε ένα συμβόλαιο μεταξύ ενός αριστοκράτη εργοδότη (π.χ. Πρίγκιπας Εστερχάζου) και ενός μουσικού σχετικά με τους όρους απασχόλησης του δευτέρου.

- 2.** Φανταστείτε ότι είστε ένας αρχιτέκτονας και σας έχουν αναθέσει να κτίσετε ένα μεγαλοπρεπές μέγαρο (σ' έκταση ανάλογη με τον Πύργο των Εστερχάζου). Τι εγκαταστάσεις θα περιλαμβάνει; Κάμετε το δικό σας αρχιτεκτονικό σχέδιο!

- 3.** Φανταστείτε ότι είστε ο καλλιτεχνικός διευθυντής ενός φεστιβάλ και θα διοργανώσετε στο μέλλον μια επίσημη συναυλία για τα 200 χρόνια από το θάνατο του Χάυτεν, (1809). Προτείνετε ένα πρόγραμμα με δημοφιλή έργα του συνθέτη. Σχεδιάστε και την αφίσα της συναυλίας αυτής.

- 4.** Φανταστείτε ότι είστε ο Μότσαρτ.
 - (α)** Είστε εργοδοτούμενος του Αρχιεπισκόπου του Σάλτσμπουργκ, αλλά θέλετε άδεια για να μεταβείτε για κάποιους μήνες στην Ιταλία για να γράψετε μιαν όπερα. Γράψετε μια επιστολή στον Αρχιεπίσκοπο εξηγώντας τους λόγους που θέλετε την άδεια. Μην ξεχνάτε ότι είστε υπηρέτης του!
 - (β)** Γράψετε την επιστολή παραίτησης σας από την υπηρεσία του Αρχιεπισκόπου. Είστε αγανακτισμένος λόγω της συμπεριφοράς του και των συνεχών περιορισμών που σας υποβάλλει στο έργο σας.
 - (γ)** Γράψετε μια επιστολή προς τη μητέρα και την αδελφή σας περιγράφοντας τις εντυπώσεις από μια περιοδεία με τον πατέρα σας στην Ευρώπη.

- 5.** Φανταστείτε ότι είστε ο Μπετόβεν και σας έχουν αναθέσει να διοργανώσετε μια φιλανθρωπική συναυλία με δικά σας έργα που θα γίνει στη Βιέννη το 1816. Έχετε στη διάθεση σας μια ορχήστρα και μια χορωδία. Φτιάξετε ένα κατάλληλο πρόγραμμα με διάφορα έργα δημιουργώντας έτσι ποικιλία.

ΑΙΑΤΩΝΙΣΜΟΣ ΤΗΛΩΣΕΩΝ!

Χωριστείτε σε δύο ομάδες για να λάβετε μέρος σ' ένα διαγωνισμό γνώσεων! Ποια ομάδα θα κερδίσει;

- 1.** Ποιο ήταν το όνομα της αδελφής του Μότσαρτ;
- 2.** Πού γεννήθηκε ο Μότσαρτ;
- 3.** Ποιο ήταν το επάγγελμα του πατέρα του Χάυτεν;
.....
- 4.** Πού γεννήθηκε ο Μπετόβεν;
- 5.** Πόσα κοντσέρτα για πιάνο έγραψε ο Μπετόβεν;
- 6.** Ποιος ήταν ο πιο σημαντικός δάσκαλος του Μπετόβεν;
.....
- 7.** Ποιο ήταν το όνομα της γυναικας του Μότσαρτ;
.....
- 8.** Πώς ονομαζόταν η οικογένεια που εργοδοτούσε τον Χάυτεν;
.....
- 9.** Πόσα κοντσέρτα για βιολί έγραψε ο Μότσαρτ;
- 10.** Πώς ονομάζεται η μοναδική όπερα του Μπετόβεν;
.....
- 11.** Ποια είναι τα όργανα σ' ένα κουαρτέτο εγχόρδων;
.....
- 12.** Σε ποια γλώσσα τραγουδιέται ένα Ζίνγκσπιηλ (τραγουδόδραμα);
.....
- 13.** Ονομάστε ένα ορατόριο του Χάυτεν.
- 14.** Τι συνέβηκε στον Μπετόβεν στην ηλικία των τριάντα χρονών;
.....
- 15.** Ονομάστε ένα ορατόριο του Χάυτεν.
- 16.** Πώς ονομάζεται η τελευταία όπερα του Μότσαρτ;
.....
- 17.** Ποια συμφωνία του Μπετόβεν αφιερώθηκε αρχικά στον Ναπολέοντα;
.....
- 18.** Γιατί ο Μπετόβεν άλλαξε τελικά την αφιέρωση;
.....
- 19.** Ποια είναι η «έκπληξη» στη Συμφωνία «της Εκπλήξεως» του Χάυτεν;
.....
- 20.** Ποιος εργοδότησε τον Μότσαρτ για κάποιο χρονικό διάστημα;
.....

Παράτημα

William Blake: Στην Άροιξη

(Μετάφραση: Ανδρέας Αγγελάκης)

Ω, εσύ, που με μπούκλες δροσοστάλαχτες κοιτάς από τα ύψη σου
μέσ' απ' τα καθάρια παραθύρια του πρωινού, γύρνα
τ' αγγελικά σου μάτια πάνω στο δυτικό νησί μας
που όλο με μια φωνή τον ερχομό σου χαιρετά, ω άνοιξη.

Οι λόφοι το λεν ο ένας στον άλλονε και στήνουν αυτί για να σ' ακούσουν
οι κοιλάδες. Ανυπόμονα τα μάτια μας στραφήκανε
στ' αστραφτερά σου κιόσκια: έλα, λοιπόν, και πάτησε
τ' άγια σου πόδια στην καλή μας χώρα.

Πέρνα μέσ' από λόφους ανατολικούς κι άσ' τους ανέμους μας
τους μοσχομύριστούς σου φραμπαλάδες να φιλήσουν: ας γευτούμε
την πρωινή σου και τη βραδινή ανάσα· σκόρπισε τα μαργαριτάρια σου
πάνω στην ερωτευμένη γη μας που κλαίει για σένανε.

Πέρνα μέσ' από λόφους ανατολικούς κι άσ' τους ανέμους μας
τους μοσχομύριστούς σου φραμπαλάδες να φιλήσουν: ας γευτούμε
την πρωινή σου και τη βραδινή ανάσα· σκόρπισε τα μαργαριτάρια σου
πάνω στην ερωτευμένη γη μας που κλαίει για σένανε.

William Blake: To Spring

O thou, with dewy locks, who lookest down
Thro the clear windows of the morning; turn
Thine angel eyes upon our western isle,
Which in full choir hails thy approach, O Spring!

The hills tell each other, and the list'ning
Vallies hear; all our longing eyes are turned
Up to thy bright pavillions: issue forth,
And let thy holy feet visit our clime.

Come o'er the eastern hills, and let our winds
Kiss thy perfumed garments; let us taste
Thy morn an evening breath; scatter thy pearls
Upon our love-sick land that mourns for thee.

O deck her forth with thy fair fingers; pour
Thy soft kisse; on her bosom; and put
Thy golden crown upon her languis'd head,
Whose modest tresses were bound up for thee!

Βιβλιογραφία

- Αγραφιώτη Έφη: “Πιάνο, Ιστορία, Συνθέσεις, Ρεπερτόριο” (Κ. Παπαγρηγορίου – Χ. Νακάς, 1992).
- Γρηγορίου Μιχάλης: “Μουσική για παιδιά και για έξυπνους μεγάλους” Β' τόμος (Νεφέλη, 1992).
- Θεοδωρίδη Μ.: “Ανθολογία Κλασικής Μουσικής” (Αθήνα, 1980).
- Καρακαντά Γ.: “Απαντα του Λυρικού Θεάτρου” (1973).
- Ainsley R.: “The Ultimate Encyclopedia of Classical Music” (Carlton, 1995).
- Baker Richard: “Μότσαρτ, Εικονογραφημένη Βιογραφία” (Libro, 1991).
- Bennet Roy: “Musical forms 3” (Longman, 1987).
“Instruments of the Orchestra” (Cambridge University Press, 1982).
“Score Reading” (Cambridge University Press, 1986).
- Blake William: “Ποιήματα” (Μετάφραση: Α. Αγγελάκης, Εκδόσεις Καταστανιώτη, Αθήνα, 1983).
- Hamilton Mary: “A–Z of Opera” (Butler & Tanner, 1990).
- Kamien Roger: “The Norton Scores” (Norton & Company, 1984).
- Kerman Joseph: “Listen” (Worth Publishers, 1992).
- Machlis Joseph: “Η Απόλαυση της Μουσικής” (Fagotto, 1993).
- Roland de Candé: “Λεξικό των Συνθετών” (Gutenberg, 1991).
- Thompson Wendy: “Wolfgang Amadeus Mozart” (Faber, 1990).
“Ludwig van Beethoven” (Faber 1990).
“Joseph Haydn” (Faber 1990).

p

f

4

3

4 2

3 1

5 3 3 1 4

3

4 2

3 1

5 3 3 1 4

3

4

1

3

4

2

YAN ME

ISBN: 9963-0-4379-8

tr